

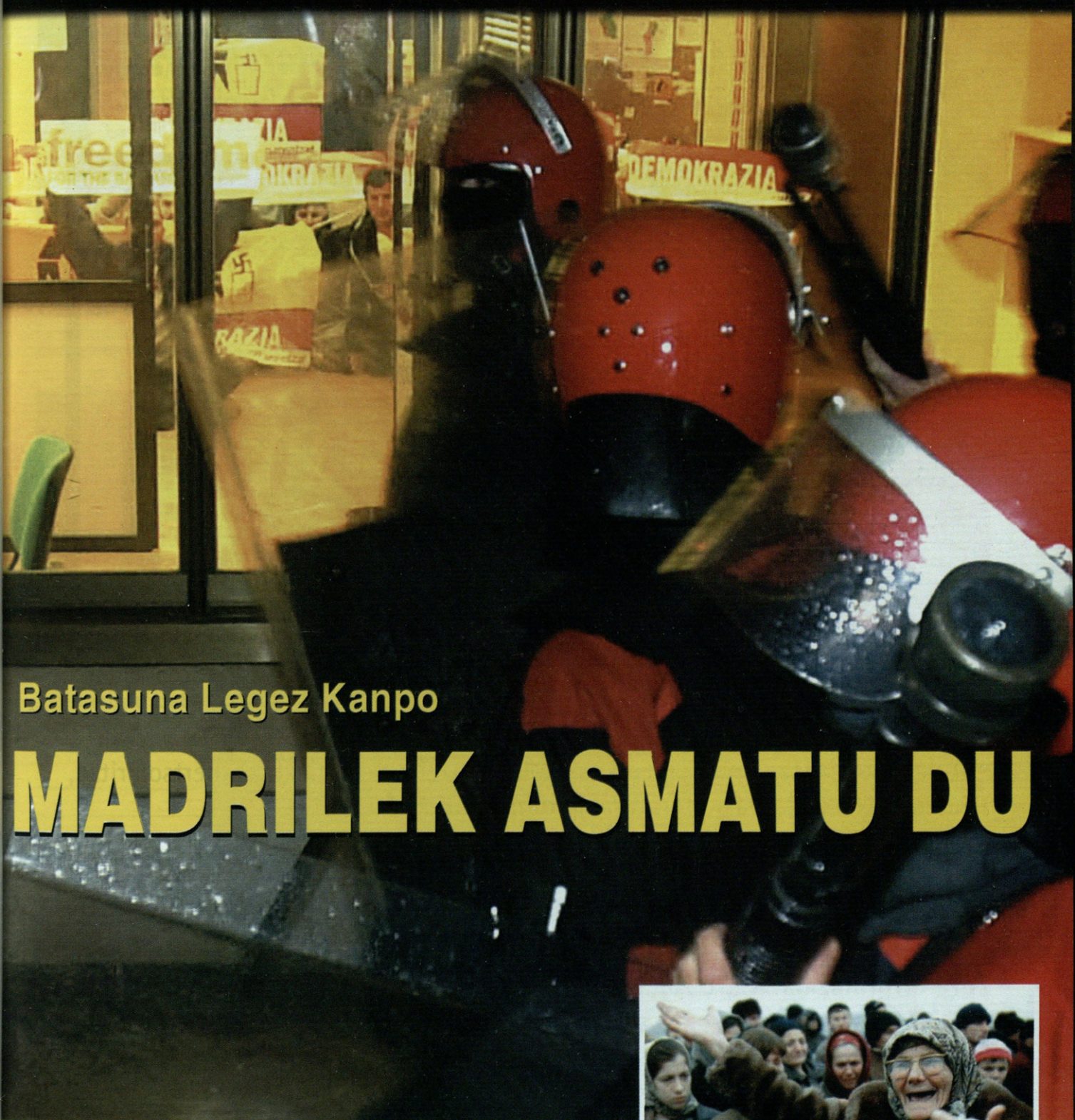
Adingabekoa, legea eta zigorra euskal administrazioetan

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Batasuna Legez Kanpo

MADRILEK ASMATU DU

... Txetxeniako genozidioa:
Europako lotsagarrikeria

www.gureagenda.com

Euskal Herriko kultur agenda

“Zer egin dezaket asteburuan?”

“Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?”

“Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?”

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

ARGIA

Argibide gehiago: agenda@gureagenda.com

Argazkia:
Diseinua: antza S.A.L.

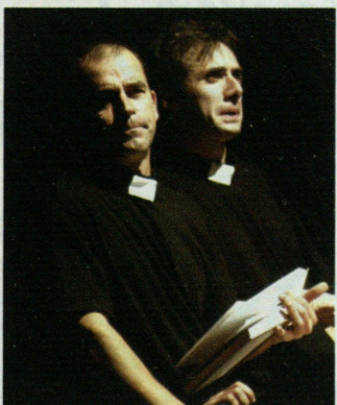
INIGO AZKONA

■ Beste krisi baten atarian dago Babcock Euskal Herrian 20

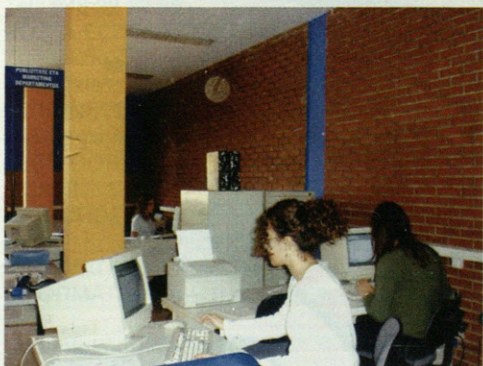
ALBERTO ELOSEGI

■ Rafael Aguirre: "Kontxan lehen kalea eta lehen txanda da onena" 29

ALBERTO ELOSEGI

■ Eta Jaungoikoak Kanpingagsa piztu zuen... 41

ARGIA

■ Lanbide heziketa: Makinak koipeztatu beharrean 23

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	5
Oihartzunak	5

POLITIKA

Batasuna legez kanpo.	
Xabier Letona	6
Elkarrikketa: Begoña Errasti.	
Mikel Asurmendi	9
Txetxeniako genozidioa ez du inork ikusi nahi.	
Pello Zubiria	12

EKONOMIA

Beste krisi baten atarian dago Babcock Euskal Herrian.	
Daniel Udalaiz	20

EUSKARA

Makinak koipeztatu beharrean.	
Gontzal Landa	23

GIZARTEA

Adingabekoen barrualdia alternatiba denean.	
Maria Gonzalez	26
Elkarrikketa: Rafael Aguirre.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Elkarrikketa: Joxe Manuel Odriozola.	
Mikel Asurmendi	38
Eta Jaungoikoak Kanpingagsa piztu zuen...	
Ainara Gurrutxaga	41
Orain dela 30 urte	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Kultura: Ismael Manterola Ispizua	35
Azkena: Iñaki Mendiguren	58

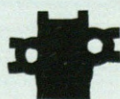
Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

PILOTA MUNDIALA REN AKABALLA...

GAIZOA!
NEREKIN
BAT,
AKABO
EUSKAL
SELEKZIO
NAZIONALA!

TO...!
LABRIT!

ASKEK;

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
Zuzendaria: Pello Zubiria.
Zuzendari ordea: Xabier Letona.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetza: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herria	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

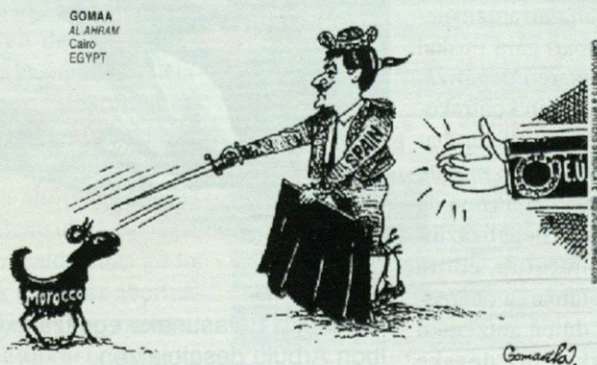

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Hachfeld, Alemaniako "Neues Deutschland" egunkarian

Farhat, Egiptoko "Al Ahram" egunkarian

Hiruko Txikian

LUIS

Garai bateko tailerreko aprendizak ginela arduraduna genuen. Nagusia bertan ez zegoelarik, haren aurka jesusenak botatzen jarduten zena gure aurrean plantak eginez, sekulan planto egin gabea. Nagusiak ederki bilduak, bazituen ofizialen artean eskupekoen bidez bere espantuen desmasien gauzatze-ko prest zirenak. Guardia zibiletako tenientea izanak, nagusiaren ezkusiarena medio Frantziatik kontrabandoz ekarritako gaiak zuen botere, ofizial nazkagarrienak biltzeko bide. Eta bere bulegoko mahaiaren kaxoian atxikitzen zuen pistola berme. Señor Perez deitzen genuen bukaerako. Tailerra handitzen eta azkartzen joan

zen heinean, ofizialak zahartu eta aprendiz gazteak ofizial egiten joan ginen. Kontrabandozkoak onartu ez eta lansari duinagoak xede, planto egin genuen herramienta kaxak aulki. Nagusiak Perez morroia erabili zuen tailerra guardia zibilez okupatzeko. Ez nagusiak, ez morroiak ez zuten laugarren sabotaia iraun. Eta norbaitek pentsatzen badu hau ipuina dela, galde biezaiote Juan Jose Alberdi jaunari, Donostiako garai bateko Renault etxeko jabeari. Portzierto PNVtik gertu ezagutu nuena geroago, Franco hil eta gero. Perez haren pistola bila omen dabilta oraindik

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

Aurrera jarraitzen du Batasunako egoitzen itxierak eta bide honetan aurrera egin ahala, jadanik hasi da baieztatzen soegile askok iragartzen zuen egoeraren gogortzea. Hor dira, besteak beste, manifestazioetako enfrentamenduak eta ETaren jarduera indar berritua.

DEBEKUA, ERRESISTENTZIA ETA ENFRENTAMENDUAREN ARO BERRIA

Une historikoa bizi dugula nahiko sus-traitua dago klase politikoan eta arlo politikoaren nondik norakoak jarraitzen dituztenen artean. Azken 25 urteetako gertakizun politikoan artean garrantzitsuenetako bizitzen ari gara Euskal Herrian. Batasunaren ilegalizazioaren aldekoak zein kontrakoak, guztiak jabetzen dira erabakien garrantziaz. XIX. mende bukaerako Gamazada, Primo de Riveraren garaiko ilegalizazioak, 1936ko Estatutua, edota Gernikako Estatutuaren onarpenak berak utzi duten antzerako lorratz historikoa utz dezake Batasunaren ilegalizazioak.

Goizegi ere izan daiteke halakorik aipatzeko, baina epe motz eta ertainera, neurri honek ondorio ugari izango dituela dago gehientsuenon burutan.

Ondorio horien sakontzean datoz hipotesi desberdinak, eta hauek era guztietakoak dira, hartzen diren betaurrekoen arabera. Euskal gizartean, dena den, PPK eta PSOEk ordezkatzen duten gizarte sektorean izan ezik -eta hor ere neurtzekoa litzateke boto emaleek uste dutena-, argi dago neurri hauek egoera politikoa biziki korapilatuko dutela, irtenbiderik eskaini gabe eta elkar bizitza kaskartuz. Hortik aurrera balizko eszenatoki desberdinei buruz dauden hipotesiak ugariak dira.

MADRILEN HELBURUAK. Ilegalizazioarena moduko tamainako neurri bat hartzen denean nekez izaten da hel-

■ Bilboko Batasunako egoitza itxi zenean Ertzaintza Ibon Arbulu desalojatzen.

buru bakarra lortzeko, baina ez da zalan-tzarik ezker abertzalearen jardura politikoa oztopatzeaz gain, abertzaletasun guztiaren muinean ziri sakon bat sartzea dela Madrilek duen helburu garrantzitsuenetako bat. Hala aitortzen da abertzaletasunaren adar desberdinetan, elkarri mokoka aritzeko tarteak hausnarketarako uzten duten uneetan.

□ Hurrengoan zergatik ez haren ahots sindikalik sendoena, LABeko idazkari nagusi Rafa Diezek azaldu duen gisan

Madriilen Terrorismoaren aurkako ituna sinatu zenetik ate asko zabalik geratu zen. ETA eta ezker abertzaleari erantzun berri baterako oinarriak jartzeaz gain, funtsean, Lizarrar-Garaziko garaian Euskal Herri osoan zabaldu ziren aurreikuspen berri askori ohiko Espainia han-

diaren erantzuna emateko sortu zen. Eta Espainia horrentzat, oro har, ETaren aurka egiteaz gain, berak kontrolatzen ez duen nazionalismo indartsua da helburu sakonena; ETA, haren ikuspegitik, euskal nazionalismoak babestu eta elikatzen duen piztia da, eta oinarrian, haren sehaska.

1996an Espainiako Gobernura iritsi zenetik, PPK molde politiko berri batez heldu zion Euskal Herrian bizi den gatazkari eta akordio hori eta ondoren etorri direnak estilo berri horren klabeetakoak dira. XIX. mendean gerra karlista biak irabazi zituzten espainiar liberealen estilo bera da, edo XX.

mendean "Una, grande y libre" haren jokaldi modernoa, Mendebaldeko demokrazietan guztiz homologatua, ekonomikoki aurreratua eta XXI. mendeko Espainia "patriotismo konstituzionalaz" harro akuilatu nahi duena.

Laborategietako estrategia politiko potoloez gain, beste osagai bat ere izan daiteke estrategia politiko honen bultzagileen artean: klase politikoak zuzen-zuzenean pairatutako sufrimendua. Espainiako klase politiko nagusiak hartuko al zituen oraingo neurri hauek ETAK PP eta PSOEk politikari

eta zinegotzien aurkako hilketak egin izan ez balitu? Airean da galdera, baina Iruñeko entzierroa hesiaren bestaldetik edo Santo Domingo kaletik bertatik jarraitzea zeharo desberdina da. Bizitzaren alor guztietarako balio duen araua da; horregatik, besteak beste, horren kaltega-

□ Gaur egun, indar abertzale nagusienek banatuta jarraitzen dute urte eta erdiko salbuespenarekin azken 25 urteetan gertatu den legez

ria izan den "sufrimenduaren sozializazioaren" teoria.

EREMU JUDIZIALA. Arlo judizialen 1997tik gaurdaino hartu diren erabakiak nekez uler daitezke PPren garaiak ekarri zuen giro politiko berri horretatik kanpo. Erantzukizun penala ia bi hamarkadetan pertsonari lotua egon zen moduan, estrategia politikoen aldaketak eragina izan zuen eremu juridikoan eta erantzukizun penalaren kolektibizazioa etorri zen. HBko Mahai Nazionalaren espetxeratzea 1997an, "Egin" egunkaria eta iratiaren itxierak, Ekinen aurkako sarekadak, Xaki, ABB, Haika, Segi, AEK eta euskal kulturaren alorreko beste ahalegin batzuk... Aldaketa agerikoa da eta ez dirudi bide hori Batasuna legez kanpo jartzearekin amaitzen denik.

Epaile aurrerazale askori entzun eta irakurri izan zaio Espainian botere banaketa egiazkoa dela epaitegien egunerokotasunean; Estatuarentzat sakratuak diren gaitan, ordea, ez da zalantzarik botere judizialak exekutiboarekiko duen menpekotasunaz, Euskal Herrian behintzat. Hogei urtetan era batera indarrean izan den kode penala beste era batera erabiltzen da gaur egun, haize politikoen eraginez. Eta hori gutxi balitz, Alderdi Politikoen Legea moduko tresna berriak sortzen dira.

Aznarren Gobernuak aste hasieran jarri ditu mila frogak inguru Auzitegi Gorenaren esku, honek Batasunaren ilegalizazioari buruz bere ebazpena eman dezan. Era guztietako 'frogak' dira zorrotz horretan, horien arabera ehunka mila pertsonaren pentsamoldea bildu dezaketen ideiak eta leloak alderdi bat legez kanpo jartzeko balio dezakete eta, beraz, batek daki noiz, berdin milaka pertsona horiek. Hala izan liteke "Euskal presoak Euskal Herrira" moduko lelo onartuak ETArekin harremanaren frogak badira, edo txupin-

nazo alternatiboak botatzea "demokratiakoki eratutako instituzioei aurre" egitea delitu bada, edo...

Ez dirudi Espainiako Diputatuen Kongresuak botoen %90arekin onartutako frogak multzo hori eta brunete mediatikoak eraikitako giroaren aurrean, epaile multzo batek ilegalizazio prozesurik geldiarazi dezakeenik. Entzutegi Nazionalan izan dira Baltasar Garzonaren epaiak zalantzan jarri dituzten epaileak eta larrutik ordaindu dute, duela hilabete gutxi gainera.

ETA HURRENGOA? Mila frogadun dosierra dauka esku artean Auzitegi Gorenak, eta beste hainbeste edo gehiago biltzen duen txostena bidaliko dio Estatu Fiskaltza Nagusiak aste honetan bertan. Hiru fronte zabalik, beraz, seguruenik luze iraun dezakeen estrategiaren zutoin gisa. Galdera ugari egin dezake soegileak, baina hurrengoak nor izango den da airean dagoen galdera esanguratsuenetakoa. Ezker abertzalearen ahots politikoko sendoenaren txanda izan bada oraingoan, hurrengoan zergatik ez haren ahots sindikalik sendoena, LABeko idazkari nagusi Rafa Diezek azaldu duen gisan. Edota zergatik ez ezker abertzalearen ahots mediatiko garrantzitsuena den egunkaria, areago antzerako funtzio komunikatiboa betetzen zuen bere aurrekoa itxi bazuten? "Edo zergatik ez?..."

ugari egon daiteke airean, lehenbiziko urrats honen emaitzen arabera. Brunete mediatikoak, PPK eta PSOEek ETArekin amaitzeko ezinbesteko urrats gisa saldu dutena, aurrerantzean agian ez da izango ETArekin amaitzeko nahikoa, "baina ETak eta bere ingurukoak zailago izango dute bizitzea". Ekaina, uztaila eta abuztuko lehenbiziko asteetan "ETArekin amaitzeko" mezu horren gisako dozenaka topa daitezke hemerrotekan; abuztuko azkeneko astean mezuaren aldaketa nabarmena da. Hori ere hemerrotekan dago eta Aznar presidenteak herri-tarrei eskatutako "sagrifizio gehiago" hori da mezuaren gailurra.

Ahuldu ala indartu? Hor dago beste gakoetako. Ahultzeko eginda dago, baina askok pentsatzen du Batasuna indartua atera daitekeela ataka honetatik, HB sortu zenetik, eta lehenago ere, erre-

sistentziaren uretan ondo mugitzen den arraina dela erakutsi baitu ezker abertzaleak.

BATASUNAREN ESPAZIO POLITIKOA. Batasuneko buruzagiek behin eta berriro aipatzen dute beste garai historiko batzuetan ere ezker abertzalea egon dela legez kanpo, hala ere aritu dela eta orain ere arituko dela. Ez da horren zalantzarik, kontua da, besteak beste, bere eragin politikoa handitu hala txikituko den. Ez da aiantzi behar egoera pozoitsua dela eta bera legez kanpo dagoen bitartean gainerako indarrak legezkoak direla. Uko egingo al diote gainerako indarrek egungo marko legalak ematen dien esparru jokoari? Ez dirudi horrela gertatuko denik, ezta hauteskundeetan ere, nahiz eta oraindik ikusi beharko den datoen hilabeteetan gerta-

■ Batasunaren web gunea oraindik sarean zegoen hilaren 2an, baina gaurkotu barik.

tzen dena. Hori da dagoen aldaketa handiena, Batasuna eta ezker abertzaleko beste sektore batzuk direla legez kanpo, Madrilatik zatiketaren bidez lortu nahi duen garaipena ondo baino hobeto erabili duelako.

2002ko irailean behinik-behin, Espainiako alderdi nagusiak diren PP eta PSOE bat eginda azaldu dira haientzat garrantzitsuak diren helburu politikoetan. Indar abertzale nagusienek banatuta jarraitzen dute, ordea, urte eta erdiko salbuespenarekin azken 25 urteetan gertatu den legez. Eta ez dirudi banaketa hori argituko denik, gutxienez bi gai funtsezkoetan abertzaletasunaren bi polo nagusienak beren norabideak gehiago argitzen ez dituzten arte.

EAJk argiago azaldu beharko dio euskal gizarteari autogobernuaren estrategian noraino, nola eta norekin egin nahi

duen aurrera, hauteskunde programetan erabilitako autodeterminazioak zer esan nahi duen eta kontsulta ospetsua zer izan daitekeen. Ezker abertzaleak argitu beharko du bere proiektu soberanista zer den eta bidea nola eta norekin egin nahi duen; hor, borroka armatuarekin zer egin nahi duen klabea da. Ez dira gutxietsi behar, halaber, Euskal Herrian nahiko aktibo diren gizarte sektore zabalak, eta horien arabera ere izango da bi bloke nagusi horiek har dezaketen jarrera.

Aipatutakoak argitzen -edo iluntzen- diren bitartean, hautetsiak izango dira Batasunako aktibo politiko esanguratsuenak, Garzonek, Espainiako Auzitegi Gorenak edo erakunde zehatzetan nagusi diren PP eta PSOEek bestelakorik interpretatzen ez duten bitartean. PSE-EEk eta PSNk eskatuak dituzte Batasunako parlamentarioen jardura indibiduala noiz bihurtzen den kolektiboa zehazteko eskaerak, eta erantzunak ere laster izango dira joko politikoaren taulan.

ERTZAINZTA. Tentsioa goreneari zegoen abuztuaren 27an Ertzaintza hiriburuetako Batasunako egoitza nagusiak ixtera joan zenean. Ikusmira zegoen -batez ere Espainian- Ertzaintzak nola jokatu zuen ikusteko. Begoña Errasti EAko lehendakariak ondorengo orrietako elkarriketan dioen legez, ez da kasualitatea halako operazioak gehienetan Polizia Nazionala eta Guardia Zibilaren esku uzten direnean, oraingoan Ertzaintzaren esku uztea.

Inork gutxiak pentsa zezakeen, ordea, Ertzaintzak ez zuenik Garzonek agindua beteko. Ez du behin ere egin eta gainera, aitzitik, askotan jo du ezker abertzaleko ekimen eta pertsona desberdinen aurka, sarritan oso modu desagokian gainera. Madrilen biziki txalotu zuten, eta hori kezagarria da. Euskal Herrian, askori egin zitzaion oso gogorra -oso sektore desberdineko jendeari- Ertzaintza Batasunako egoitzak ixten ikustea, eta areago egin zuen moldean; molde desberdinak egon badaudelako. Eta Batasunak Ertzaintzaren zeregin hori politikoki baliatzea ere normala da, egungo joko politikoaren nondik norakoak kontuan hartuta. Begibistakoa baita, politikoki oso irudi

■ Batasunak aurrerantzean euskal esparru politikoan nola jokatu duen da aurrerantzean airean dagoena; baina beste indarren jokaera ere airean da.

desberdina eskaintzen duela Guardia Zibila edo Polizia Nazionalak egoitzak ixtea, edo euskal poliziak egitea, Ertzaintzak.

Iruñea eta Gasteiz, arrazoiak arrazoi, Batasunaren jarrera desberdinak dira. Baina badirudi logikoa dela bere egoitzetatik halako erabaki makurren bidez kanporatuak izan behar dutenek beraiek erabakitzea nola aterako diren, erresistentzia pasiboa egitea logikoa da eta. Halako uneetan, bozeramaile batek -Josu Jon Imazek ere bai- topatu beharko luke modurik esan behar dituenak beste era batera helarazteko, existitzen ez diren eta giroa berotzeko besterik balio ez duten "alfonbra gorrien" aipamena modurik egin gabe.

□ Aurrerantzean ere, hortik etor daiteke ezker abertzalea eta Jaurlaritza sostengatzen duten alderdien arteko -EAJ bereziki- enfrontamendu iturri nagusia

Abertzale askorentzat, zoritxarrez ez dago ezusteko onik Ertzaintza eta ezker abertzalearen arteko liskar berri honetan, baina hain zuzen ere, Gernikako Estatutuarekin Ertzaintza polizia integral moduan sortu zenetik, jakina zen Ertzaintza izango zela ezker abertzalea eta gainerako abertzaleen arteko

tira-bira gunerik nagusia. Beste kontu bat da, ea lege eta arau guztiekin Ertzaintzak beti jokaera berdina agertzen duen.

Aurrerantzean ere, hortik etor daiteke ezker abertzalea eta Jaurlaritza sostengatzen duten alderdien arteko -EAJ bereziki- enfrontamendu iturri nagusia. Oraingoan behintzat egoera okerrera doa eta Batasunako egoitzen itxierak aurrera egin ahala, gehiago okertuko dela dirudi. Eta egoitzen itxieraren zalapartaren erdian, irailaren 12an, Eusko Legebiltzarrean duela bi hilabete egindako erronkaren lehenbiziko emaitzak izango ditugu ikusgai. Hilaren bukaeran, halaber, une larri zenbaitutan -beste egoera larri batzuetan bezala- azkarrago hitz egin beharko lukeen Ibarretxe lehendakariaren proposamen berria aurkeztuko da, prentsa notizia zenbaiten arabera, Gernikako Estatutuaren erreforma.

Kode penala edo araudi desberdinak eskuan, adituek aurretik egoera argitzen ez badute, agian egun horretan ikusi ahal izango dugu modu grafikoenean Sozialista Abertzaleak taldeari dagokionez behintzat -Legebiltzarrean bada- instituzioetan aritzean zer den "jarrera indibiduala" eta zer "kolektiboa" ●

◆ XABIER LETONA

B E G O Ñ A E R R A Z T I

Eusko Alkartasunako lehendakaria da 1999ko azarotik eta Foru Legebiltzarreko parlamentarioa. EAE eta Nafarroako politikagintza artean dihardu, beraz, 45 urteko emakumeak. Batasunaren legezko jarduera politikoaren etetea eta autogobernua izan ditugu hizpide.

“GIZARTEAN LISKARRA SORTU NAHI DUTE, HORI SAIHETSI BEHAR DUGU”

Iruñeko Gazteluko Plazako EAren egoitzan egin dugu elkarrizketa. Argazki kontuetan ari garela, balikoitik ondo ikusten dira lur azpiko aparkalekuaren eraikuntza lanak. Aztar-na historiko bakarra Erdi Aroko Luis Uti-nen gaztelua izan zitekeenaren harresia da. Euskal gizartean eraikitzen ari diren beste harresi batzuez mintzatzera etorri gara, ordea. Herenegun hasi zen Polizia Nazionale Iruñeko Batasunako egoitzak ixten eta atzo Ertzantzak EAEko hiriburu-ruetan ekin zion Baltasar Garzonaren agin-dua betetzeari. Istilu horiek eta egoera berriak ekar dezakeenaz aritu gara.

■ **Era guztietako galderak eta kezak datoz burura egoera berri honetan. Oso modu orokorrean, zer hausnarke-ta egingo zenuke bizi dugun egoeraz?**

Zalantzarik gabe, oso egoera korapilotsua da. Su-eteneko garaian ikusi genuen zein artega jarri ziren alderdi espainiarrak eta ikusi dugu harrezkero nola erantzun duten gero eta neurri gogor-ragoak hartuz. Argi dago, bestetik, Ger-nikako Estatutua agortu egin dela eta euskal gizarteak aurrera jarraitu nahi duela bere autogobernuaren garapenean. Eta gogo hori aurrera eramateko, hor dugu uztailean onartutako autogobernu-ari buruzko ponentzia. Su-eteneko garaian, gatazka amaitu zitekeela irudi-katu zen eta horrek ere oso artega jarri zituen alderdi espainiarrak. Argi ikusten da, beraz, Euskal Herrian aurrera egiten denean Madrildik aurka egiten dela, horretarako indarkeria eta Euskal Herria-ren nazio eskubideak nahastuz. Eta tes-tuinguru horretan datoz Alderdien Legea-ideien aurkako legea- eta bere aplika-zioa. Arlo politikoan edozerk balio du.

■ **Arlo judizialek ari da Garzon.**

Botereen arteko banaketa apurtu egin

■ **“Zergatik uzten du Garzonek Ertzaintzaren esku Batasunaren egoitzen itxiera, halako lanak normalean Polizia Nazionalearen edo Guardia Zibila-ren esku utzi izan dituenean?”**

MIKEL SALZ

■ Autogobernua eta irailaren 12a

“Earen jarrera eskumenak lortzen saiatzea da”

Irailaren 12 ospetsua ere hor dago. Data horretan agortuko da Eusko Jaurlaritzak transferentziak eskuratzeko jarritako epea. Transferentzien negoziatziorako tarterik ikusten al duzu?

Ez dut ikusten. Zaila egiten zait pentsatzea PPK eta PSOEek onartzea 22 urtetan gaizki aritu direla denbora horretan lege bat bete ez dutelako.

■ **Orduan, Eusko Legebiltzarraren agindua betez gero behintzat, Jaurlaritza eskumenak berreskuratzen hasi beharko litzateke.**

Earen jarrera eskumenak lortzen saiatzea da.

■ **Eta hirukoaren bazkide nagusi den EAJrena?**

Zuhurtasunagatik eta leialtasun instituzionalagatik itxaron behar dugula uste dut.

■ **Eskumenen aldebakarreko eskuratzek gatazka instituzionala ekarriko luke...**

Beharrezkoa bada...

■ **Madrilgo Gobernuak jadanik iragarria du ez duela halako jarrerarik onartuko.**

Argi utzi behar dugu legea betetzen ez duena Madrilgo Gobernu dela. Hori argi geratu behar da euskal gizartearen aurrean eta horren ondorioak ere bai, hau da, Espainiako Gobernuak ez dutela Lege bat bete, Gernikako Estatutua, eta horrek ondorioak dituela herritarren bizimailan.

■ **Hau da, eskumenen inguruko gatazka sortzea baino, bakoitzaren printzipioak ondo finkatzea da zuen helburua eta euskal gizarteari argi uztea Madrilek ez duela Estatutua bete nahi.**

Bai, euskal gizarteari argi geratu behar zaio hau ez dela alderdien arteko borroka kontu bat, transferentziak ez direla zerbait abstraktoa, gure ongizatean aurrera egiteko zerbait baizik, eta horiek gure eskuetan jartzen dituen legea, Gernikako Estatutua, ez dela betetzen ari. Autogobernua eta autodeterminazioaren ikuspegitik agindu elektoralak dugu batetik, eta bestetik, uztailaren 12ko Eusko Legebiltzarraren agindua. Aginduak legitimoki hartu ditugu eta, beraz, serio hartu behar ditugu. Dena egun batetik bestera ezin da egin, baina mekanismo batzuk martxan jarri bai. Ezin da onartu hemen ezin dugula ezer egin eta Madrilek agintzen duela, EAn behintzat ez dugu hori onartzen.

■ **Baina aurrerapauso ahalegin txikiak ere zalaparta piztu du Madril, esate baterako Jaurlaritzatik segurtate sozialaren transferentziaren inguruko azterketa bat eskatzek berak.**

Bai, baina euskal gizartearen aurrean argi geratzen da Madrilgo Gobernuak ez duela legea bete. Seguruenik aurrera begira horrek gatazka instituzionala ekarriko du, baina ikusiko dugu ●

da eta banaketa hori demokraziaren zutoinetakoa da. Demokrazian ezin da onartu zenbait epailek botere exekutibotik duen menpekotasuna. Gogoratu, "epaileengandik behar bezalako erantzuna espero dut", esan zuen Aznarrek. Edozein medio ona da herri honetan akordioa urruntzeko eta bere eskubideetan aurrera egin ez dezan.

■ **Zein da PPren estrategia horren**

helburua?

Egoera ezegonkorragoa eginez, bizi dugun gatazka egoeraren irtenbidea oztopatzea eta gure nazio eskubideen aldarrikapenean aurrera ez egitea. Horretarako denak balio du.

■ **Horrek Estatuaren izaera demokratikoa zalantzan jartzen al du?**

Alderdien Legearekin argi ikusi da PPK eta PSOEek egin dutena ez dela demokratikoa. Gehiengoarekin egin dute hori, bai, baina gizarte oso baten aurka. Demokrazian zenbakiak ez dira dena. ETaren aitzakia baliatzen dute herri

■ **“Euskal Herrian aurrera egiten denean Madrildik aurka egiten da, horretarako indarkeria eta Euskal Herriaren nazio eskubideak nahastuz”.**

□ **“PPren helburua? Gatazka egoeraren irtenbidea oztopatzea eta gure nazio eskubideen aldarrikapenean aurrera ez egitea; denak balio du horretarako”**

MIKEL SNAZ

■ "Alderdien Legearekin argi ikusi da PPK eta PSOEk egin dutena ez dela demokratikoa".

honekin gogor jokatu behar dela erakusteko.

■ **Zer egin behar du orain Batasunarengan bere konfiantza jarri duen gizarte esparru zabal horrek?**

Aukerak badira, dena den, ni ez naiz inor Batasunaren izenean erantzuteko. Edozein eratan, une honetan argi izan behar dugu, guk epe ertain eta luzera begiratu behar dugula. Lasaitasuna eta koherentzia behar ditugu. Gure gizartean enfrentamendua sortu nahi dute eta hori da, hain zuzen, sahietsi behar duguna.

■ **Batasuna eta EAJren arteko giroa biziki gogortuko dela entzun eta irakur dezakegu toki desberdinetan.**

Hori da PPK nahi duena eta sahietsi behar dena. Euskal gizarteak irtenbideak nahi ditu eta alderdi politikook horretan saiatu behar dugu. Egoera oso korapilotsua bizi dugu eta ezin gara itsutu. Zergatik uzten du Garzonek Ertzaintzaren esku Batasunaren egoitzen itxiera, halako lanak normalean Polizia Nazionalea edo Guardia Zibilaren esku utzi izan ditue-nean? Hain da nabarmena... Ertzaintza-ren aurka joatea, Ertzaintzaren despresti-

gioa eta enfrentamendua sortzea ditu helburu. Ez diot onartzen ETari gure agenda politikoa erabakitzea, baina ezta PP eta PSOeri ere.

■ **Ertzaintzak Batasuneko egoitzak itxi zituenean irudi gogorrak ikusi ahal izan genituen. Zer sentimendu eragin zizuten?**

Oso gogorrak ziren, bai. Sentimendu konplexuak sorrarazten dizkit, baina ez diot ezer leporatuko Ertzaintzari. Bat-bateko uneak gainditzeko ahalegina egin

■ **Batasunarekin harreman normalak dituzue. Aurrerantzean nola garatuko dira harreman horiek?**

Guk alderdi guztiekin ditugu harremanak edo eduki nahi ditugu, eta Batasunarekin orain arte bezala jarraituko dugu, ahalik eta harreman normalena izanez.

■ **Hilabete batzuk falta dira udal eta foru hauteskundeetarako. Lehen ere esan izan da hauteskundeak bertan behera utzi beharko liratekeela. Gerta daiteke halakorik?**

Ez nahiz aztia, baina ez dut uste. Hori gizartea mehatxatzea eta beldurtzea da, gizarte honek irtenbiderik ez duela irudikatzen. Epe laburrera arazo asko dauzkagu, baina ezin dugu

ahaztu gure helburuak zeintzuk diren eta horri heltzen badiogu eta lana egin, lehenago edo geroago etorriko dira fruituak.

■ **Batasuna ezin bada aurkeztu, horrek emaitza oso desberdinak ekar ditzake.**

Njk uste dut topatuko dituela bideak, eta hala beharko luke, herri honetan iritzi desberdinak daudelako eta ona delako guztion ordezkariak izatea.

◆ XABIER LETONA

■ "Madrilen tranpan erori eta beste alderdi abertzaleak egoeraren errudun egiten bagaituzte, Batasunakoak erratuko dira"

behar dugu, ezin dut perspektiba galdu, eta Madrilek interes handia du jokaldi honetan. Ulertzen dut une horietan Batasunakoak berotzea, gaizki sentitzea, egoera gogorra delako, baina Madrilen tranpan erortzen badira eta Batasunak beste alderdi abertzaleak egoeraren errudun egiten bagaitu, erratuko da. Gure etsaiak ETA eta bere indarkeria dira batetik, eta Madrilen gure eskubide nazionalak ukatzen dituztenak bestetik.

■ Turistentzako bidaia erakargarria eskainiko luke Txetxeniak, bere Erdi Aroko dorre, mendi eta haran malkartsu eta parke naturalekin. Gerrak ordea lurralde hau eta bere biztanleak heriotz, beldur eta gosez zigortu ditu.

TXETXENIAKO GENOZIDIOA EZ DU INORK IKUSI NAHI

Europako lotsagarrikeria, horra zer den hitz batean egunero Txetxenian gertatzen dena. Tragedia horretaz europarrok dugun axolagabekeriak besterik adierazten duen arren, Txetxenia Europa baita. Asiarekiko mugan dago, baina barrutik. Herrialde hartaraino iritsi zen Alexandre Dumas idazle frantsesak "Kaukasoko frantziarrak" deitu omen zien Kaukaso mendien eta Kaspio itsasoko lautaden artean bizi diren txetxeniarrak.

Balkanetako tragedia hain hurbil sentitu eta azkenean -berandu izanik ere- mugitu egin zen Europa hau, mutu eta itsu ageri da Kaukason errusiarrak burutzen ari diren genozidioaren aurrean. Musulman eta europar izan daitekeela (Europako Batasunetik oso kilometro gutxira bizi diren bosniarrekin ikasi genuela zirudien) ez zaigu oraingo buruetan sartu, antza. Eta hamarkada batean bere populazioaren %10a suntsitu dioten gerra zikin eta ikaragarri batean odolusten da Txetxenia, barne tirabirek, mafiak, petrolioaren inguruko interesak eta Errusiak eman dion paper geostrategikoak harrapatuta.

Testuak: Pello Zubiria

Oharra: Txetxeniari buruzko informazio, dokumentu edo argazki gehiago ikusi nahi izanez gero, Sareko Argian erreportaje hau Interneteko gune ugarirekiko loturaz hornituta aurkituko duzu www.argia.com/nethurbil helbidean.

Miloi bat pertsona inguru bizi zen Txetxenian 1990an, gerra lehertu aurretik. Horietatik 50.000 hil ditu gerrak errusiarren zifretan, eta kalkulu independenteen aburuz berriz 100.000z goiti. Errusiarren Kontzentrazio Zelaietako biktimen elkarreak kopurua 200.000taraino igotzen du. Zifra beldurgarriak, edozein gisaz. Eta horien artean, zati ttiki bat osatzen dute soldadu errusiar eta gerrillari txetxeniarrek. Kopuru nagusia errusiarren bonben azpian, "zigor operazioetan", torturapean edo "desagertuta" hil diren herritar zibilek osatzen dute.

Armada handiei sarritan gertatzen zaiena jazo zaio Errusiakoari: hamabost egunetan paratxutista dibisio batekin konkistatuko zutela iragarri zuten jeneralek, eta zortzi urteren buruan Afganistanen baino gizon gehiago galdu dituzte Txetxenian. Militarrek urteotan 6.000 soldaduren galera onartzen dute, baina Soldaduen Amen Batzordearen ustetan 15.000 hil dituztela esatea hurbilago dago egia.

Gerraren hasieran miloi bat inguruko biztanlegoa zuen errepublika honek hil kopuru beldurgarri horretaz gain, biztanleen erdia ihesi joaten ikusi du. Askok inguruko errepubliketara, Ingushetiara

■ Eghikal-Semi herrixkako dorreak, Erdi Arokoak.

batik bat, baina baita Dagestan, Georgia eta Errusia bertara ere. Eta beste askok, Txetxenian barruan lekuz aldatu behar dute, beren etxe, lan eta gainerako guztiak galduta.

KAUKASOKO HERRI TXIKI BATEN HISTORIA. Lurraldez Euskal Herriaren hiru laurdeneko tamaina duen herri ttiki hau, Kaukaso mendi katearen

iparraldean dago. Bere hizkuntzan Ikxeria (edo Ichkeria izenez deitua) Georgia, Azerbaijan eta Armenia Errusiagandik independizatu ondoren, honek bere mugaldean dituen errepublika autonomo ugarietako bat da Txetxenian, muga Georgia eta Dagestanekin egiten duela.

Hainbat etnia eta hizkuntza biltzen ditu eremu txiki samarrean Kausako mendialdeak, hori da bere aberastasuna

■ Goian, ezkerrean, errusiarrek soldadu zauritu bat ebakutzen. Eskuinean, Grozniko herritarrek plaza bateko azokan. Behean, errusiarrek "garbiketa operazioan" hildako zibilak eta bonbaketaren ondorioak.

eta baita egoera korapilatsu askoren iturria ere. Erreportai honen bukaera aldeko mapari begiratu besterik ez dago horretaz jabetzeko.

Herri hauek beren bizimodu menditarren barruan (artzaintza eta laborantzari lotuta) izan duten zibilizazioaren aztarna ugari gelditu dira, gutxienez Erdi Arotik. Txetxeniak XI. mendetik hasi eta XVIII. mendea arteko hainbat eraikuntza zibil eta erlijioso ditu erakusgai, gazteluak, elizak, hilobiak eta beste.

Beren historian, Kaukasoak eta Errusiako inperioak ezagutu dituzten astinaldi guztiak nozitu dituzte txetxeniarrek. Isla-

mera berandu iritsi ziren Nakh edo Vainakh etniako klanetan biltzen ziren menditarrok, XVI. mendean, gaur Txetxeniak laborantza eta industria biltzen dituen lautadara jaitsi ahala. Eta errusiarrek ere berandu sartu ziren lurralde hauetan: 1791an galdu zuten lehen gudu garrantzizkoa txetxeniarrek. Eta XIX. mendearen lehen erdian ere segi zuen gerrak. Historigileek diotenez, errusiarrek Kaukaso kolonizatzeke Napoleonon kontra baino soldadu gehiago erabili zuten.

Errusiako inperioan sartuta, 1917ko iraultzak Mendialdeko Errepublika Autonomoan sartu zituen eta 1936an Txetxe-

■ Horma birrindu horiek Lehendakartzako jauregia ziren.

■ Petrolioa... eta geoestrategia puska bat

Sarritan petrolio produkzioa aipatu da Kaukasoko egoera nahasiaren gaketzat. Baina denbora ari da eraskuten ez direla petrolio erresebak halako saltsak antolatzeke bezain aberatsak. Kaspio itsasoko petrolioaren garraioan dago zehazki arazoa.

Batzuen ustez Kuwaiteko erreseben adinako petrolio poltsa omen dago Kaspio azpian oraindik. Beste batzuek diotenez, CIAk berak puztu ditu zifra horiek, geoestrategia aldeetik Errusia ahultzeko garrantzizkoa den eskualde baten garrantzia propaganda horrekin handiagotzeko. Petrolio asko dago hemen, edonola ere.

Hein handi batean Azerbaijango jabegoko lur eta uretatik ateratzen da, eta betidanik Errusiak bere eremuetera eraman nahi izan du. Hala dago martxan Baku-Novorossisk hodia. Sobiet Batasuna erorita, Estatu

Batuek eta Europako Batasunak Georgia, Ukraina, Azerbaijan eta Moldaviak osatutako taldea sendotu nahi izan dute, eta horren barruan Kaspioko urre beltza Georgiako portu batera ekartzeko hodia bultzatu, Soupsara, Itsaso Beltzean.

Ordainetan, berez korapilatsua den Kaukasoko egoera gehiago nahasten saiatu dira urteotan errusiarrek. Eskualde horretako errepublika guztiek nozitu dute barne liskar edo gerraren bat, etnia aldetik oraindik konpondu gabe dagoen hainbat arazok ere esplikatuko lukeena. Baina Moskuk aspaldik ondo ezagutzen dituen armak ere erabili ditu. Militarrekin presioa egin alde batetik, eta makiavelismo puska batekin herrialde bakoitzeko taldeen arteko liskarrak eragin, bestetik. Txetxenian honek sekulako eragina izan duela dirudi ●

■ Kaspio itsasoko petrolioa Mediterraneorantz eramateko gaurko bideak eta biharko proiektuak, "Le Monde Diplomatique"ren arabera.

nia-Ingushetia errepublika eman zien Stalinekin. Baina honen kolektibizazio planen kontra altxatu ziren txetxeniarrek, eta alemanekin kolaboratu omen zuten aitzakiatan -egia esan, naziak ez ziren sekula Txetxeniaraino iritsi- Siberiara deportatu zuen Stalinekin herri osoa 1944ko otsailean, beste herri batzuekin batera. 130.000 txetxeniar eta ingushetiar hil omen ziren bidaian zehar.

ITZULERA. Khrushovek hamabi urte beranduago, 1956an, itzultzeko baimena eman zienean, lur eta lantoki onenak estatu errusiarren konpainiekin etorritako etorkinen eskuetan aurkitu zituzten. Borroka artean gertatu zen etxeratzea, eta oraindik Txetxenian gizar-tean asko nozitzen dira orduko iskanbilen oihartzunak. 1994an gerra berria piztean, biztanleriaren laurden bat errusiarrek osatzen zuten, Grozni hiriburuan eta lautadan bidenabar, nagusi ziren industrian eta txetxeniarren langabezia %30ekoa zen 90eko hamarkada hasieran.

Sobiet Batasunaren lurreratzea etorri zen gero, eta honen hondarrek Errusiako agintariek egitura federal berria martxan jarri nahi izan zutenean, txetxeniarrek Dudayev jenerala buru zutela sinatzeari uko egin ziotenean, orduan hasi ziren kaukasiar hauen malurrak berriro. Ieltsin eta Putinen soldaduek berdinu egin baitituzte Stalinen basakeriak.

Independentzia aldarrikatu eta hiru urte beranduago, 1994ko azaroan, Boris Ieltsinek, piztu zuen gerra. Militar buruek eskualdea azkar menderatuko zutela sinetsita, 40.000 soldadu errusiar bidali zituen bertara, Grozni hiriburua bonbaztatu eta beste hainbat herri suntsitu zituen.

Baina azkar korapilatu zen gerra. Espero baino erresistentzia gogorragoa aurkitu zuten errusiarrek eta herritar armarik gabeak gero eta gogorrago harpatzen zituzten "garbiketa operazio" direlakoetan sartu ziren. Dudayev tropek berriz, herrialde barruko operazioez gain Errusian eta Dagestanen bahiketa eta gerra operazio gogorrak burutu zituzten. 1995eko ekainean Errusiako Budionovosk hiriko ospitalean 2.000 pertsona bahitu eta horietako hainbatekin Txetxeniarraino itzultzea lortu zuten. Dagestane-ko beste ospitale baten bahiketa ez zen hain ongi pasatu eta dozenaka pertsona hil ziren errusiarrek erasotakoan.

BAKEA? Ieltsinek berehala ikusi zuen ordea irtenbide bat bilatu behar ziola egoerari, eta 1996an bere izenean negoziatzera bidalitako Lebed jeneralak bakea sinatu zuen Txetxeniarekin.

Bake itunak orduan irtenbide egokia zirudien, nahiz eta orain adituek dioten oinarri ahulen gainean zegoen eraikia. Negoziaketen erdian Dudayev lehendakaria bera hil zuten misil batekin errusiarrek, eta gaur presidente den Maskhadov berak hartu

■ Dudaiev lehendakaria (erdikoa) bakea negoziatzen ari zirela hil zuten errusiarrek, telefonoz lokalizatu eta misil bat jaurtikiz.

bazuen ere negoziatu eta bakea sinatzeko lana, lehendik klanen sistema oso indartsua duen Txetxeniako indarren arteko sakabanaketa areagotu egin zen.

Errusiako hauteskunde barruko inte-

Gerra hiru urteren buruan piztuko zen berriro, 1999ko urrian. Bitarte horretan, Txetxeniako agintea eta bere tropak nahastu, sakabatu eta kakaztuz joan ziren: petrolioaren garrioaren inguruko

interesak eta lehengai garrantzizko horren inguruko trafikoaren kontrola batetik, Errusiako mafia bestetik, urte luzez horren barruan dabilzan txe-

□ Ieltsinek piztu zuen gerra. Militar buruek eskualdea azkar menderatuko zutela sinetsita, 40.000 soldadu bidali zituen

resak ere tartean zeuden. Eta Lebed bera, egunen batean Errusiako lehendakari izan behar omen zuen jeneral famatua, istripu batean hil zen urte gutxiren buruan.

txeniarrak bestetik, txetxeniarreri laguntzera Ekialde Hurbiletik etorritakoak ere bai, Errusiako zerbitzu sekretuen manipulazioak tartean... Txetxeniako gerrillariak eta beren agintaritzak osoa mafioso, lapur eta gaiztaginez osatutako taldea direla, Errusian errez saltzeko moduko irudi bat bihurtu zen.

Errusian, bitartean, hauteskunde giroan gerra berri baterako giroa berotuz zihoan. Lebed jeneralak sinatutako akordioarekin ez zeuden ados militar errusiar nagusiak ("politikoez ez digute txetxeniarrak akabatzen denborarik utzi" esan zuten batekin baino gehiagok) eta zerbitzu sekretuek beren maniobra ugari zituzten, herrialde honen kokagune geostrategikoa kontrolatu nahian. Txetxeniarrak integrista batzuek Dagestanen egindako erasoak batetik eta Moskun bertan leher-tutako bomba batzuek bestetik, guztiak ekarri zuen gerra berriaren leherketa.

Geroztik, bere karrera politikoa zerbitzu sekretuen buru lanetan egin zuen Putin lehendakari errusiarrek gerra ez

■ Aita-semeak errusiarrek bonbaz birrindutako etxean, sua piztuta.

baina Txetxeniano lapur eta gaiztaginen kontrako operazio bezala saltzen du mundu osoan gatazka. Txetxeniarren aldetik Maskhadovek segitzen du izaten ofizialki lehendakari, baina askok duda egiten du zenbateraino kontrolatzen dituen gerrillari taldeak. Hauek mendialdean dute babesa baina hirietan ere badute presentzia, eta etengabeak dira errusiarreri ematen dieten egurra, duela aste pare bat helikoptero bat lurreratu eta 115 soldadu hil zituztenean bezala.

Eta beste aldetik, ofizialki onartu gabeko gerra batean desmasiarik beldurgarrienak egiten ditu bere "garbiketa" operazioetan armada errusiarrak. Bi aldeen arteko kontaktoak berriro antolatzen hasi ote diren aipatzen da baina ez da aurrerapen nabarmenik ikusten. Eta populazio zibilarren kontrako genozidioa salatzen duten erakundeak (World Watch Fundation, Memorial eta beste) europarren indiferentziaren aurrean alferrik ari direla dirudi.

SARRASKIA. Berez baldin bada beldurgarri, Txetxenian gertatzen direnez zenbait kazetarik egin dituzten kontaktunak irakurlerik hotzenari ere barrenak mugiarazteko bezain ikaragarriak dira. Kosovon edo Bosnia-Herzegovinan gertatu diren eta iritzi internazionalak genozidiotzat jo dituen triskantzak eta handiagok ere egiten dituzte egunero Txetxenian.

Konparaketa makabroetan hasita, aurrea hartu dio Txetxeniano sarraskiak Palestinan israeldarrek egiten dutenari. Eta komunikabideetan duen oihartzuna aldiz hutsaren hurrengoa da. Urruntasunaren eraginak badu garrantzia, baina 2001eko irailaren 11z

geroztik terrorismo etiketapean bildu dira munduko mila gertakizun eta mugimendu ezberdin, eta Moskuko gobernuari Ixkeriako errepublikaren aldeko gerrillari guztiak terrorista islamiar gisa aurkezte-

■ Lebed eta Maskhadov jeneralak bake negoziaketetan 1996an. Ahaztuta geratu den argazkia.

■ Lekukorik gabeko gerra herritarrak zigortu

Ez hemengo eta ez Errusiako komunikabideek eskaintzen dute informaziorik Txetxeniano gerraz. Eta gerrak, aldiz, bizirik dirau. Duela aste pare bat bezala ehun militar errusiarrek hil behar dute bataila ezkutaeki-

■ Bigarren gerran, 1999tik aurrera, errusiarrek kontraknikari beldurgarriak erabili dituzte Txetxenian.

na gerta dadin. Bide batez, horrela jakin dugu gerrillari txetxeniarrek munduko helikopterorik handiena lurreratzeko moduko armak badituztela. Eta errusiarrek minak erabiltzen dituztela gerra honetan. Interneten ikusgai zeuden lehendik ere mina horien ondorio beldurgarriak (ikus orriotako haurren argazkiak) baina soldaduek beraiek erori behar izan dute erdian egia aitortu dezaten. Gainerakoan, urriak dira hango albisteak dakarzkiguten kazetariak. Horien artean, berrikitan han -ezkutuan noski- Txetxeniatik ibili den Anne Nivat eta Jean-Baptiste Naudet frantse-sak.

Gerrilla mendialdean ari da gogor. Groznin ez omen dira ikusten, baina kazetari honek gerrillarien informatzaileak bai aurkitu ditu, eta hiriburuan sabotaiak egiten dituztela jakin ere bai.

Ordainetan, errusiarrek hirietatik atera eta inguruko herri eta auzoetan sarekadak burutzen dituzte. Beren kontsigna, aurrez aurreko erasoei ihes egitea da, lautadetan baina batik bat gune menditsuetan. Taktika berria zera da: "terroristak" edo "lapurrak" herri batean dauden aitzakian, sarekadak egiten dituzte burua estalita daramaten kontraktanikiek. Ezin konta ahala ugaritu dira biktimak horrela, eta militarrek ez dira sekula esku hutsik etxeratzen. Uda honetako kasu batzuk bildu ditu Nivat kazetariak, 15 eta 11 urteko mutikoen heriotzak, torturak, mutilazioak.

ko aukera azaldu zaio.

Errusiarrek 1996ko gerran soldadu arruntak bidali zituzten Kaukaso alde horretara. Armada sobietar ohiak bizi

■ Errusiarren minek mutilatutako bi haur txetxeniar.

duen krisi ekonomikoaren eraginez, gaizki hornitutako tropak ziren, eta ezin izan zitzaizkien txetxeniarrei gailendu, abioi, helikoptero eta artilleriaz herrialdear

birrindu bazuten ere. Bigarren gerran soldadu arrunt hauek ere hartzen dute parte, baina pagatutako boluntario tropak dira -kontraktniki deituak- oinezko gerrako lan funtsezkoenak (eta zikinenak) egiten dituztenak. Kontraktniki hauek okupatzen dituzte herriak, hauek burutzen dituzte "garbiketa" operazioak. Eta hauen eskutik jasaten dituzte zibil txetxeniarrek torturarik basatienak: kolpeak, elektrizitatea, mutilazioak (behatzak, belarriak, esku zein hankak moztea, begiak ateratzea...), emakumeei egiten zaizkien bortxaketak eta baita pertsonen bahiketa eta horien inguruko negozioa ere. Eta horien guztien oso berri gutxi heldu da gureganaino.

Kazetarietazako itxita daude Txetxeniar iristeko bideak, baina tarteka ausarten batek lortzen du bertaraino sartzea. Han ibili ondoren Jean-Baptiste Naudek "Le Nouvel Observateur" astekarian duela pare bat hilabete egin du ikusi due-

Hilez gain bahituak ere eramaten dituzte militarrek. Familiek eskatutako dirua lortzen badute, jipoiak, gosea eta agian torturak ere jasanda, baina bizirik ikusi ahal izango dute senidea. Pagatuta, noski. Jean-Baptiste Naudet kazetariari Hussein Ishanov diputatu txetxeniarrek aitortu dio 101 egunetan tren bagoi batean eduki zutela preso. *"Animaliak bezala pilatuta geunden, ez komunik ez ezer. Kanpamenduko errusiar guztiak azaltzen ziren gu egurtzera, baita sukaldaria ere, gauez bezala egunez. Ez genuen ia ezer jaten"*. Hiru hilabete horien ondoren, 1.600 dolarren truke askatu zuten. Beste lau diputatu txetxeniarrek ez dute zorte hobea izan: biren gorpuak aurkitu dituzte eta beste bi desagertuta daude.

Bahituen bizia, batzuetan, dirutan ez baina armatan ordaintzen da. Hainbeste arma, bahitua bizirik ateratzearen truke. Armak, jakina, errusiarrek beraiek saltzen dituzte. Eta trafikoa behin bukatu ahala hasten da ostera.

Gerra eremu horietara iritsi ahal izan diren kazetari urriek tortura eta basakeria lekukotza ugari bildu ahal izan dituzte. Nazioarteko erakunde humanitarioek beren informetan bildu dituzten bezala. Baina armada errusiarrek bere soldaduei ematen dien tratua testigantzak ere badiara. Adinagatik behartutako soldaduek holako gerra kolonialetan (Aljeriara bidali zituzten euskaldunek badakite horren berri) beren papera izaten dute: eliteko tropek "garbitu" nahi dituzten eremuen inguruko bideak blokatu, lurraldearen kontrola segurtatu, eskorta lanak egin... Soldadu hauentzako zen janaria salduz gainsari bat eskuratzen dute askotan ofizial errusiarrek, hasteko. Baina kaserna barruko liskarren ondorioz, heriotz kopuru handiak gerta-

tzen dira tropen artean. Eta izan dira etxeratu ondoren ikusitako lapurretak aitortu dituzten soldaduak ere.

Kosovon eskuhartzeko bidea aurkitu zuten mendebaldarrak -hemen ere estatu mugiezin baten barne arazoa omen zen arren- mutu daude txetxeniarrei errusiarrak egiten zaizkien basakerien aurrean. Berme horrekin dihardu Vladimir Putinek. Eta KGBn karrera egindako presidentek Stalinen markak hautsi ditu Txetxenian ●

■ Gerrillariak harrapatu ezinean, herritarren kontrako gerra egiten du Errusiako armadak.

■ Kaukasoko hizkuntza zaharretako bat da txetxeniera

Kaukasoko mendietako hizkuntzek puzzle aberats bat osatzen dute. Eta Mediterraneo eta Kaukasoko arteko bortuetako mintzairetako bat da txetxeniarrena. Behin eta berriro, txetxeniera Ibero-Kaukasiarren arteko bat dela irakurriko duzu eskualde hari buruzko dokumentazioetan; horko hizkuntzak (nagusiki georgiera aipatzen da aspalditik) eta

euskara elkarren ahaide direlakoan. Beste batzuek hizkuntzok Ekialde Hurbileko galdutako antzinakoekin ahaidetzen dituzte, Sumeriakoa, Hurritena, Urartiakoa...

Kaukasoko hizkuntzak inguruko besteen artean oso bereziak dira, eta hiru taldetan banatzen dituzte. Hego Kaukasian mingreliera, laz, svan eta

batik bat georgiera sartzen dira. Azken hau da Kaukasoko hizkuntzetan tradizio luzeena duena, antzinako literatura landu bat badu, eta bere grafia propioa ere bai, Greziako alfabetotik eratorria.

Ipar Mendebaldeko Kaukasoon daudenek osatzen dute bigarren taldea: abjazia, abaza, adigea, kabardino eta ubykh dira horko hizkuntzak, azken hau desagertutzat ematen bada ere.

Ipar Ekialdean nakh eta dagestaniar hizkuntzak daude. Dagestan Txetxenian ondoko errepublika da eta bertan dagoen hizkuntza eta etnia aberastasuna izugarria da. Txetxeniera aldiz Nakh edo Vainakh taldekoa da.

Txetxeniera 900.000 herritarrek eta eta Inguxa 200.000 inguruk mintzatzen dituzte, eta hizkuntza bakarizatzen dituzte adituek, elkar oso ondo ulertzen dute bi etnietakoek. Talde horietako beste hizkuntza bats deitua da eta Georgiak errepublika horiekin mugan dituen bailara batzuetan hitz egiten da. Ez da kasualitatea errusiarrak presioa egiten ari zaizkiola Georgiari, gerrillari txetxeniarrek bailara horietan babesten direlakoan.

Hizki latinoz eta arabiarrez ere idatzi izan da txetxeniera, baina alfabeto zirilikoa (errusiarrenean) idazten da nagusiki gaur egun ●

■ Grafikoak Kaukasoko inguruko herri eta etnien ugaritasuna biltzen du. Eta batzuk falta dira, hala ere, artikuluan aipatzen den Bats herria, adibidez.

naren kontakizuna, eta benetan errealitate beldurgarri bat erakutsi digu. Gerraz edo borroka antiterroristaz bezititutako operazio hau sarraskia izan baita hasieratik. Lehen gerran mundu osoan zabaldu ziren Grozniko azokaren gain 200 heriotz baino gehiago eraginez jaurtikitako bonbaketaren argazkiak, hiriburuaren txikioarenak... "Eskandalu handia eta emaitza kaskarrak" kalkulatu bide zuten Moskuko militarrek.

Bigarren gerra honetarako, akabo argazkiak eta espektakulua. Orain, ongi hornitutako mertzenario banda bati gauze lan egiteko agindua eman diote, bertan harrapatu dezaketen edozer berenganatu eta aberasteko baimena ere emanez. Horrela diseinatutako operazioaren ondorioak kontatu ditu kazetari frantsesak. Beste hainbat basakeriaren berri

bildu dute Giza Eskubideen aldeko Nazioarteko Federazioa, Amnesty International, Mugarik gabeko Medikuek edo Human Rights Watch elkarteek. Erreportaje honen Interneteko bertsioan aurkituko ditu irakurleak (www.argia.com/net-hurbil-helbidean) horiekiko guztiekiko loturak. Kontakizunak latzak dira, eta argazki asko berriz, ikaragarriak.

Petrolioaren trafikoak sortu dituen interesen eta beren kokagune geostrategikoaren gabit, Europatik laguntza handirik ez dute jaso txetxeniarrek. Azken hilabeteotan zenbait komunikabide eta intelektual mugitzen hasi dela dirudi, ordea. Eta Parisen, Errusiaren enbaxadaren aurrean, astelehenero arratsaldeko 18:00etatik 20:00ak arte Txetxeniarren aldeko jende bilketa burutzen da. Indar gutxitxo, Vladimir Putin mugiarazteko ●

■ Eguneroko gerra Txetxenian haurren marrazkietan.

BEHAR DUZUN INFORMAZIOA

Elkarrizketak, denbora-pasak, ibilaldiak, umorea, erreportajeak, eta beste mila kontu, euskaraz eta astero zure etxean.

HEGO EUSKAL HERRIAN
104 €

IPAR EUSKAL HERRIAN
126 €

- Urtean 46 ale
- *Larrun* pentsamendu aldizkaria hileror
- *Euskal Kulturaren Urtekaria*
- Dossier bereziak, mapak, gidak...
- Eskaintza bereziak

● %25eko beherapena

- Ikasleei
 - Euskaltegietako ikasleei (lehen urtean)
- *Beharpenaz baliatzeko, matrikula agiriaren kopia bidali behar da.*

HARPIDETZA EGINEZ GERO,
OPARI HAUETAKO BAT AUKERA DEZAKEZU
(x batez markatu)

ARGIA ASTEKARIA HILABETEZ DOAN
EZAGUTZEKO AUKERA ERE ESKAINTZEN DIZUGU

HARPIDETZA ORRIA

- ☐ Bai, ARGIA hilabetez doan jaso nahi dut
- ☐ Bai, harpidedun izan nahi dut

Izen deiturak:

Helbidea:

Posta kodea: Herria:

Tel./Faxa: e-posta:

N.A./I.F.K.: Jaioteguna:

Ordainketa mota (markatu x batez):
(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Bankuz ☐

Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA) ☐

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra:.....N.A./I.F.K.....

Titularraren telefonoa:..... Titularraren helbidea:

[illegible]

DATA:

SINADURA:

Harpidetza-orri hau bete, tolestu, zela jarri eta bidali (ez du seilorik behar) edo internetez www.argia.com orrian eskaera egin

ARGIA, Harpidetza Saila • Tel.:943371545 • Faxe 943361048 • www.argia.com • e-posta:harpide@argia.com

Inork ez daki zer etorkizun izango duen Trapagarango Babcock Borsing España enpresak. Egun Babcock Borsing talde alemanak kontrolatzen du eta etxe horrek pagamenduak etenda dauzka joan den uztailaz geroztik.

BESTE KRISI BATEN ATARIAN DAGO BABCOCK EUSKAL HERRIAN

■ Alemaniako BB multinazionalak 22.000 enplegatu dauzka mundu guztiko 60 konpainia baino gehiagotan. Trapagarango filialari dagokionean, 650 lagun enplegatu daude gaur egun.

Kezkati ageri dira Trapagarango Babcock Borsing España (BBE) enpresako enplegatuak, berriro ere beste estualdi bat etor dakiekelakoan. Jakina denez, Babcock Borsing (BB) multinazional alemanak erosi zuen Babcock Wilcox (BW) enpresa, aurrez eta ondoz ondo INI eta SEPI erakundeek kudeatu zuten jabetza publikoa, eta haren segida-edo da ekipamenduzko ondasunak ekoizten dituen Euskal Herriko lantegi hori. Jakina da, halaber, 80ko hamarkadaz geroztik beti krisian eta etengabe lanpostuak urrituz ezagutu dugula denok Babcock Wilcox enpresa publikoa, eta, pribatizatu ostean

ere, hau da, duela hamar hilabete BB talde alemanaren eskutara pasatu eta gero, 500 lanpostu suntsitu direla enpresa horretan: 1.150 langile ziren hasieran eta 650 dira gaur egun. Aurrekoak horrela

■ Multinazional nagusiak ordainketak eten izanak kinka gaiztoan utzi du berriz ere ezkerraldeko enpresa

izanik eta multinazional alemanak pagamenduak etenda dauzkala ikusita, ez da batere harritzekoa langileen buruhaustea.

ALARMA SEINALEEZ OHARTURIK, ATZERA JO ZUTEN BANKUEK. Joan den ekainaren erdialdean

igarri ziren lehen seinaleak: enplegatuen nominak pagatzeko likidorik gabe zebylen BB multinazional alemana. Hurrena, uztailaren 5ean, holdingeko 61 enpresetatik 25 aitortu zituen pagamenduen etenean izeneko egoeran. Egitate hori publiko egin zenean, areagotu egin zen larritasuna. Benetan, ordea, zer ari zen gertatzen? Bada, halako batean, finantzako erakundeak jabetu ziren multinazionalaren

Frankfurteko Burtsako akzioek bizkor zihardutela balioa galtzen, eta bere kasa edo laguntzarik gabe utzi zuten taldea. Bestalde, Klaus Lederer presidentearen erabaki batetik etorri zen beherako joera hori. Arduradun nagusi horrek salgai jarri zuen HWD ontziolako akzioen %25,

eta Ipar Amerikako banku batek erosi zuen parte hori, orduan nahiz orain ezezaguna den inbestitzaile baten izenean. Saldu aurretik, submarino ez atomikoak fabrikatzen espezializatutako ontziola horixe zen BBren negozioerik errentagarriena eta gainera taldeak kontrolatzen zuen gestioa, zeren bera baitzen akzioen %51ren jabe.

Horren segidan, berriz, beste berri hau jakin zen: aurrerantzean, multinazionalako kargua utzita, HWD ontziola kudeatzen bakarrik arituko zen BBko presidentea. Gehiengoa galdu ondorengo erabaki horrek korapilatu egin zuen dena, lehenaz gain. Halatan, finantzako erakundeei iruditu zitzaion BBren diru egoera kaskarragatik zihoala ihesi lehendakaria, eta ukatu egin zioten taldeari finantzatzeko iturria. Orduan, BBko kudeatzaileek publiko egin behar izan zuten beren egoera: nominak pagatuko bazituzten, 200 milioi euro behar zituzten kreditutan, eta, bankuek eman ezean, ez zeukaten aurrera egiterik. Kontuak horrela, hauteskunde garaian egonagatik, Alemaniako Gobernuak berak hartu zuen parte, baina bankuek ez zuten aintzat hartu presio politikoa eta BBko arduradunek aitortu egin behar izan zuten pagamenduen etenaldia.

AURRERA SEGITUKO OMEN DU EUSKAL HERRIKO FILIALAK.

Etxe nagusiak pagamenduak etenda dauzkanez gero, zer gertatuko zaio Euskal Herriko BBE enpresari? Trapagarango BBEko arduradunek diotenez, beren enpresan ez dago "ordaindu ezi-

nik geratzeko arriskurik". Bestalde, badakigu SEPI erakundea saiatu dela BB taldeari "pagamenduen etenaldia aitortzeko ez beharrik, ez asmorik dutela" dioen idatzia sinarazten, baina ez

BBeko sindikatu handienak, UGTk alegia, berriro jabetza publikoko enpresa bihurtzeko eskatu zuen uztailan, irizten ziolako etxe nagusiak Alemanian pagamenduen etenaldia aitortu izanak

■ 70eko hamarkadaz geroztik krisia besterik ezagutu ez dutenez gero, BWko langileek behin baino gehiagotan kalean mobilizatu behar izan dute.

dakigu gorabehera hori zertan den.

Gertakizunen harira, ezkerreko enpresa horretan ordezkariak duten sindikatuak ere berriro ari dira aztertzen zer kondiziotan pribatizatu zen eta multinazional alemanak nola eskuratu zuen. Alde horretatik, gogorarazi dute SEPIk Euskal Herriko egoitzaren bost urteko funtzionamendua bermatzeko letra izenpetu zuela pribatizazioko akordioan. Orduko dokumentu hura kontuan izanik,

pribatizazioaren porrota erakusten zuela eta multinazional alemana finantza ahu-leko konpainia zela egiaztatzen. Ordea, ez dirudi oso erraza denik berriro Espainiako Estatuaren jabetzara bihurtzea. LAB eta ESK sindikatuak, adibidez, ez datoz oso bat enpresa batzordeko gainerako ordezkariarekin. Bi erakunde horiek duda-muda handiak dituzte Euskal Herriko filialaren geroaz, zeren, diotenez, alde bakar batek ere ez du argi zehazten benetan zer kondiziotan saldu zitzaion enpresa publikoa multinazional alemanari.

Behin BB talde alemanaren pagamenduen etena gertatuta, epaileek izendatutako administratzaile bati dagokio orain multinazionala sektoreka antolatze-ko eta bultzatzeko plan berria onartzea. Joan den abuztuaren 31rako bukatua izan behar zuten egitamuak, baina orain diote irailaren erdirako edo amaituko dutela. Multinazionalaren egoitza guzti-guztien geroa definitu beharra daukatenez gero, plan horretan agertuko da Euskal Herrikoarena ere.

BESTE ZUZENDARITZA BAT.

Enpresa publikoa erosi zuenean, multinazional alemanak ordeztu egin zuen lehen-go zuzendaritza. Sindikatuak diotenez,

■ Endesaren esku dago egoitzaren geroa

Eguno egunean, Endesaren esku dago Euskal Herriko BBE enpresaren geroa, hau da, bere garaian jabetza publikotik pribatura aldatu zuten beste enpresa baten ardurapean, zeren konpainia elektriko horixe baita ezkerreko enpresaren Espainiako bezero onena. Esate baterako, oraintsu esleitua zion bi zentral elektriko eraikitze-ko eta abian jartzeko lana, Palman bata eta Kanaria Handian bestea, eta sinatzeaz zuten bi aldeek 300 milioi euro inguruko kontratua. Hitzarmena, dena

dela, BB multinazional alemanaren etxe nagusiak eta Duro Felguera negoziatu zuten, zein, bestalde, etenean jarri baitzuen Endesak joan den uztailan. Euskal Herriko egoitzako sindikatuak bitartekari aritzeko eskatu diote SEPI erakundeari, Endesak hitzarmena alde batera utz ez dezan. Gainera, izenpetzailea BBE enpresa izatea nahi dute, hau da, Euskal Herriko filiala bera eta ez Alemaniako etxe nagusia. Orain, elektriko enpresa espainolaren erantzunaren zain daude ●

■ Multinazional alemanaren zifra eta datu funtsezkoak

Alemanio Babcock Borsing (BB) multinazionalak 22.000 enplegatu inguru dauzka mundu guztiko 60 konpainia baino gehiagotan banatuta. Multinazionalaren Trapagarango filialean, hots, Bilboko ezkeraldeko enpresan, 650 lagun enplegatzen dira. Diotenez, 22.000 lanpostu horietatik 12.000 bakarrik geratuko dira, antolamendu berria abian jartzen dutenean.

✓ Aurtengo uztailaren 5ean aurkeztu zuen multinazionalak pagamenduen etenaldia: 800 milioi eurotik gorako zorra aitortu zuen. Etenaldi horrek holdingeko beste 25 enpresari erasan die.

✓ BW pribatizatu ostean, duela 10 hilabete sortu zen Babcock Borsing España (BBE) enpresa, Euskal Herriko filiala.

Orduan, 1.150 lanposturekin hartu zuen talde alemanak, eta 500 murriztu ditu epe laburrean. Espainiako SEPI organismo publikoaren esku egon zen pribatizatu aurretik, eta erakunde horrek 600 milioi euro gastatu zituen saneatzen.

✓ Energiarekin eta ingurumenaren tratamenduarekin ikuskizun duten ekipamenduak eraikitzen edo fabrikatzen aritzen da batik bat multinazional alemana. Gaur egun, ez dauka ontzigitzako jardunik.

✓ Babcock Borsingen Euskal Herriko filialak, orain, Repsoleko eta Txinako zenbait ekipamendutan dihardu lanean. Euskal Herriari dagokionez, Bilboko portuko Bizkaiko Badiako zentral elektrikoak eraikitzen ari da ●

talde berria oso kaltegarri gertatu da enpresarentzat, edo, bestela esanda, multinazional alemanak enpresa arriskuan edo galbidean jartzeko pertsona egokienak izendatu zituen. Sindikatuen iritziz,

batera, ematen du zerbait egiteko prest daudela edo zerbait egiten hasi direla. Adibidez, badirudi egoitzako lehendakariordeak, Carlos Vento jaunak, zuzenduko duela hurrengo taldea, betiere etxe

nagusitik burujabeago jokatzeko eta lan komertzial beregaina egiteko helburuarekin. Gaur egun, etorkizun oneko merkatua dute Espainian zentral elektrikoek, eta kondizio horixe izango litzateke ezkeraldeko enpresako zuzendaritzak berebiziko aldaketa egiteko oinarria.

BETI KRISIAN. Gaurko BBE, hots, lehen Babcock Wilcox zena, krisia krisiaren gainean izandako enpresa

garai hartan Euskal Herriko enpresa garrantzitsuenetakoa zena aitzineratzeko, noraezekoa izan zen Espainiako Estatutaren esku-hartzea.

Lantegi horretan ezarri zuten, hain zuzen, enpresak salbatzeko lehenbiziko plana: 52 urtez gorakoentzako erretiro aurreratueta funtsatzen zen egitamua, eta izugarritzko dirutza gastatu zuen fisko publikoak. Geroenean, sektore batean eta bestean, plan bertsua baliatu zuten krisian zeuden hainbat enpresa publiko aurrera ateratzeko: ontzigitzan, siderurgian eta abar. 80ko hamarkadan, jada enpresa publikoa zela, eta behin PSOE gobernura iritsita, askoz enplegatu gutxiagorekin funtzionatu zuen BW enpresak, eta pixkanaka aldendu egin zuen krisia. PSOEko gobernua izendatu zuen lehendakaria edo enpresako kargudun goren. Batetik, enpresa batzordeko UGT sindikatuko kidea zen jaun hori, eta bestetik Bizkaiko PSOEko goi karguduna. Lagun horren gidaritzapean, irabaziak ematen hasi zen enpresa eta hala segitu zuen urte batzuetan. Tartean, dena dela, ustelkeriazko kasu zenbait ere gertatu zen, eta ez zioten on handirik egin enpresari.

Boterean PP txandatu zenean, gobernu berriak beretako bat izendatu zuen, eskualdatzea prestatzeko. Enpresa saneatzen 600 milioi eurotik gora xahutu ondoren pribatizatu zuten BW; orduan aldatu zen BB multinazional alemanaren eskuetara. Orain, behin behar eta, berriro krisian da lehen BW eta orain BBE deritzan enpresa ●

◆ DANIEL UDALAITZ

“GARA”

■ Ezkeraldeko enpresa talde alemanaren eskuetara pasa ostean, 1.150 langile izatetik 650 izatera pasa da.

zuzendaritza horrek ez du ezertxo ere egin edo bete: ez lan komertzialik, ez agindutako transferentzia teknologikorik, ez agindutako prestakuntzako planik. Hitz batean esanda, hutsaren hurrengo bakarrik. Kontuak horrela, hala sindikatuek, nola SEPI erakundeak, eskabide bera egin diote multinazional alemanari: alda dezala oraingo zuzendaritza. Itxura

da, eta beti diru publikoaren laguntzaz atera izan da zuletik. Ondasun ekipamenduzkoak ekoizteko Trapagarango enpresa hori jabetza pribatukoa zen 70eko hamarkadan, eta 5.000 lagun inguru enplegatzen zituen. Arian-arian, garai hartan ere pagamenduen etenaldia egon zen, eta orduko huraxe da lehen krisi ardurakoa. Jaitsaldiari aurre egiteko,

Bizitza osoan euskaraz ikasi ondoren, urtero milaka eta milaka gaztek ezin ditu Lanbide Heziketa ikasketak euskaraz egin, D ereduaren eskaintza txikiegia baita. Ikasle euskaldunok, gainera, ia gehienetan praktikak gaztelera hutsean egitera behartuak izaten dira.

MAKINAK KOIPEZTATU BEHARREAN

■ Praktikak gaztelaniaz egiten dituzte maiz Lanbide Heziketako ikasleek.

Emaitza kaskarrenak lortzen zituzten ikasleak ziren orain urte batzuk Lanbide Heziketa ikasten zuten bakarrak. Orduan klaseak gaztelera hutsean eskaintzen ziren, eta euskaraz ez zuen lekurik. Baina azken urteotan lan munduak puntako aurrerapen teknologikoak bereganatu ditu, eta enpresek orain, besteak beste, elektronika eta informatika zikloetan trebaturiko gazteak behar dituzte. Bere garrantziaz oharturik, erakunde publikoek Lanbide Heziketa berdiseinatzeke eta diruz laguntzeko zenbait plan abiarazi dituzte.

Hau da, azken urteotan heziketa profesionalak prestijio soziala eskuratu du, baina euskararen erabilera ez da neurri berean hazi Euskal Herriko ikasgela eta tailerretan. LHko Erdi eta Goi Mailako zikloetan euskarazko eskaintza gero eta zabalagoa izan arren, oraindik milaka dira urtero beste ikasketa batzuk hautatzera edo A ereduaren izena ematera behar-

tuak diren gazte euskaldunak, hiru administrazioek D eredua behar bezala prestatu ez dutelako. Gutxi dira, beraz, Derri gorrezko Bigarren Hezkuntza bukatzerakoan LHko Erdi Maila euskaraz ikasi ahal dutenak. 2000-2001. ikasturtean, esate baterako, Hegoaldean DBHko gazteen %34'5k euskara hutsean ikasi zuen, baina 2001-2002an Lanbide Heziketako ikasle guztien %10'9k baino ezin izan zituen klaseak euskaraz jaso. Kontuan izan behar da Euskal Autonomia Erkidegoan behintzat, DBH amaitzen dutenen erdiak LHren aldeko hautua

egiten duela. Halaber, Batxilergoa ikasi ondoren ikasleek LHko ikasketei heltzeko aukera berri bat dute, baina hauen egoera ez da gozoagoa, Goi Mailako zikloetan ere D ereduaren eskaintza eskaria baino askoz murriztagoa baita.

Ipar Euskal Herriaren kasua kezkarria da oso, eskaintza osoa frantsesez baitago, eta gazte euskaldunek ez dute bertan beren ama hizkuntzan ikasteko eskubiderik. Horregatik Seaskak mugak gaintitu, eta Lea-Artibai ikastetxearekin hartu-emanak izan ditu bere ikasle batzuk Lekeition LHko ziklo bat ikas dezaten. Hegoaldean egoera hobe da, baina kasu askotan hutsaren hurrengoa. Araban, esate baterako, 2000-2001 ikasturtean DBH eta Batxilergoa, hurrenez hurren, ikasleen %23'9k eta %27'2k euskara hutsean egin arren, hurrengo ikasturtean ikasle horien %1'5k baino ezin izan zuen hizkuntza berean LHko ikastetxeetan trebatu. Eskariaren eta eskaintzaren arteko aldea deigarria da, eta horregatik urtero ehunka gazte arabarren hizkuntza eskubideak urratuak izaten dira. Hala eta guztiz ere, Araba ez da salbuespena; 2001-2002 ikasturtean Bizkaian ikasleen %5'2k soilik ikasi ahal izan zuen bere etorkizuneko lanbidea D ereduaren, eta Gipuzkoa itsuen artean begibakarra da (%30). Nafarroan Sanzen Gobernuak ezikusiarrena egiten du, eta iturri ofizialek plaza-ratu zuten, joan den ikasturtean hezkuntza profesionala ikasi zuten guztiak G ereduaren aritu ziren, ikasgai guztiak

Euskara sailaren babeslea:

**Euskararen gose...
euskaltegian ase.**

Zatoz alfabetatzera!

gaztelera hutsean eskaintzen den eredu-
duan, alegia. Dena den, zenbait irakas-
lek eta LAB sindikatuak egin azterketen
arabera datu horiek faltsuak dira, 2001-
2002an Nafarroako ikastetxeetan euska-
raz ikasteko aukera izan zelako, nahiz
eta aukera oso txikia izan: herrialde
osoan 20 gaztek soilik izan zuten D ere-
duan ikasteko aukera, hots, ikasle nafar
guztien %0'37k. Pribilejiatuok Iruñeko
Donapea Institutuan Administrazioa eta
Finantza ikasketak burutu zituzten. Gai-
nera, beste 104 gaztek Lekaroz-Elizon-
do eta Berako Toki-Ona ikastetxeetan
A+D izeneko ereduaren trebatu ziren.
Bide batez azaldu, eredu honetan irakas-
leak azalpenak euskaraz eta gaztelera-
z eskaintzen dituela. Administrazioak
aurreikusi eskaintza euskalduna, beraz,
ez da urrundik ere nahikoa. Gainera, Sor-
tzen Nafarroako irakaskuntza publikoko
elkarteak egin inkesta baten arabera, has-
tear den ikasturtean DBH eta Batxilergoa
euskara hutsean egin duten 452 gaztek
LH ikasketak burutuko dituzte, eta beraz

*soziolinguistikoaren arabera prestatu
beharko luke bere euskarazko eskaintza.
Baina gaur egun garrantzi gehien duena
eredu eleanitza abiaraztea da".*

OZTOPORIK NAGUSIENA, EUS- KARAZKO IKAS MATERIAL FALTA.

Lanbide Heziketaren erraiak ondoen eza-
gutzen dituzten irakasleen iritziz, euska-

razko material gutxi dago, eta hori da
normalizazioak duen oztoporik nagusi-
na. Argitaletxeek balizko erosle gutxi
dituzten euskarazko liburuak kaleratzeari
ez deritzote errentagarri. Horren harira, D
eta B ereduak ikasleak gutxi izateaz
gain, adar edo ikasketa askotan sakabana-
turik daude, eta argitaletxeok ez dute
Lanbide Heziketaren inguruko testuak
publikatzeko ohiturarik. Beraz, EAEn
erakunde publikoek erantzukizuna hartu
behar izan dute, eta egun Hezkuntza Saila
da euskarazko liburuen sorrera gehien
sustatzen duena. Izan ere, Sailaren bera-

liburuak euskaratzea du helburu, eta orain
bizpahiru urte Hetel-ek eta Ikaslanek
(Lanbide Heziketako ikastetxe publikoen
elkartea) abiarazi zuten. Elhuyarrek itzul-
pen lanak bere gain hartzen ditu, eta Biz-
kaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundiek
ekimena diruz laguntzen dute.

Dena den, joan den apirilean LABek
"Lanbide Heziketa eta lan mundua euska-
raz" lelopean antolatu jardunaldietan
parte hartu zuten jakitunen hitzetan,
Eusko Jaurlaritzak ia ez ditu LHko ikaste-
txeetan bere ekimenak ezagutzera ematen,
eta ikasle nahiz irakasleek gutxitan
dute horien berri. Bide batez, EIMA pro-
gramak sortutako ikas materiala
www.elhuyar.com webgunean ikusgai
dagoela aditzera eman zuten parte-har-
tzaileek, eta Lanbide ekimenekoak,
berriz, www.hetel.org helbidean. Dena

den, instituzio publikoak ez dira euska-
razko testuen sortzaile bakarrak, zenbait
irakasleek beren kabuz materiala euskara-
tu baitute, batez ere ordezkio irakasleek.
Ildo horretan, irakasleok dira nagusiki
ikas materiala euskaratzeko ardura dute-
nak, nahiz eta lan baldintza kaskarretan
lan egin. Badirudi, beraz, ordezkioen lan
egoera hobetzeak testu euskaldun gehia-
go sortzea ahalbidetuko lukeela.

Ildo horretan, LAB irakaskuntzako
nazio komiteko partaide Jose Luis Fernan-
dez Maureren iritziz, "Eusko Jaurlaritzak
euskararen egoera normala balitz bezala
hartzen ditu erabakiak. Gainera, beti
errentagarritasunari begiratzen dio, baina
guk behin eta berriz esan diogu hezkuntza
ez dela dirua lortzeko alorra, gauza
garrantzitsuagoak jokoan baitaude".

PRAKTIKAK EUSKARAZ EGIN AHAL IZATEA, ZORTE KONTUA.

Hiru hilabete behin egin behar dituzten
azterketez gain, LHko Erdi nahiz Goi
zikloetako ikasleek praktikak ikastetxeen
inguruko enpresetan burutu behar dituzte,

LANBIDE HEZIKETAKO IKASLEAK HEGOALDEAN

Lanbide heziketako ikasleak guztira		D ereduiko ikasleak
2000/01	36.495	3.330
2001/02	36.769	4.039

Iturria: Eusko Jaurlaritza eta ARGIA

gehiengoak eredu erdaldunera derrigo-
rrez jo beharko du, edo beste ikasketa
batzuk aukeratu.

Euskal ikasgela eta tailerretan gure
hizkuntzaren erabilera nahiko murrizta
izan arren, ingelesezko irakasgaiak gero
eta gehiago dira. Bizkaiko LHko ikaste-
txe pribatuak batzen dituen Hetel elkar-
teko lehendakari Markel Arizmendi eredu
eleanitzaren aldekoa da: "Irakasle guztiak
euskaldunak izan beharko lirateke, eta
ikastetxe bakoitzak tokian tokiko egoera

ren baliabideen bitartez EIMA programa-
ren deialdiek dagoeneko 30 testu sortzen
lagundu dute, eta lanok Interneten nahiz
paperean ikasleen eskuragai daude. Hala-
ber, IRALE programak zenbait ikastaro
aurreikusten du, kasuan kasu, irakasleak
alfabetatzeko edo beren euskara maila
hobetzeko. Programa honen azken helbu-
rua irakasleek beraiek liburuak sortzea
litzateke, eta orain arte beste 30 lan ingu-
ru ekoitzi dituzte. Gainera, Lanbide eki-
menak irakasleek beraiek zehaztutako

baiza ia beti gaztelera hutsean burutu ere. Gipuzkoari dagokionez, oraino ikastetxeek eta enpresek ez dute euskararen inguruan inolako hitzarmenik sinatu. Ikaslan elkarteak Gipuzkoako 25 ikastetxe profesional batzen ditu, eta bertako kide Estanis Osinalderen hitzetan, "gure herrialdean LHren eta lan munduaren arteko harremana nahiko estua da, baina euskarari dagokionez, eten handia dago, enpresa euskaldun gutxi dagoelako. Ikaslan ikasle euskaldunek praktikak inguru euskaldun batean egin ditzaten saiatzen da, baina gehienetan enpresaren aldetik ahozko hitzarmen bat baino ez dugu lortzen".

Ildo horretan, LABeko kide Fernandez Maurek euskarazko hezkuntza ereduak indartzen jarraitzea ezinbestekotzat jotzen du, eta lan harremanak euskalduntze bidean LH "sektore estrategikoa" dela azpimarratu: "Zentzurik al du enpresetan euskalduntzeko planak garatzea, etorkizunean bertan arituko diren gazteek euskaraz ikasteko eta praktikak egiteko aukerarik ez duten bitartean? Administrazioak erdaldunak gutxiengo diren klaseetan gaztelera nagusitu dadin presionatu beharrean, euskara positiboki diskriminatu beharko luke". Ildo horretan, Eusko Jaurilaritzako Hezkuntza Sailak oraino ez

ARGIA

du Lanbide Heziketan euskara arautuko lukeen plangintzarik abiarazi, baina ikastetxeek eta sindikatu abertzaleetako kideek legeriaren beharra azpimarratu dute behin eta berriz. Beraien iritziz, Euskal Herri osoa hartuko lukeen planak, lehenbizi, publikoarekiko harremanak dituzten lanbideen ikasketak (besteak beste, Administrazioa eta Osasungintza) euskaldundu beharko lituzke, eta eskualde eta adar guztietan euskara bermatu. Praktikei dagokionez, euskara planak abian dituzten enpresei lehentasuna eman beharko litzaiekela adierazi dute ●

◆ GONTZAL LANDA

Arturoren kaiera

BEGIRALE IKASTAROA EUSKARAZ

Aisialdi eta euskara elkarteetarako begirale eta dinamizatzaile ikastaroa antolatu du bosgarren urtez Oarsoaldeako euskara batzordeak. Euskaraz izango da eta 30 ikasle hartu ahal izango dute parte. Irailaren 17a arte dago matrikula zabalik.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ-EN SALAKETA

1999ko lan publiko deialdiari buruz Nafarroako auzitegi Gorenak hartutako erabakia salatu du Administrazioa Euskaraz taldeak. Deialdi hartan turismo alorreko zazpi lanpostu eskaini ziren eta euskara jakitea ez zen kontuan hartu nahiz eta haietako hiru eremu euskalduneko Bertiz, Lekunberri eta Orreaga herrietarako izan. Auzitegiak Foru Dekretuarekin bat datorrela ebatsi du. Orduan indarrean zegoen 1994ko Foru Dekretuko 21. artikulua euskara meritua moduan puntuatzen, puntuazio orokorreko %10 baino gutxiago ezin izango dela izan zioela argudiatu du Administrazioan Euskaraz taldeak.

HIZKUNTZA POLITIKAREN ZIRIBORROA OSATZEN

Hizkuntza Kontseiluak bukatua du hizkuntza politika Iparraldean abian ezartzeko lehen ziriborria. Dagoeneko Kontseiluko kide guztiei txostena bidali zaie eta irailaren 17a arte ekarpenak egiteko aukera izango dute. Txostena guztiz bukatutakoan, Hizkuntza Kontseiluak Obragintza Publikoari bidaliko dio eta urrian azken honek erabakia hartu beharko du proposamena finkatu eta Kontseiluari hizkuntza politika gauzatzeko eskaera egiteko. Horri jarraiki, Hizkuntza Kontseiluak urtebeteko epea izango du Euskara 2015 plana atalez atal osatzeko eta dena ondo joanez gero, 2003ko udazkenerako hizkuntza politikak indarrean egon beharko luke.

■ E. Urteaga idazkaria.

BISITARIENTZAKO HIZTEGIA

Portugalete, Getxo, Gernika-Lumo, Bakio, Bermeo eta Mundaka biltzen dituen Euskal Kostaldea Bizkaia elkarteak hiztegi seieleduna plazaratu du. Euskarazko, gaztelaniazko, frantsesezko, ingelesezko, alemanezko eta italierazko hitzak jasotzen ditu hiztegiak. 7.000 ale kaleratu dituzte, herriotara hurbiltzen diren bisitarientzat.

Urrea

■ Nekazaritza ekologikoaren teknikak erabiltzaile eginiko Deierriko Aroa ardoen publicitate esku orri bat iritsi da gure esku artera. Bertan enpresa nafarrak saltzen dituen ardo mota ezberdinen informazio ugari ageri da hiru hizkuntzetan: euskaraz, gaztelaniaz eta frantsesez.

■ Eroski bidaiak agentziaren web gunean sartu gara (www.viajeseroski.com) eta informazio guztia gaztelania hutsean topatu dugu. Hainbat zerbitzu eta informazio interesgarri eskaintzen ditu: eskaintza bereziak, erreportajeak, enpresari buruzko datuak... gaztelaniaz bakarrik ordea.

Ikatz

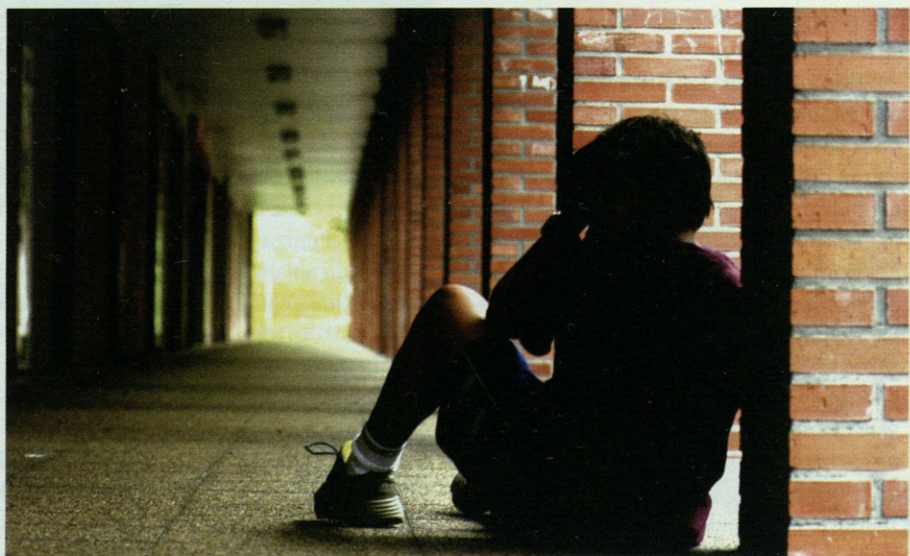
Adin txikikoek legea hausten dutenerako Araban bi zentro daude, Bizkaian bat eta Gipuzkoan oraindik abian jarri ez den Zumarragakoa. Nafarroan ez dago gazte hauentzat zentro berezirik eta Iparraldean berriz, hezkuntza zentroetan biltzen dituzte gehienbat.

DELITUAREN ONDORENA ADINGABEKOENTZAT

Zigor legea hautsi dutenentzat EAEn, Nafarroan zein Iparraldean zentro bereziak daude, nahiz eta beren artean ñabardurak izan. Araban Andoiu eta Aramaiokoak daude. Biak ere erregimen ireki eta erdi irekikoak. Lehenean zazpi adingabe-koentzako tokia dago eta bigarrenean hamaikarentzat. Bizkaian zortzirentzako tokia du erregimen irekiko eta erdi irekiko Urtuellako zentroak. Gipuzkoan berriz, Zumarragako zentro itxia dago soilik, baina oraindik ez da abian jarri. Nafarroan ez dago adingabe-koentzako zentro berezirik, baina Iruñaldean badira gazte hauek hartzen dituzten hiru zentro: Lagun etxea (erregimen irekia eta erdi irekia), Sin Fronteras (erregimen irekia eta erdi irekia) eta Aritz-berri granja eskola (erdi irekia eta itxia). Iparraldean berriz, zentro itxi gertuenekoa Baionatik 5 kilometrora dago eta bost gazte hartzen ditu gehienez. Lanbide hezkuntzako zentro bakoitzean berriz, 20 bat gazte egon daitezke.

Zigor legea hautsi duten adingabe-koentatik % 11,8 hezkuntza zentro batera doa EAEn, Arartekoaren 2000. urteko datuen arabera. Gainerakoei gehien aplikatzen zaizkien neurriak bitartekotza, komunitatearen onurarako zerbitzuak eta ohartarazpena dira. Ipar Euskal Herrian, aldiz, zaintzapeko askatasuna eta komunitatearen onurarako zerbitzuak dira nagusi, azken horiek erabilienak badira ere.

Hego Euskal Herrian, adin txikiko-entzako hiru motatako barrualdi zentroak daude. Erregimen ireki eta erdi irekian, aktibitateak egoitzan bertan edota hortik kanpo egiten dira, hurrenez hurren. Ikasketak amaitu, lanbide batean trebatu eta aisialdiko jarduerak lan ditzakete bertoko gazteek. Adingabe-ko bakoitzak berezko

■ Legea hautsi duen gazteak biktimari barkamena eska diezaion saiatzen dira hezitzaileak, sarri biktimak ere adingabe-koak izaten baitira.

proiektua du, bere egoera eta interesak kontuan izanda. Andoiuko (Araba) zentroaren zuzendari Javier Iturrospek adierazi bezala, proiektu horren helburua gazteak etorkizunari buruzko hausnarke-ta garatzea da. Ildo horretatik, ikasitakoaren praktikotasuna eta gizarte harremanen normalizazioa goraipatzen direla dio, geroko bizimodurako erreferentzia izan nahi duelako barrualdiak.

Zentro itxietan, ostera, aktibitate guzti-guztiak bertan burutzen dituzte gazteek eta ezin daitezke kalera atera, egoera horrek aktibitateak eurak baldintzatzen baditu ere. Lege haustearen larritasunaren arabera, Adingabe-koentzako Epaileak egokitzen hartzen duen erregimen mota eta barrualdiaren iraupena aukeratzen ditu, bi urtez gehienez. Gaztea zentroan dagoen bitartean, bere egoerari buruzko txostena jasotzen du epaileak hiru hilabeteko. Horrela, erregimen aldaketa ezar dezake, gazteak aurrera

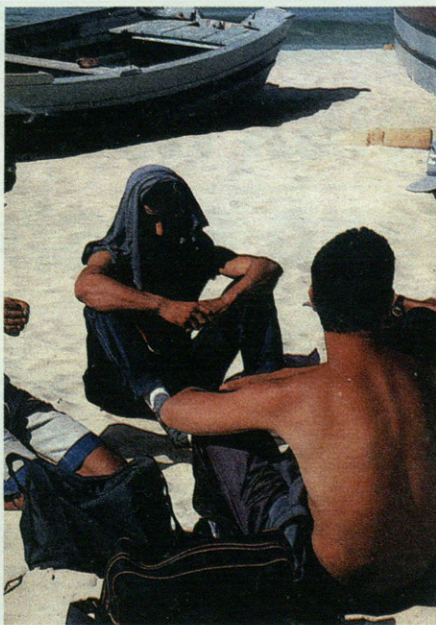
egin duelako edota alderantziz. Izan ere, gorabeherarik izatekotan, segituan eza-gutarazi behar zaizkio epaileari.

Barrualdian hiru epe bereizten ditu Nafarroako Gobernuak Babes arloko zuzendari Joaquin Orozkok. Zentrora heltzen denean, gazteak bertoko arauak barneratu behar ditu. Era berean, bere egoeraz jabetzen dira gizarte hezitzaileak, gehien egokitu eta adingabe-koak atsegin duen eremua lantzen hasteko asmoz. Horren arabera, aurrera eramango dituen aktibitateak finkatzen dira, baita familiarekiko harremanak sendotzeko prozesua ere. Bigarrenaz, aktibitateak jorratzen dira, batik bat. Drogen kontsumoa tratamendu anbulatorioaren bitartez kontrolatzen da. Azkenik, gazteak zentroa utzi aurretik, irteera horren gorabeherak aztertzen dira. Alde batetik, familiarekin gero eta denbora gehiago egoteko aukera du adingabe-koak, asteburuak barne. Bestetik, lege haustearen bik-

timari barkamena eskatzeko aritzen dira zentroetako gizarte hezitzaileak, Andoiuko zentroaren zuzendariak azaldu bezala. Gaztearen irteeran, legea haustera eraman zituen inguruabarrei aurre egiteko gai izatea du xedetzat prozesu osoak.

Sei heziketa zentro daude eta 14 urtetik gorako nerabeek okupa ditzakete. Barrualdi gehienak erregimen ireki edota erdi irekikoak dira. Arabari dagokionez, bi zentro dira nagusi: Andoiu eta Aramaio, azken horrek barrualdi itxirako neurriak ere betetzen dituelarik. Bizkaia eta Gipuzkoan zentro bana daude: Urtuella eta Zumarragan zabalduko den erregimen itxikoa, hurrenez hurren. Arartekoaren 2001. urteko txostenean azaltzen denez, zentro gehienak erregimen ireki edota erdi irekikoak badira ere, zaintzaile bana kontratatu dute, Andoiun izan ezik. Gainera, azken horretan baino ez da nekari onartzen. Beraz, plazarik ez dagoenean, EAEtik kanpoko zentro batera joan behar dira, barrualdi zigorra ezarri bazaie.

Nafarroan, bestalde, ez dago adingabeko arau hausleak onar ditzakeen berezko hezkuntza zentrorik. Foru Erkidegoko Babes arloko zuzendari Joaquín Orozkok azaldu bezala, adingabekoen babes zentroak moldatu behar izan dira. Horrela, bitalde ezberdin daude: alde batetik, babespeko gazteak (zeintzuen guraso ahalgoa Nafarroako Gobernuak eskuratu duen) eta, bestetik, legea hautsi duten nerabeak. Iruñealdean kokatzen diren hiru zentroetatik batean baino ez dira erregimen itxiko neurriak aplikatzen. Egoera horrek sortzen dituen heziketa eta teknika arazoak aurre egiteko, ingurualdean zentro

■ Hezkuntza zentroetan dauden gazte lege hausle asko etorkinak dira.

espezifiko baten proiektua onartu dela baieztatu du Joaquín Orozkok.

Barrualdia edota aurrerago azaldutako neurriak aplikatu ohi zaizkie Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoako 16 urtetik gorako gazteei. Lege hauste larritasunaren arabera, lanbide hezkuntza eskaintzen duten zentroen eta espetxe zigorraren artean aukera ditzake Adingabekoentzako Epaileak, bertoko langile batek azaldu bezala. Lehenengo kasuan, bi urteko iraupena duen ikastaroa egiten dute nerabeek eta hiriko pisu batean bizi ohi dira, batik bat. Gainera, ikastaroa amaitzean, Estatu osoan lan egiteko gaitasuna egiaztatzen duen ziurtagiria jasotzen dute.

Espetxe barrualdia ezartzeko, arau haustearen ondorio erabat larriak, zigor aurrekariak eta antzeko irizpideak hartzen dira aintzat. Departamentu bakoitzean, adingabekoentzako espetxe bakarra dago. Iparraldetik hurbilen dagoena, Pauen kokatzen da, hain zuzen. Horretan, bi erregimen bereizten dira: barrualdi soila eta aktibitateak zein ikasketak onartzen dituen. Ildo horretatik, gizarte hezitzaile lapurtar baten aburuz, "gehien behar dutenei ez zaie aktibitatek egiteko aukerarik ematen".

Espetxean dagoen gazteari, edozein unetan, zigor hori alda dakioke eta adingabekoentzako zentro itxi batera joan daiteke. Bertan, hiru bat hilabete emango ditu. Epealdi horretan, familia nahiz ingurukoarekiko harremanak erabat eteten dira, nerabea bestelako dinamika batean aritzeko asmoz.

18 urte bete arte, adingabeko lege hausleei babes eragingarria eskaintzera behartuta dago Frantziako Estatuak, 45. Ordenantzak ezartzen duenez. Hori dela-eta, zentro itxikit ateratzean, lanbide hezkuntza edo babes zentro batera joan daiteke adingabekoa. Espetxerako itzulera ihes egin duten nerabeei bakarrik ezartzen zaie, "gainontzeko neurriek etekinik eman ez duten kasuetan", gizarte hezitzaileak adierazi bezala. Gainera, lanbide hezkuntza zentroek adin nagusiko gazteak ere onartzen dituzte, 21 urte bitartera alegia, epaileari eskatu eta hala onartutako kasuetan. Dena den, egoera hori laster aldatuko dela susmatzen da, Frantzia egungo legeria aldatzearen alde ageri delako, nazioarteko adin txikikoei buruzko arauketa jasotzeko.

■ Adingabeko lege hausleei aplikatutako neurriak

- ✓ Bitartekotza: % 43,2
- ✓ Ohartarazpena: % 13,3
- ✓ Zaintzapeco askatasuna: % 12
- ✓ Komunitatearen onurarako zerbitzuak: % 15,3
- ✓ Tratamendu ambulatorioa: % 1,3
- ✓ Asteburuko barrualdia: % 2,9
- ✓ Hezkuntza-zentroetako barrualdia: % 11,8
- ✓ Bestelakoak: % 0,2

Ordena: eraginik txikienetik zigorrik gogorrenera.

2000. urtean aplikaturiko neurri guztiek adingabeko arauhauslea hartzen dute aintzat. Arartekoak delituen biktimen

egoera jaso nahi izan du bere txostenean, ez baita bergizarteratze prozesuan agerrarazten. Biktima gehienak ere adingabekoak dira eta haiei eragindako kaltea konpondu ezean, arauhauslearen aurkako mendekua aurrera eraman edota lege-hausle izateko kariak ugariak izaten dira. Horregatik, gazte bakoitzaren inguruabarren arabera, arauhausleak biktimari barkamena eska diezaion saiatzten dira gizarte-hezitzaileak. Neurri honi deitzen zaio Bitartekotza. Kaltea eragin duena ohar daiteke, horrela, zenbaterainoko mina egin dion beste pertsona bati. Bitartekotza aplikatu ahal izateko adingabekoaren egoera aztertu ondoren, lantalde teknikoak neurri hori proposatu behar dio Fiskaltzari.

ADIN TXIKIKOEN LEGE HAUSTEAK EAEn

Neurriak Delituak	Ohartarazpena	Asteburu bat eta hiruren arteko barruraztea	Zaintzapeko askatasuna	Beste pertsona edo familia baten harrera	Komunitatearen onerako zerbitzuak egitea	Tratamendu anbulatorioa	Barrualdia: erregimen irekian	Barrualdia: erregimen erdi-irekian	Barrualdia: erregimen itxian
Kalteak	7	0	1	0	10	1	0	0	0
Lapurreta	14	2	21	1	6	1	4	10	6
Lapurreta, indarra erabiliz	0	0	3	0	2	0	2	3	0
Lapurreta, intimidazioa erabiliz	0	0	4	0	1	0	0	1	1
Lesioak	11	1	5	0	2	0	1	2	3
Desordena publikoak	3	0	1	0	2	0	0	0	0
Agintariet desobeditzea	1	0	1	0	0	0	1	2	0
Irainak eta mehatxuak	4	0	0	0	1	1	0	0	1
Erasoak	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Agintaritzako agenteet eraso egitea	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Sexu erasoa	0	0	1	0	0	2	1	1	0
Sexu abusua	0	0	1	0	3	0	0	0	0
Ibilgailu motordunen erabilpen ilegitimoa	0	0	1	0	0	0	0	1	1
Leherkariak edukitzea	5	0	0	0	0	0	0	0	0

"Kale borroka" izeneko delitua leporatuz gero, adingabekoa ez da aztergai dugun kasu honetan sartzen.

Iturria: Arartekoaren "Adin Txiki Lege-haustek" (1998), 103. orr. Datuak, beraz, 1996 eta 1997koak dira.

Hego Euskal Herrian, 2000. urteko Adingabekoei buruzko Lege Organikoa aplikatzen da. Arauketa berriak zentroetara joan daitezkeen gazteen adina 16 urtetik 18ra igo du. Horren ondorioz, "arau hauste kasuen problematika zabalagoa da", Nafarroako Gobernuak Babes arloko zuzendariaren esanetan. Izan ere, lege horrek zenbait kritika jaso du. Salhaketak-Gasteizko kide eta EHuko irakasle Cesar Manzanosek araudia bera gaitzetsi du, "adin nagusiko lege hauslearen berme berberak eskaintzen dituen heinean, espetze sistemaren egokitzapen hutsa baita". Izan ere, "gaztearen interesa" du hizpide legeak, baina ez du ziurtatzen adingabekoek Euskal Herrian beteko dutenik. Ildo horretatik, zentroaren araudia barneratu ahala, zigorra betetzeko tokia zehazten da. "Jokabidea arautzeko, zehapen negatibo eta positiboetan oinarritzen den sistema da". Beraz, "gaztearen jokabidea hartzen da aintzat eta ez, gizarte trebakuntzan izandako aurrerapenak". Manzanos irakaslearen aburuz, "ezin dakiok gazteari familiarengandik urrundu, hura baita bere lehenengo erreferente soziala". Maizegi, gizarte maila bereko kideak omen dira eta, horregatik, "politika sozialak kriminalizazio politiken aurretik hobesteko beharra dago".

Arartekoa ere alde horretaz kexu

ageri da. Gasteizko Legebiltzarrean martxoan aurkeztu zuen txostenean, zenbait adingabeko arau hausle babes zentroetatik datozela kontuan izanda, bi motatako erakundearen arteko koordinazioa eskatu zuen. Izatez, gaztea Foru Aldundien guraso ahalgopean badago eta hezkuntza zentro batera joateko zehapena ezartzen bazaio, hortik ateratzean, zailtasun ugari aurkitzen ditu. Bestetik, familiarekin lan egiteko aukera ere galdu egiten da, senideengandik aldenduta dagoelako adingabekoa. Cesar Manzanosek azaltzen duenez, "egun espetxean dauden asko zenbait babes zentro eta hezkuntza zentroetik pasatu dira".

Hortaz, etorkin adingabekoen egoera larria azpimarratu da. Hezkuntza zentroetako populazioaren ia erdia etorkinekin osatzen dute. Egoera pertsonala zeharo desorekatuta agertzen dute, "galduta" sentitzen direlako ezagutzen ez duten herrialde batean, bertoko langileek adierazi bezala. Gainera, familia jaioterrian izaten da eta, beraz, harekiko harremana erabat galdu dute gazteek. Zenbaitetan, "kontaktu mantentzen edo berrezartzen" saiatu direla baieztatu du Javier Iturrosppek. Beste batzuetan, ordea, erabat ezienezkoa da, familia "desegituratuta" dagoelako.

Gazte horien egoera salatzeko asmoz,

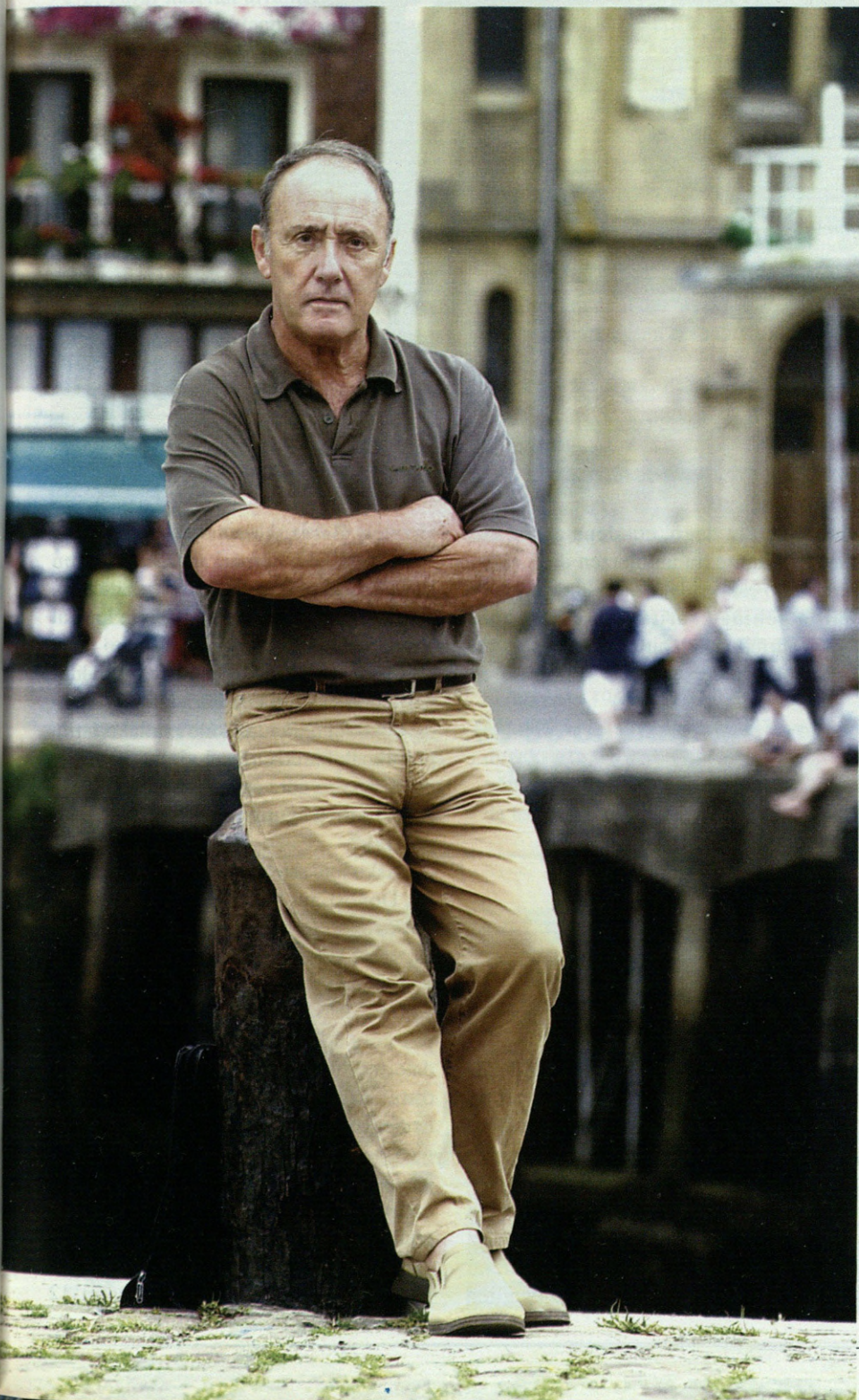
adibide batez baliatu da Cesar Manzanos: "Merkataritza gune batzuetan, norbait lapurtzen ikusten badute eta magrebiar nahiz ijitoa bada, gela batera eramateko agindua dute. Han, polizia joango dela esan ondoren, gaztea errebelatzen da eta hori, dagoeneko, beldurtarazpeneko lapurreta izan da. Alderantziz, ume euskalduna bada, gurasoei dei egiten diete. Delitu bera tratatzeko bi modu dira". Etorkin adingabekoen estigmatizazioa areago dezaketen jokaerak gaitzetsi ditu Arartekoak ere bere txostenean. Hortaz, etorkinekin ezagupen txandak antolatu behar dituen, Ertzaintzak hezkuntza zentroetara jotzen duela kritikatu du, aktibitateak eten eta egunerokotasuna hausten delako.

Estigmatizazioa gainditu beharra dago, legea hautsi duten adingabekoen bizimoduak hobera egin ahal izateko. Egoera horretara eraman zituzten ingurubarrak gainditu ezean, etorkizuneko espetze populazioaren gehiengoa osatuko dute. Gizarte hezitzaileek hezkuntza ereduak sakontzeko nahia azaldu badute ere, legegileak horixe ahalbideratu behar du. Cesar Manzanosek honela laburtzen du: "Barrualdia izan behar da alternatiba eta gainerako neurriak, ohikotasunez aplikatzekoak" ●

◆ MARIA GONZALEZ

Rafael Aguirre

“Kontxan lehen kalea eta lehen txanda da onena”

P E R F I L A

Kontxako estropadak pil-pilean direla, urte luzeetan antolatzaile izan denak bere txalupara igo eta arraun munduan barneratu gaitu.

Kaia inork baino hobeto ezagutzen du, baita Donostiak udan turistekin hartzen duen kolorea ere. Herri kirolak, apustuen mundua, soziedadeak... Kaleko bizitza artikulua eta liburuetara eramaten jakin du beti.

Testuak: Estitxu eta Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Alberto Elosegi

Herri kirolei buruz asko idatzi duzu. Nola sartu zinen mundu horretan?

Kultur eta Turismo Ekintzetxean (KTE) lanean hasi nintzenean, konturatu nintzen alde ofizialetik ez zitzaizela herri kirolei merezi adina jaramonik egiten. Baserritar jende “inkultuaren” kutsua hartzen zieten herri kirolei. Aldiz, herriko jendeak oso atsegin zituen. Pentsa, apustu bat jokatzeko zenean, Donostiako zezen plaza ia bete egiten zen, alegia 10.000-15.000 ikusle biltzen ziren.

KTE era guztietako txapelketak antolatzen hasi zen. Konturatu ginen herri kirolei buruz ez zegoela ia ezer idatzita. Horregatik idatzi nuen Añamendiko liburua.

BERTSOA

Doinua: Espainian behera

**Estropadak prestatzen
hainbeste denbora
igaro duzu eta
beti ez gustora.
Adrenalina joaten
bada neurritz gora,
berdin zaio zer kale
berdin ziaiboga,
Kontxan berriro ere
saltsa izango da.**

Aitor Mendiluze

Materiala biltzen eta erosten ere hasi nintzen. Esaterako, aizkora zaharrak. Orain, material horrekin herri kirolen museo bat osatzen ari naiz. Laster Tolosa-ko kultur etxean egongo da ikusgai.

■ Urte asko eman dituzu Kultur eta Turismo Ekintzetxean. Zertan aldatu da hor egin beharreko lana?

Lehen, antolakuntza lana boluntarioa zen, bizitzako arlo guztietan. Orain profe-

sionalizatuta dago, eta dena askoz ere diru gehiagorekin antolatzen da. Lehen, Kontxako estropadako aurrekontuen %80 baino gehiago saritarako izaten zen. Orain aurrekontuen hiritik bi azpiegiturretan erabiltzen da.

**“Orain minutuko 38-39
palada ematen dira.
Palada askoz
sakonagoa eta
luzeagoa da,
eraginkorragoa”**

■ Nolakoa zen hasierako urteetako turismoa?

1964-69 urteetako Donostiako turistak uda osoa pasatzera etortzen ziren, hilabete bat edo birako. Estatuko leku beroetatik zetozen, Madrildik, Zaragozatik, Sevillatik... Britainia Handiko turismoak ere indar handia zuen. “Espainia eguzkitsua” saltzen zieten, eta autobusez etortzen zirenez, penintsulako beheko muturrera iristea bi egun luzeago egiten

zitzaien. Beraz, hemen bertan geratzen ziren. 1970eko hamarkadan egon ziren istilu politikoek turistak uxatu zituzten. Baina egoerari eutsi egin zitzaion, Euskal Herriko jendeak kanpora ateratzeko joera gutxi zuelako, eta barnealdeko euskaldunak etortzen ziren urte horietan Donostia-ra. 80ko hamarkadan kale mailako istilu politikoak baretzen joan ziren, eta turismoak berriro gora egin zuen.

■ Zein dira egungo turismoaren ezau-garriak?

Asko jota astebete pasatzen dute turistek Donostian, baina gehienak denbora gutxirako etortzen dira. Egun bat edo asteburu bat ematen dute bertan. Abuztuan etorritako turisten erdiak italiarrak dira. Ez datoz eguzki bila, hondartzan tri-paz gora egotera. Gazte jendea da hona datorrena, eta oso turismo aktiboa egiten dute. Museoak eta paisaia arakatu, hemengo sukaldaritza probatu eta kaleko giroa bilatzen dute.

■ Estropaden mundua ere barrutik ezagutzen duzu. Nola joan dira traine-ruak garatzen?

Gaur egungo traineruek antzinakoen-gandik gordetzen duten gauza bakarra, 12

metroko luzera da. Gainerakoak ez du zerikusirik. 1870-1910 urte bitartean, arrantzaleek hartzen zuten parte estropadetan. Eguneroko lanean erabiltzen zuten traineruekin, gainera.

1910 urte inguruan bapozko motorra sartu zen barkuetan. Arrantzaleek jada ez zuten arraunean egiten. Gainera, lau edo bost egunerako ateratzen zirenez itsasora, ezin izaten zuten entrenatu edo estropadarik jokatu. Kontraesana badirudi ere, garai haietan arrantzale izatea zen arraunean aritzeko lanbiderik txarrena.

■ Arrauna lanbide izatetik kirol gisa praktikatzera pasatu zen beraz...

Urteak joan ahala, arrantzarako ontziak utzi, eta estropadetakako propio egiten hasi ziren traineruak. Diru asko zuen arinak egiten zituen, eta besteek astun-astunak. Orduan arautu ziren neurri guztiak. Traineruek sortzen zituzten ezberdintasunak orekatzeko, KTEak sei traineru berdinekin egiten zituen, eta estropada jokatzeko zutenei zozketaz banatu. 1951-1970 urte arte erabili ziren traineru hauek. Baina 1958an beste hiru egin ziren, eta beranduago beste bi. Noski, azkenak egin ziren traineruak askoz hobeak ziren aurrekoak baino. Eta norbera bere traineruetara itzuli zen berriro.

■ Gaur egun zuntzeko traineruak dira nagusi...

1993an hasi ziren zuntza erabiltzen. Zuntzeko lehen trainerua Cuesta galiziarra egin zuen, Fontanen ereduari jarraituz. Egun ez dago batere alderik traineru batetik bestera. Iaz Kontxa jokatu zuten zortzi traineruak Orioko Amilibiak egingakoak ziren, berdinekin gainera. 18.000 euro kostatzen da traineru bakoitza. 1920an Kontxako lehen saria 6 trai-

CURRICULUM A

- **Jaio:** Donostian, 1937. urtean.
- **Donostiako KTEko (Kultur eta Turismo Ekintzetxea) zuzendari izan zen 1964tik 1997ra.**
- **Argitalpenak:**
 - + Kontakizunak: "Mundo feliz" (1962)
 - + Saiakerak: "Juegos y deportes vascos", "Remo tradicional en el mundo", "Trikitixa", "Las Sociedades Populares", "Donostiako kaia", "Geografía de sombras", "En estado de alarma", "Gipuzkoa 1883-1983", "Carteles", "El Cantábrico entre la vela y el vapor", "Violencia y paz", "Los Fuegos Artificiales".
 - + Nobelak: "Aquellos dos meses", "Contra la pared", "Mas allá de Lagos", "Pacífico Sur", "Esta vez irá Billy" eta "Alkatesa".

neru erosteko modukoa zen. 90,15 euroko saria egoten zen jokoan, eta 12,02 euro balio zituen traineru bakoitzak. Egun, Kontxako sariarekin justu iristen da traineru bakarrerako.

■ Traineruarekin batera, arraunketa ere aldatuko zen...

Frogatu da indarrik gehiena paladaren azken zatian egiten dela. Alegia, uretatik

"Gazte jendea da udan Donostiara datorrena, eta oso turismo aktiboa egiten dute"

ateratzeko garaian. Lehen besoek tiratzen zuten, eta bizkarra gelditu eduki. Orain luze etzaten dira. Traineruak arintzean, eritmoa ere asko bizkortu da. Erritmorik bizkorrena 1965-69 urte bitartean eraman zen. Hondarribik irabazi zituen banderak, eta 48 palada ematen zituzten minutuko. Orain 38-39 ematen dira, palada askoz sakonagoa eta luzeagoa delako,

eraginkorragoa. Banku mugikorrek teknika markatu du banko finkokoa ere.

Egun traineru denek daramate minutuko palada antzerakoa, eta estiloa ere bai. Ahalmena duenak, hasierako txanpa luzatu egiten du. Esaterako, Oriok 30-35 segundoz txanpa hartu beharrean, 50 segundoraino eusten dio txanpari, potentzia handia duelako. Txanpan bertigoa emateko moduko abaila hartzen dute, minutuko 45 paladetara iristen dira.

■ Garai hartako arraunlariek ba al zekiten igerian?

Arraunlariak arrantzaleak ziren garaitan, jakiten zuten igerian. Denak baitziren txikitatik portu inguruan haziak, eta ez ondoegi, baina flotatzen eta besoei eragiten moldatzen ziren. Baporearen eraginez lehorreko jendea hasi zen arraunean, eta horiek ez zuten arrastorik ere. Pentsa zein arriskutsua zen, trainerua irauliz gero! Itsaso zakarra zegoenean beldurtuta aritzen ziren arraunean, eta denbora txarra goa egiten zuten. Kostaldeko herrietako jendeak zerbait jakiten zuen, baina Lasarteko trainerua osatzen zuten baserritarrek

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Salla

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure ARTEAN euskaraz!

BERE HITZETAN

“Talkarako ahariak prestatzeko, oso garrantzitsua da ariketa fisikoa eginaraztea. Egunero bost kilometro ibili behar ditu, ahal dela harritan, hankak sendotzeko. Bera baino ahulagoa den sparring-ekin entrenatu behar da, bere buruarengan konfidantza hartu dezan. Eta baserriar batzuk, zurezko mailuarekin kolpatzen diote kopeta, ohitzen joan dadin.”

“Deporte rural vasco” liburua, 68.orr.

“Aurreko mendeetako korrika apustuak mendi-bide eta errepideetan jokatzeko ziren. Oso luzeak ziren eta atletak, korrika baino gehiago, pauso azkarrean joaten ziren. Desafio haietan, korrikako gaitasunez gain beste ezaugarri bat ere neurtzen zen: orientazioa eta bideak ezagutzea. Irteera puntua eta helmuga bakarrik seinalatzen ziren, eta korrikalaria libre zen bidea aukeratzeko.”

“Deporte rural vasco” liburua, 82.orr.

“Probatarako idiei jateko babak, zahia eta bi litro ardo ematen zaie egunero. Probalari batzuek desafioa jokatu aurretik botila bat kafe ematen diete, lauza bost kopa koñakekin, bizigarri.”

“Deporte rural vasco” liburua, 82.orr.

“Euskal herri kirolak eguneroko lana denbora pasa bihurtzean sortu ziren. Horregatik, herri kirolerako atletak sarri kirol ezberdinak menperatzen ditu. Baserrian, denetik egin behar baita. Lehiarako senak bultza zituen, kirol izpirituak baino gehiago, proba hauetara.”

“Deporte rural vasco” liburua, 7.orr.

ez. Federazioak arraunlari fitxa emateko igerian jakitea derrigorrezko baldintza jarri zuen, eta Donostiako igerilekura ekartzen zituzten ikastera.

■ **Garai batean derrigorrezkoa zen trainerua herrikoez bakarrik osatzea. Egun gero eta fitxaje gehiago dabil...**

Ur Kirolakek lau errumaniar ditu, bere herrian txapeldunak direnak. Jatorriz pobreak dira, eta hona etorri dira lantxo baten bila eta diruaren truk arraun taldea indartzera. Korta, berriz, Castron dabil eta Astilleron gali-ziar bat dago. Alegia, fitxaje-mugimendu bat sortzen ari dela Kantauri osoan.

■ **Balizak jartzeak nahiko lan eman izan ditu Kontxan.**

Askotan estropadak bertan behera geratu baziren, itsaso txarragatik baino gehiago izan zen baliza gisa jartzen genituen ontziak hondoratu egiten zirelako. Bi brankako batelak ziren, eta 1969an hondoraezinak ziren baltsak egin genituen.

■ **Zein da balizarik onena?**

Galdera horri erantzuteko, urte askotan zehar baliza bakoitzean egindako denborak batu ditut. 1991 urtera arte, balizarik txarrena lehenengoa zen, alegia, Urgulleko gaztelutik gertuen dagoena. Izan ere, haitzen oso gertutik pasatzen zen kale hori, eta olatuak haitza jota bueltan etortzen ziren. Baina 1991n estropada eremu osoa 30 metro desbideratu zen, eta

ordutik kalerik onena lehenengoa da.

■ **Lehen edo bigarren txandan suertatzeko errezatu behar da?**

Kasu honetan ere, 40 urtez lehen eguneko estropadetan egin diren denborak gehitu ditut. Izan ere, bigarren egunerako bereizi egiten dira puntaren puntan dabil-tzan traineruak. Ondorioa izan da, lehen txanda dela onena.

Izan ere, inguru honetako haizearekin gertatzen dena oso bitxia da. Zumaiako faroak emandako datuen arabera, gaueko

00:00etan ez da ia batere haizerik egoten. Pixkanaka haizea gehitzen joaten da goizeko 3:00-4:00ak aldera arte. Ostera 11:00k bitartean jaisten joaten da, eta ordu horretatik aurrera haizea altxatzen

doa berriro. Horregatik, bigarren txandan haize eta itsaso handiagoa egoten da. Batez beste, bigarren txandan 3,5 segundo beranduago bukatzen dute traineruek lehen txandan baino.

■ **1945. urtera arte Kontxako estropaden eremua gaizki neurtuta zegoen...**

Araudiak zion 4 miliako joan-etorria zela eta, aldiz, 21 minutu bakarrik behar izaten zuten bidea egiteko, 400 kiloko traineruekin. Beraz, 2,5 miliako ibilbidea edo egingo zuten. Irteerako balizak ondo lerrokatzen zituzten, baina itsasaldeko balizetan, lehenengo baliza besteak baino gertuago zegoen, ondoren bigarrena, eta laugarren baliza zegoen urrunena. Esaten

“1890ean Ondarroak bere udalaren aurrekontua baino gehiago galdu zuen Kontxako estropadako apustutan”

zuten islako korronteen erruz galtzen zela denbora, baina baita zera ere! 140 metro gehiago egin behar zituen laugarren kaleko traineruak, lehenengo kalekoak baino!

■ **Kontxako banderak apustu asko egiten da.**

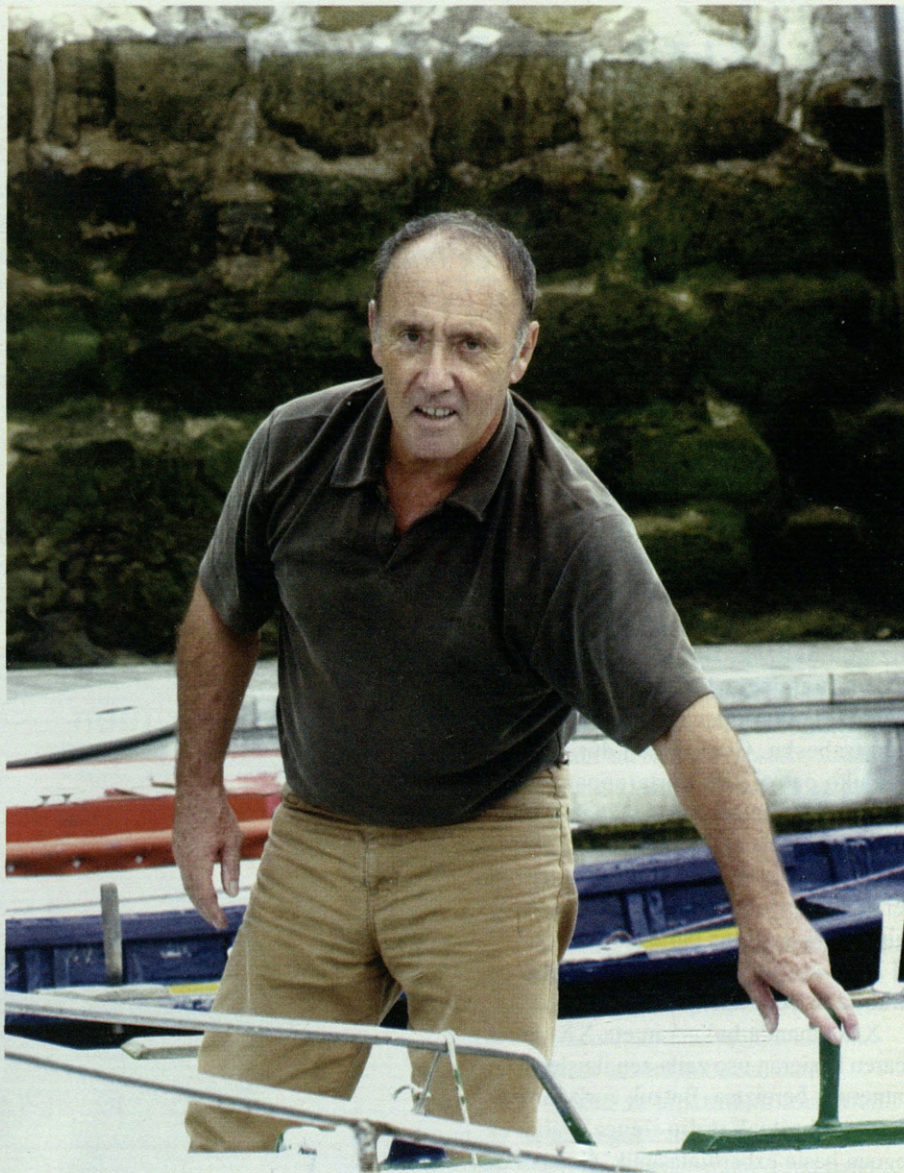
Lehen askoz gehiago jokatzen zen. Izan ere, dirua jokatzeak aukera bakarra herri kirolak ziren; estropadak, pilota partidak, aizkolariak... Orain kasinoak direla, makina txanponjaleak... dirua jokatzeak aukera gehiago dago.

Herritik herrira alde nabarmena dago. Oriotarrek izugarri jokatzen dute, Hondarribin ez dago apusturako zaletasunik... Herriarekiko duzun loturak asko eragiten du, bihotzarekin jokatzen baitute.

Bitxikeria modura edo, hor dago Ondarroako kasua. 1890ean Ondarroan 1.803 euro baino gehiago galdu ziren. Alegia, garaiko udalaren urte hartako aurrekontua baino gehiago.

■ **1983ko gertakariak izan omen dira zure antolatzaile bizitzako ilunenetakak. Zer gertatu zen?**

Sailkapen egunean, hemeretzi traineru atera ziren Kontxarako zazpi postuen bila. Arratsaldeko seietan, eguraldi ederra egiten zuen. Baina ordulaurden beranduago galerna ekarri zuen. Gero eta itsaso txaragoarekin jokatu ziren estropadak, eta traineru batzuek erretiratu beharra izan zuten. Beste batzuei arraunak hautsi zitzaizkien, eta denek sekulako ur pila zuten ontzian. Baina txarrena izan zen, ekaitz giro hartan, epaileek ez zutela ongi bereizten traineru bakoitza zein taldetako zen. Izan ere, arraun elkarte batzuk beste elkarte batzuen traineruekin atera ziren, hobeak zirela eta. Bozgorailuetatik ematen ziren denborak eta epaileen den-

bora ofizialak ez zetozen bat.

Estropadaren ostean sekulako eztaba-
da sortu zen delegatu, antolatzaile, epaile

eta Arraun Federazioaren artean. Erabaki ofizialaren arabera, zazpigarren postuan Orio sartu zen, baina delegatu gehienek

www.kaixo.com

BIZITZAREN PASARTEA

Nire bizitzako pasarterik ilunenetakotzat daukat 1985eko abuztuaren 14an su artifizialekin gertatutakoa. Garai hartako segurtasun neurriak askoz urriagoak ziren. Valentziako etxe batek bota zituen su artifizialak, eta suziri bat jende artean lebertu zen. Hildako bat eta zauritu asko izan ziren.

Pedreña sartu zela zioten, eta Orio Kontxatik kanpo geratu zela. Epaileek, denbora ofizialei eustea erabaki zuten.

Kontxako egunean, sekulako eguraldi ederra egiten zuen. Gainera, telebistaz zuzenean botatzen zen lehen aldia zen. Orio ateratzeko prest jarri zen, egokitu zitzaion balizan. Baina txanda bereko beste hiru traineruak (Kaiku, Zumaia eta Castro) eta Fortuna aurrean jarri zitzaizkion trabeska. Gogoratzen dut, orduan Kaikuko patroï zen Kortarengana joan, eta mesedez kentzeko erreguka ibili gine-la! Boikota zela eta bertan behera geratu egin zen Kontxako bandera. Egun batzuk beranduago jokatu zen, baina boikota egindakoek ez zuten parte hartu.

■ Noiz eta nola hartu zuen traineru bakoitzak bere kolorea?

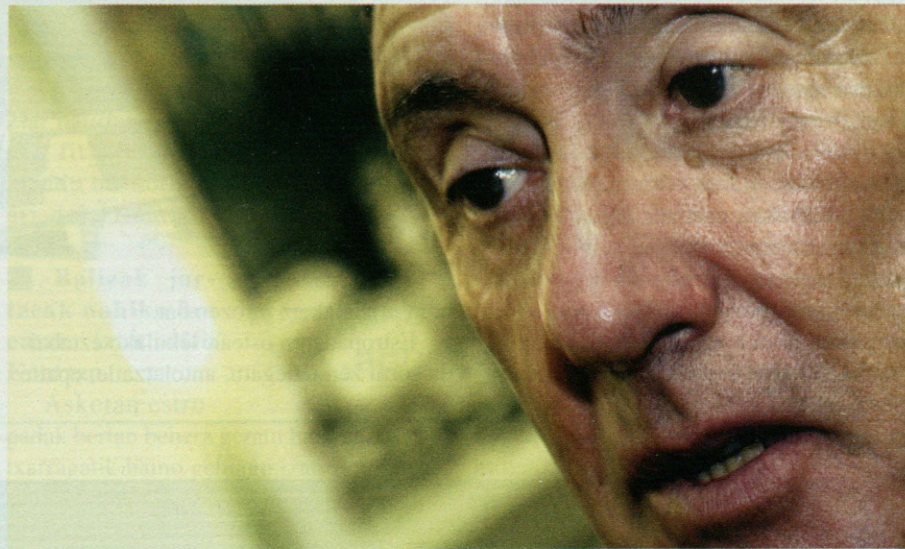
XIX. mende bukaeran eta XX. mendearen hasieran oso zaila zen ikusleentzat traineruak bereiztea. Batzuk zuriz janzten ziren eta besteak urdin ilunez, baina ez zegoen beste ezberdintasunik. Gainera ez zegoen estropadaren berri ematen zuen bozgorailurik, ez irratirik... 1910 urte inguruan nolabait bereizteko eskatu zuen antolakuntzak, eta 1917an udala koloretako kamisetak banatzen hasi zen, zozketaz. Baina zaletuak ezin izaten zuen kamisetarik eraman, urtero zozketaz aldatzen baitzen bere traineruari zegokion kolorea. 1940an Oriok eskatu zuen herriaren ize-nagatik kolore horia nahi zuela, eta beste taldeek ere bakoitzak berea aukeratu zuen. Donostiarrek zuria hartu zuten, ziu-rrenik, herriko banderaren kolorea dela-ko. Ez dakit beste taldeek nola aukeratu zuten, gustuen arabera edo. Geroztik mantentzen dira bakoitzaren koloreak.

■ Herri kiroletara itzuliz, elkarri jokotutako apustuak galtzen ari dira...

Garai batean ez zegoen erakustaldi-rik, eta kirolariek ez zuten elkar ezagutzen. Aurten Olasagastik hiru apustu

jokatu ditu egun bakarrean. Urtean 80 bat plaza izango dituzte eliteko aizkolari eta herri kirolariek. Denak oso ikusita daude, elkar oso ondo ezagutzen dute, eta zer desafio jokatu diote elkarri, aurretik

“1945. urtera arte, askoz metro gehiago egin behar zituen laugarren kaleko traineruak, lehenengo kalekoak baino”

“Apustuen eraginez euskaldunen kasta oso isila, azeria da”

nork irabazi behar duen oso garbi dago eta!

Bestalde, salatzeak dira jokatu izan diren apustu faltsuak. Alegia, kirolari batek besteari itxuraz desafioa jo, baina

egiaz bien artean hitzartuta utzi nork irabazi behar duen. Normalean apustuetan zure berezko nortasuna ezkutatu egiten da. Hau batez ere lehen gertatzen zen, elkar ezagutzen ez zutenean. Hartara, besteak ez zuen igartzen zenbateraino gai zinen, eta apustua errazago onartzen zuen. Horregatik uste dut hemengo kasta oso isila, azeria dela. Orain, erakustaldietan, ez dago horrela aritu beharrik.

■ Pilota eta arrauna kirol masiboak dira, besteak ez. Zergatik?

Pilotak askoz espektakulu gehiago eskaintzen duelako aizkorak edo harri jasotzeak baino. Joko biziagoa da, emozio gehiago du... Arraunarekin berdin, gainera kasu horretan ez da estropadaz bakarrik gozatzen. Estropaden aitzakian jendea beste herri batera doa hamaiketakoarekin, egun pasa egin eta paraje berriak ezagutzen ditu.

■ Zer etorkizun dute herri kirolek?

Lehen segan aritu beharra izaten zen abereei jaten emateko. Orain segamakina-ekin mozten da baserrian belarra. Hasierako sustraiak galtzen ari dira. Herri kirolak ikustera doan jendea ere baserri girokoa da. Etorkizunean ez dira apustuak

jokatuko, baina udaletxe eta festa antolatzailak kontzientzia badute herri kirolak mantentzeko. Beraz, erakustaldiek iraungo dute.

■ Liburu bat idazten ari omen zara...

Bai, Euskal Herriko istorioak kontatu-ko ditut, pertsonaietan oinarrituta. Hainbeste urtean KTen ibilita, jendea ezagutzen da, eta bakoitzak ateratzen ditu beste pertsonetikiko ondorioak eta bere jokaeren interpretazioak... ●

Arte sariak Euskal Herrian

Gure Artea Eusko Jaurlaritzak antolatzen duen arte sari nagusiaren deialdia, eta dagoeneko, aukeraketa egina dagoenean, Hego Euskal Herrian dauden arte sarien eta diru laguntzen azterketa egiteko une egokia dela iruditzen zait.

Arte sariak erakunde publikoen esku daude gaur egun Euskal Herrian erabat. Alor horretan pribatuen parte hartzearen hutsunea nabarmena da beraz.

Gure Artea da dagoen arte saririk ezagunena eta diru gehien banatzen duena. Azken 3 ekitaldiak 1996an jasandako berrikuntzen emaitza izan dira, ordutik, bi urtetik behin diru kopuru berdineko hiru sari banatzen dira. Gainera irabazleei Euskal Autonomia Erkidegotik kanpo erakusketa egiteko aukera eskaintzen zaie.

NAFARROAKO Komunitatean, ez dago arte plastikoei bideratutako sari orokorrik. Nafarroako agintariak oraindik ez dira konturatu diziplina sailkapenak ez diola gaur egungo arte jarduerari erantzuten, eta Pintura de Navarra eta Eskultura biurtekoa sariak mantentzen jarraitzen dute.

Bestalde, Iruñeko Udalak Pamplona jóvenes artistas izeneko saria antolatzen du. Hiru sariak irabazten dituzten gazteei Gotorlekuko Arma aretoan erakusketa egiteko aukera ematen diete. Baliteke azken urtetan Iruñean egiten diren erakusketarik freskoenak eta interesgarrienak izatea.

Araban ez dago arte plastikoen saririk gaur egun. Vital Kutxak eta Gasteizko Udalaren artean antolatzen zuten garai bateko Vitoria-Arte-Gasteiz desagertu da.

Foru Aldundiak sariak banatu beharrean Anual Amarica antolatzen du. Aurkezten diren artistek salgai jartzen dituzte beraien lanak eta Aldundiak erositako artelane-

kin erakusketa egiten du Gasteizko Amarica aretoan. Hala ere, Amarica aretoaren itxieraren aitzakiarekin ekimen hau ere desagertzeko zorian dago.

Arabako Vital Aurrezki Kutxak Certamen de arte alaves izeneko sarien antzeko zerbait antolatzen du nahiz eta oihartzun eta interes handirik ez izan.

Gipuzkoan ez dago arte sari orokorrik. Aldundiak eta Kutxak Artista Berrien Saria antolatzen dute, Nobeles izena-

rekin ezagutzen duguna eta izenak esaten duen bezala 30 urte-tik beherako artistei zuzenduta dagoen saria da. Beste adineko artistek sormenerako diru laguntzak eska ditzakete.

Artista Berrien saria oso lagungarria izan da urtetan Gipuzkoako artista gazteentzat. Tradizio handiko saria da eta irabazleen artean, gero oso ezagunak izan diren artistak ditugu.

Bizkaian bi eratako laguntzak ematen dizkiete artista gazteei. Bat sormenerako diru laguntzak eta bestea Ertibil izeneko erakusketa. Lehendabizikoa artisten proiektuen aukeraketa egiten da eta urtebetean diruz lagundu ondoren, erakusketa antolatzen da dirua zertan erabili duten erakusteko.

Ismael Manterola Ispizua
EHUko Arte Ederretako irakaslea

“Erakunde publikoen laguntzak modu askotakoak izan daitezke: batzuek sariak antolatzen dituzte, beste batzuek nahiago dute artelanak erostea eta besteek berriz sormenerako diru laguntzak banatzearen aukera hobesten dute”

ERTIBIL bidez artistei artelanak alokatzen zaizkio Bizkaiko herrietan ibiliko den erakusketa osatzeko. Erakusketa bukatzen denean lan batzuek erosteko aukera izaten da. Horrela saririk ez jaso arren artistari diruz ordaintzen zaio egindako lana.

Beraz, erakunde publikoen laguntzak modu askotakoak izan daitezke: batzuek sariak antolatzen dituzte, beste batzuek nahiago dute artelanak erostea eta besteek berriz sormenerako diru laguntzak banatzearen aukera hobesten dute.

Zein da aipatutako formulen artean egokiena? Nire iritziz hiru-garrena. Sormenerako dirua banatzea idealena izango litzateke, nahiz eta kulturara bideratuta dagoen diru urritasunak oso zaila egin guztiontzat zerbait iritsiko denaren ilusioa eta gainera modu egokian banatuko denaren ziurtasuna.

Hala ere, badirudi diru publikoa banatzeko hiru modu hauek helburu ezberdinak betetzeko erabiltzen direla. Ez da ohikoa artista ezagunek eta bidea egina dutenek Aldundiko diru laguntzak eskatzea.

Bestalde, oso zaila iruditzen zait artista gazte edo hasi berri batek Gure Artea saria bezalako bat irabaztea. Azkenik, erakundeek erosketen politikaren bidez, artista helduen lanak beregana ditzakete sarien eta diru laguntzen trena pasa ondoren.

Agian hiru formulen arteko konbinaketa egokia ez litzateke txarra izango, baldin eta azken urtean egon den aurrekontu izoztea gaindituta, horretarako dirua bideratzen bada ●

PRINTZA**AURKEZPEN
TXARTELA**

Peio Aldazabalek honakoa zioen "Zabalik"en laburmetraien inguruan:

"Laburmetraia gutxi garatu dira. 60ko hamarkadan bertan baziren genero hau lantzen hasitakoak: Javier Agirre, Imanol Uribe... Fikzioaren ekoizpen jarraituagoa 1981ean hasi zen egiten; horrek ez du esan nahi, ordea, lehenago ez zegoenik. Hala, Eusko Jaurlaritzako diru laguntzak fondo galdue-tara joaten ziren, eta hamarkada horretan ia 140 film labor egin ziren, gehientsuenak fikziozkoak. Ondoren, garatzen joan da, eta diru laguntzak jada ez dira fondo galdue-tara bideratzen. Hala ere, jarraipen halako bat egon da, kontuan hartu behar baita garaitsu hartan laburmetraiei esker jaio zirela egun ospetsu diren Alex de la Iglesia, Juanma Bajo Ulloa, Julio Medem eta beste zinemagile batzuk. (...) Film laburra luzemetraia egin aurretik erakusten den aurkezpen txartela da. (...)

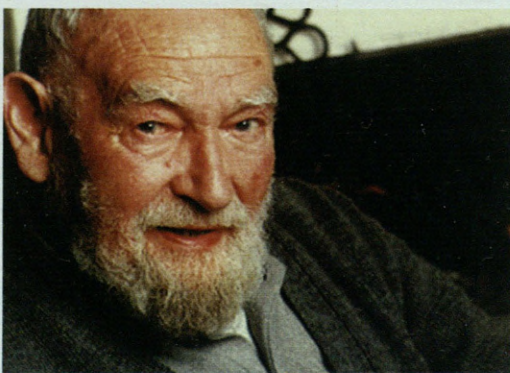
Laburmetraiaiko istorioa oso istorio laburra da. Trebetasun izugarria izan behar da istorio bat kontatu eta minutu jakinetan kondentsatzeko (...). Film laburra ez da errentagarria. Momentuz, ez dut film laburra egiteko kreditua ez ordaintzeagatik kartzelara joan den errealizadorek eza-gutu; azkenean, zeure poltsi-koastintzeaz gain, familia eta lagunak zorpetzen dituzu, eta askotan aktoreek eta kameralariak ez kobratzea ere gerta daiteke (...)"

ABESBATZEN ASTEA

HILAREN 6tik 13a bitartean, Arabako Nazioarteko Abesbatzen XXI. Astea burutuko da. Besteak beste, Brasil, Portugal, Bulgaria, Polonia edota Esloveniako abesbatzek parte hartuko dute Arabako herri ezberdinetan egingo diren emanaldietan. Egutero arratsaldeko 20:30etan izango dira kontzertuak Espejo, Aramaio, Agurain, Legutio edota Zaldondo bezalako herrietan. Gasteizen berriz, hilaren 7an aire libreko kontzertuak egingo dira eta 13an, abesbatza guztiek hartuko dute parte Jesus Guridi orkestraz lagundutako kontzertu batean. Bertan, 201eko Urrezko Zeledon Saria emango da.

OTEIZA MUSEOA OSATZEN

OTEIZA Fundazioko patronatuko gorabeherak jarraitzen badute ere, lehengo astean, erakunde horrek Jorge Oteiza Fundazio Museoko proiektu museografikoa onartu zuen. Dario Gazapo, Concha Lapagesse eta Vicente eta Maria Saenz arkitektoek aurkeztutako proiektua da hori. Arkitekto talde horrek hilabeteak daramatza Altzuzako eraikina edukiz nola bete behar duen zehazten. Orain onartu den proiektua 1.438.000 eurokoa da eta Museoan ikusi ahal izango diren obren diseinua prestatuko du. Proiektu horren funtsa Oteizarren erakusketa iraunkorra antolatzea izango da.

■ Jorge Oteiza.

KULTURA DANTZAN

IRAILAREKIN batera, dantzak hartu du kultur arloan protagonismoa. Izan ere, urtero moduan aurten ere Maitaldia jaialdia burutuko da Miarrizten hilaren 7tik 21era. 12. edizioa da aurtengoa eta Errusiako Baletak izango dira nagusi. Honela, irailaren 13an Preljocaj baleta ariko da, 17an Bordaleko Opera eta amaiera emateko, irailaren 20 eta 21ean Zuricheko Baletak eskainiko du emanaldia Gare du Midi aretoan. Euskal taldeei dagokienez, bi izango dira eskainiko diren estreinaldiak. Lehena, hilaren 13an egingo da. Elirale konpainiak Pantxika Telleriak sortutako "Eden" ikuskizuna taularatuko du bigarren. Eta hilaren 15ean berriz, Argia-Urbeltz taldeak "Euskal Jauziak" dantzatuko du.

Bestalde, Donostian aurten bigarren aldiz

H I T Z B I T A N

- **Javi p3z-en** hitzak dira hauek "The balde" aldizkarian jasoak: "Euskarak daukan soinua ona da musikatzeko. Ingelesak bezain besteko malgutasuna dauka. Gainera, bertso tradizioak asko lagundu beharko luke. Inon ez dauden hitzak asmatzea metrikarekin eta musikarekin bat etortzeko... hori oso gauza handia da eta gainera gurea".
- **Blanca Urgell EHUKo** irakasleak honakoa adierazi zuen Udako Ikastaroetan: "Hiztegiak zorioneko baina behin-behineko edukiztaileak baino ez dira, altxor hori gordetzen duten

DANI BLANCO

EUSKAL GUNEA

Europar egiten den arte eszenikoaren nazioarteko azoka aipagarrienetako bat da Tarregako Antzerki Azoka. Agian horregatik, tradizio bihurtzen ari da Eusko Jaurilaritzak Euskal Gunea bezala bataiatu duen karpapintzea eta bertara hainbat euskal konpainia gonbidatzea. Aurtengoan Txalo Produksioak, Simulacro Teatro eta Traspasos ariko dira aretoko lanak eskaintzen. Eta Maimur eta Markeliñe kalean zehar ibiliko dira. Bertan izango dira, iaz bezalaxe, Deabru Beltzak taldekoak ere. Bakoitzak bere lan berriak eskainiko ditu. Izan ere Tarrega programatzaileen bilgune da. Eta taldeek han eskaintzen dutenaren arabera eta programatzaileek ikusten dutenaren arabera, ireki edo itxiko zaizkie konpainiei ate asko.

burutuko da La Casa Bit.Art Etxea jaialdia. Honen baitan, Egia Kultur Etxean irailaren 13 eta 14an bi ikastaro eskainiko dira. Lehena Saioa Ibañezek emango du dantza garaikidearen inguruan. Bigarrena aldiz, Lunaticks Crewk emango du Break Danceri buruz.

GETXOKO FOLKA

HEMEZORTZIGARREN urtez izango da Getxo mundu guztiko musiken bilgune hilaren 4tik 8ra. Bi eszenatoki paratu dituzte horretarako, eta egitaraua hirutan banatu. Areetako metroko plazan helduentzako emanaldiak izango dira. Bertan izango dira, besteak beste, Oreka TX eta Joji Hirota, Irlandako Dervish taldea, Gineako Mory Kante eta Kubako La familia Valera Miranda. Gazteentzat eta haurrentzat Erromoko Santa Eugenia plazan prestatu dute egitaraua.

Lehenengoentzat, besteak beste, Valentziako Aljub taldea edota Mexikoko Mariachi Real Santa Ceciliak joko dute. Eta hurrek Kontu Kontari Kanta Kantari eta Titiriteros de Binefarren emanaldiak ikusi ahal izango dituzte.

ALBERTO ELOSEGI

■ Oreka TX, Getxo Folken izango da.

ontziak. (...) Hiztegi gintzaren historian bi tradizio nagusi daude: 'hiztegi gile zintzoak' deiturikoak, ahozko literaturatik abiatutako lana egin dutenak. Eta garbizalekeriarekin lotutako 'hiztegi gile arriskutsuak', hiztegi etan asmatutako hitzak sartu dituztenak".

• Karlos Aizpurua bertsolaritza ikasleak honakoa zioen "Euskaldunon Egunkaria"n udako bertso saioetako gaien inguruan: "Batasunarena eta munduko (euskal?) pilota txapelketari buruzko gaiak izan dira gai serio bakarrak. Gainerakoak gai arinak izan dira. (...) Iduri luke uda partean jendeak ez duela bestelako gairik aditu nahi".

■ Lucia Lacarra.

IZENAK

Lucia Lacarrak Ameriketako Estatu Batuetako San Franciscoko baleta utzi du Municheko Operako dantzari nagusia izateko. Dantzari zumaiairak bost urte eman ditu AEBetan, eta nazioarteko dantzari garrantzitsuenetakoa da.

Jousilouli taldeak bigarren diskoa grabatuko du aurki. Lan berria urrian izango da kalean, Gor argitaletxearen eskutik.

Fernando Arroniz argazkilaria lehengo astean zendu zen gibeletako gaitz baten ondorioz. Argazkilaria hamabi urte eman zituen Karibeko Aruba uhartean Aurrez, nazioarteko argazki agentzia hainbatentzat lan egin zuen.

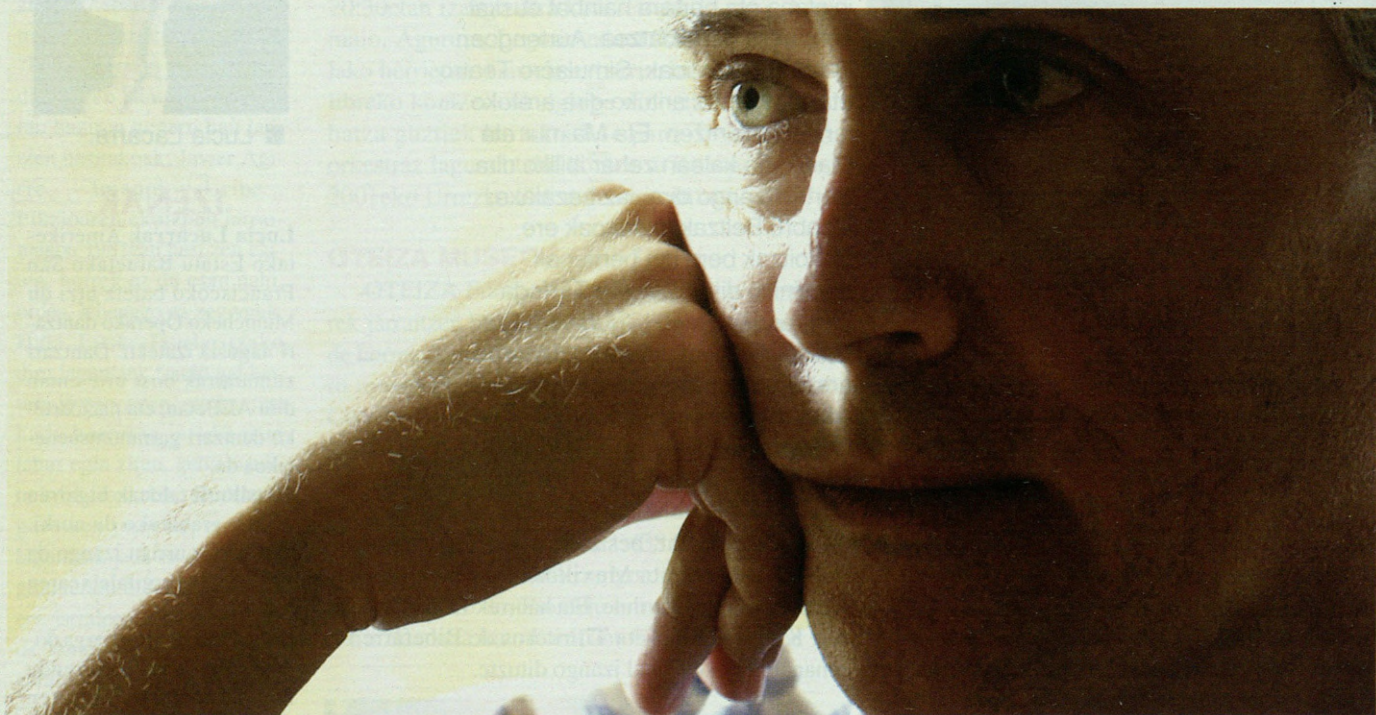
Zumeta, Mieg, Goenaga, Morras, Ortiz de Elgea eta Ramirez Escudoren lanak daude ikusgai Bilboko Epelde & Mardaras galerian. Guztira, 35 koadro daude ikusgai hil honen amaiera arte.

■ J. L. Zumeta lanean.

Joxe Manuel Odriozolak euskal intelektualen iritziak eta euskaltasunari buruzko auzia aztertu ditu "Euskal intelligentsiaren ideologia zantzuak" liburuan. Saio honek 2001eko Juan Zelaia Sariaren aipamen berezia jaso zuen. Pamielak argitaratua da.

"EUSKAL AUZIA ERABAT UNIBERTSALA DA"

ALBERTO ELOSEGI

■ "Estatu kontzeptuaren inguruan nahasmen handia dago. Ez dakit guk euskaldun gisa termino hau erabili beharko genukeen, beharbada ez! Estatu-nazioa, beharbada, nazio anitza terminoaz osatu eta zehaztu beharko genuke".

Joxe Manuel Odriozola Altzon jaio zen 1948an, eta Pasaiaiko Udal euskaltegiko irakaslea da egun. Saiogile eta artikulugile ezaguna da euskaltzaileen artean, izan ere, sari ugari irabazi du dagoeneko. Gizarte, kultura eta hizkuntz gaiak jorratu ditu bereziki. Oraingoan, "Euskal intelligentsiaren ideologia zantzuak" hizpide izan ditu. "Intelligentsia" hitza zehaztetik abiatu gara: "Lehenik ere erabilia izan da hitz hau, Paulo Iztuetak badu liburu bat euskal intelligentsiaren inguruan. Paulok baina, Orixe eta beste garai bateko intelektualak izan zituen gogoan, nik, berriz, oraingoak izan ditut hizpide. Kontzeptu hau oso zabala da, eta ez du, nahitaez, intelektualak zentzu hertsian hartzen, euskalgintzan diharduten eragile

guztiak bildu daitezke berean, andereñoak edota irakasleak, besteak beste. Ideologian, kulturen nahiz gainerako jardueretan ari diren eragileak barneratzen dira kontzeptu honetan", argitu digu Odriozolak.

□ **"Politikarik gabeko kultura folklorea dela esaten da eta ez da gaizki esana, estaldurarik ez duen kultura etnikoak bere garapenerako ikaragarritzko mugak dituelako"**

■ **Zergatik "Euskal intelligentsiaren ideologia zantzuak"?**

Azken urteetan euskalgintzan diharduten intelektual hauen pentsaera edo ideologia aztertzeke materiala bildu dut handik eta hemendik, beren iritzi artikulak edo elkarrizketak, kasu. Intelektual hauetako batzuek beren berezko jardun kulturaletik aparte badute oihartzun handia, eta banuen berauek aurrez aurre jartzeko interesa zenbait gai polemiko alde-ratzeko edo kontrastatzeko, baita, aldi berean, nire aletxo ere jartzeko.

■ **Hainbat intelektualen erredukzionismoa kritikatzan duzu liburuan. Zuri ere horixe leporatu zaizu. Erdaraz ari diren pentsalariak alboratu izana, kasu.**

■ Izan edo ez izan

“Subjektu izan beharrean azpisubjektutzat gauzkatela esango nuke”

Idazleak izendatzean, literatura eta pentsamenduaren idazleak bereizten dituzu. Areago, zuk zeuk ez duzu zure burua idazletzat jotzen. Argitu iezaguzu jarrera hau...

Beno, bi idazle mota bereizi beharko lirakeela uste dut, ni ez bainaiz idazle, ez naiz behintzat idazle ulertzen den zentzuan. Pentsamenduaren joslea gehiago naiz bestelakorik baino. Idazleak fikziozko mundu bat sortzen du, bere irudimenean oinarriturik. Geurea -nirea behintzat- sormena baino gehiago pentsamenduaren ehungintza da, hamaika iturritatik edanaz buruturiko idazketa.

■ **Saiakera ez bide da bere onenean. Gure ahuldade intelektualaren seinale al da hori?**

Saiakerak bere une ona ere izan zuen Frankismoaren azken aldean. Testuinguru ideologikoa eta politikoa bestelakoa zelako-edo, pentsamendu politikoa oihartzun handiagoa izan zuen orduan. Egun pentsamendu ahularen aroan bizi garela dio zenbaitek, eta Euskal Herrian horrek ere eragina baduela dirudi.

Izan ere, kultura ikuskizuna bihurtu bazaigu, kultura kontsumorako produktu estetiko bihurtu bazaigu, baliteke horrexegatik pentsamenduaren jarduera egoera txarrean izatea, ez Euskal Herrian soilik, nazioartean ere bai. Ikuspegi teoriko eta kontzeptual zabalagoa bat eskatzen duen jarduera izaki, ez da gaurko kulturen gehien erakartzen duen literatur generoa, antza.

■ **Nola hautematen dituzu euskal intelektualak?**

Euskal intelektual munduak badu bere unibertso txikia, alabaina, Euskal Herriari beti ukatu egin zaio bere izaera, edozein gauza dela ere, beti kategoria mailan gabiltza, beste zerbaiten kategoria gara. Subjektu izan beharrean azpisubjektutzat gauzkatela esango genuke. Badugu ordea pentsamendu propioa. “Bost idazle Hasier Etxeberriarekin berbetan” liburua honen adibidea da. Literaturgintzan nahiz pentsamenduan intelektualak baditugu, puntakoak gainera, eta berriak sortzen ari dira. Euskal Herriak intelektualen esparru hori behar du, kategoriatik unibertsoa doan bidea osatuz joan behar dugu euskaldunok ●

Egia da, kritika hori jaso dut. Hala ere, nik aukeratu ditudan denek ez dute euskaraz jarduten. Badira erdaraz diharduten batzuk ere, Javier Sadaba kasu. Euskal pentsamendua erdaraz ere sor daiteke, eta euskal pentsamendua den neurrian interesatzen zait. Hau da, Euskal Herriaren problematika konplexua da oso eta erdaraz ekoizten den pentsamendua ere konplexutasun hori interpretatzeko interesatzen zait, neurri horretan hartzen dut. Ez zait horregatik, ideologia dominatzailearen eskutik datorren pentsamendua interesatzen, niretzat ez baita euskal pentsamendua, nahiz hemen sortua izan, ideologia dominatzaile horren sorrera gunea edo izaera ez zait euskalduna iruditzen,

ez zait interesatzen halaber, eguneroko jangaia dugulako. Euskal ikuspegia interesatzen zait eta bereziki euskaraz landua.

■ **Saioa zazpi ataletan murriztu duzu: Espainia, estatu-nazioa, nazionalismoa, globalizazioa, euskal estatua, identitatea eta euskara. Batek pentsa lezake indarkeria gaiak leku beharko lukeela.**

Hori ere egia da. Baina liburua lehiaketa batean aurkeztu nuen eta 75 orrialde onartzen ziren gehienez. Beraz, horren barruan justu eta larri ibili nintzen eta hainbat auzi kanpo utzi behar izan nuen.

■ **Iritziak bi joeretan bereizten dituzu: euskal nortasuna sustatzeko kulturaren bidea jorratuz, egitura politikorik beharrezkotzat jotzen ez dutenenak eta euskal estatuaren beharra aldarrikatzen dutenenak.**

Oso eztabaidagarria da nik ezarri dudana mugarri hori, baina, bestalde, ez da hain zaila intelektual hauen iritzietan hori hautematea. Alegia, batzuek kultur alorrari ematen diote lehentasuna eta horiek euskal kultura eta identitatearen sorkuntzan, Euskal Herriaren eraikuntzan autonomia kul-

eta bakarra estatua da, eta kultura hauen zoria eta hiltoria -zehatzago esanda- politikariek ezaren ondorioa da. Politikariek gabeko kultura folklorea dela esan izan da eta ez da gaizki esana, estaldurarik ez duen kultura etnikoak bere garapenerako ikaragarriko mugak dituelako. Gainerakoan, beren garapen kulturalerako estaldura politikoa duten besteek aterpe bat dute, gaur gaurkoz estatu gisara antolatua.

■ **Guk ezagutzen dugun estatu-nazioaren eredu totalitarioa da, Frantzia nahiz Espainia. Zu zeu ez zara estatu-nazioa ereduaren aurka, ordea. Zehaztu iezaguzu zure jarrera?**

Beno, estatu kontzeptuaren inguruan nahasmen handia dago gaur egun. Ez dakit guk eus-

kaldun gisa termino hau erabili beharko genukeen, beharbada ez! Estatu-nazioa edo nazio-estatu, beharbada, nazio anitza terminoaz osatu eta zehaztu beharko genuke. Bai Frantzia bai Espainia, berez, estatu anitzak dira, beren menpeko lurraldean nazio asko daudelako. Baina totalitarioak dira gainontzeko herri nortasun horiek ukatu eta hil dituztelako; Britainia eta Okzitaniaren kasuak lekuko. Frantzia estatu-nazioaren eredu eta paradigma izan zen, pentsa! Paradigma sortu zuen estatuan hori gertatu da -zentzu nazionalen esan

□ **“Ez zait ideologia dominatzailearen eskutik datorren pentsamendua interesatzen, niretzat ez baita euskal pentsamendua”**

turala lehenesten dute nolabait. Ez dute politikarako marko bat arbuizaten, baina, kulturari ez dagokiola berez marko politikoa bat pentsatzen dute, nolabaiteko egitura politikoa bat, alegia.

Alabaina, mundua estatuka banatua dago egun. Munduan dauden 6.000 hizkuntzak, kulturak edota nortasunak 200 estatutan banatuta daude, eta Euskal Herriaren arazoa horren barruan dago. Hau da, gaur egun 6.000 hizkuntza hiltzorian baldin badaude, besteak beste, 200 estatu daudelako da. Beraz, botere gune nagusia

nahi dut totalitarioa-, hots, ez dute beste hizkuntzarik, beste historiarik, beste lurralderik eta beste identitaterik onartzen. Alabaina, Portugal edota orain sortu berriak diren estatu txikiak -Eslovenia, Estonia, Lituania, kasu- totalitarioak al dira? Inondik inora ere ez. Maila nazionalean ari naiz beti, ez auzi sozio-ekonomikoaz.

■ **Alabaina...**

posatuko zenuke, hemen nazio-jatorri askotako jendea bizi garenez, berau Euskal Herrirako "eredua" izan dadin?

Iparraldeko egoerarekin ez naiz batere itxaropentsu, baina eman dezagun Hegoaldean nolabaiteko estatua sortzeko gauza garela. Estatua sortzeko gauza bagina kon-tuan hartu beharko genuke hemen demogra-fia aldetik aldaketa izugarria eman dela

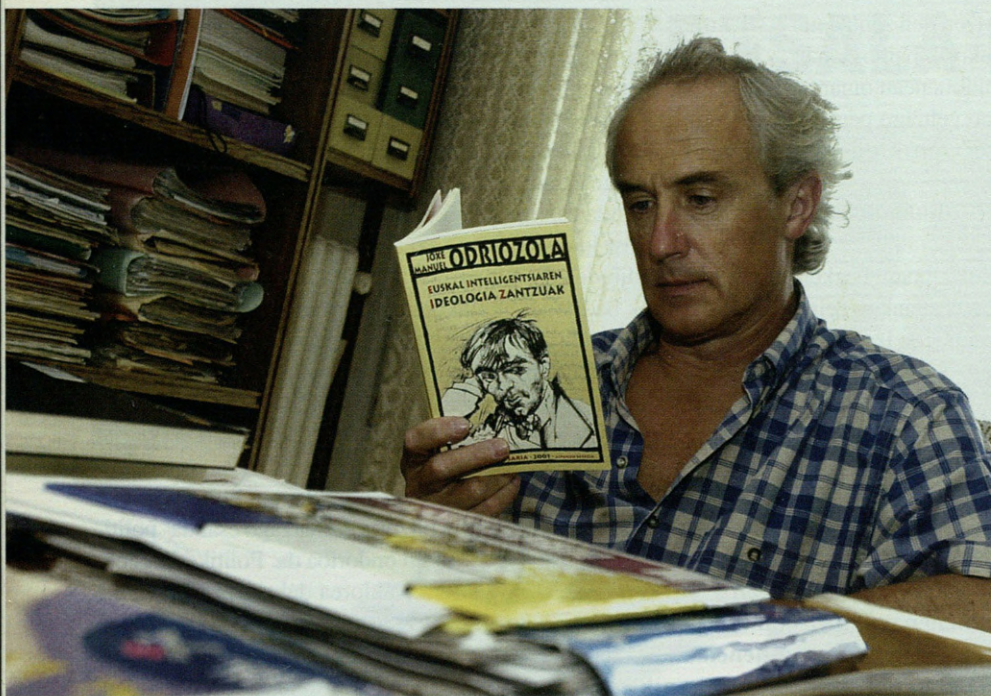
Baina goazen lehenengora. Hemen erdara-ren -nahiz eta Mitxelenak esan erdara beti-koa dela gurean, eta hori ere oso eztabaida-garria den- erroak Erdi Arokoak dira. Nahi hainbat atzera daiteke historian, baina fun-tsean aipatu estatu ereduek Erdi Aroaren hondarrean ezarri zituzten bi erderen oina-riak nazio-hizkuntza gisa. Bertako hiz-kuntza, jatorrizko hizkuntza, euskara dugu ordea. Munduko beste edozein herri bezain elebakar izan da gurea bere jatorrian. Ezin dute beste horrenbeste esan espainolek eta frantsesek, herri-nortasun hiltegi direnez. Hizkuntza hegemoniko bakarra euskara izan da ahozko kulturaren. Herri bakoitzak bere hizkuntza du munduan, neurri batean prozesu natural eta etniko-kultural baten ondorioz. Erdarak, ordea, prozesu politiko baten ondorioz bihurtu dira hemengo hiz-kuntzak, baina ez prozesu demokratiko baten ondorioz. Berez ez dira hemengoak, prozesu inpositibo edota asimilazio baten ondoren bertaratuak baizik.

■ **Euskara sustatzeko euskal identita-tearen osagarri-edukiak falta direla diozu. Egungo egoeran euskaldunaren nortasunak iraun dezake beste hizkuntz edo kultur nortasunekin batera?**

Elebitasuna, kultur bitasuna, kultur aniztasuna, kultura artekotasuna... oso hitz politikak dira, baina, Belgikan ikusi dugunez, kultura bakoitzak bere uniber-tsitatea eraiki zuen, eta, orduan, oso ondo konturatu ziren lurralde printzipioa apli-katu behar zutela eta elebitasunak ez zuela funtzionatzen. Zergatik? Beti domi-nazio bat dagoelako. Estatu demokratiko-ak balira, harremanak modu demokratiko batez arautuak izango balira, komunitate bakoitzak -bere identitateari eutsiz- bizi-tzeko modurik izango luke. Oraingoz baina, ez dugu asmatu estatu demokratiko hori, lurraldetasunaren printzi-pioa aplikatu gabe behin-tzat.

Bestalde, euskarak euskaltasunaren gainera-ko osagarriak behar ditu aterpe eta elka-rrekiko eragile: euskal kultura, historia, sentiera... Bakarka ez dauka zereginik euskarak. Orobat, esan behar da gurean nagusi eta menderatzaile diren gainerako bi nazio-identitate horiek Estatu totalita-rio horiekin eskuz esku dabilzan bitar-tean, euskaldunaren herri-nortasunak ez daukala zereginik ●

◆ **MIKEL ASURMENDI**

■ **"Euskarak euskaltasunaren gainerako osagarriak behar ditu aterpe: eus-kal kultura, historia, sentiera... Bakarka ez dauka zereginik euskarak".**

...Alabaina eta zoritxarrez gaur egun-go estatu gehienak totalitarioak dira. Estatuak herrian herriko nortasun kultu-rala eta linguistikoa zaintzeko eta gara-tzeko estatu demokratikoa izan behar luke, gai hauetan behintzat. Alegia, 200 estatu eta 6.000 kultura badi-ra munduan, kultura eta nazio estatuen banaketa edo konbinazioa ez da logikoa eta eredugarria. Banaketa honen ondorioz izugarrizko genozidioa eta etnozidioa dago. Hori da araua. Eta gurea ez da sal-buespena. Euskal arazoa ere unibertsala da, astean hizkuntza bat hiltzen baldin bada, kultura eta nazio bat hiltzen da neu-rrri batean. Euskaldunok, beharbada, ez dugu behar beste gure unibertsaltasuna aldarrikatzen.

■ **Estatu-nazioaren eredua anakroni-kotzat jotzen da egun. Anakronismo egoera hori gaindituko balitz, zer pro-**

estatu hauek erraztu duten inmigrazioaren fenomenoaren bitartez. Estatuak inmigra-zioa erabili dute beren nazionalismoa ezar-tzeko eta Euskal Herria desnazionalizatzeko, eta puntu hau ez da behar hainbat lantzen, beldurra ematen duelako agian,

□ **"Erdarak prozesu politiko baten ondorioz bihurtu dira hemengo hizkuntzak, ez ordea, prozesu demokratiko baten ondorioz"**

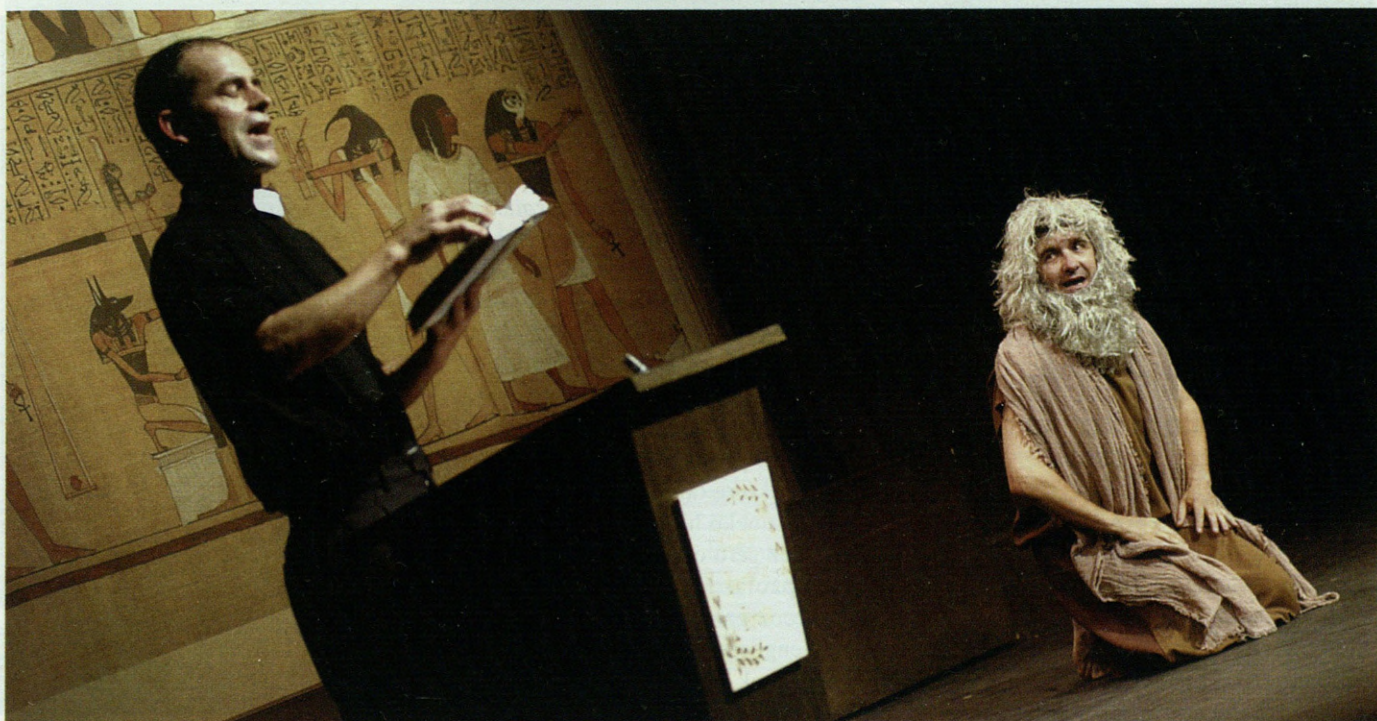
baina inmigrazioaren funtzio hau estatu totalitario horien osagarri bat da dimentsio nazional honi dagokionez.

■ **Hizkuntzalari gisa, Erribera edota Enkarterriak hizpide. Erdara euskal hizkuntza ote da euskaldunen ahotan?**

Koldo Mitxelenak euskal literatura euskaraz egindakoa dela zioen. Galderari irizpide hori aplikaturik, ez dirudi erdara inoren ahotan euskara izan daitekeenik.

"Biblia osoa (gutxi gorabehera)" lana estreinatu du Kanpingags antzerki konpainia eta ekoizpen etxe sortu berriak. Umorea lanabes duen ikuskizuna uztailean gazteleraz aurkeztu zuten Donostian, eta abuztuan berriz euskaraz Bilbon.

ETA JAUNGOIKOAK KANPINGAGSA PIZTU ZUEN...

ALBERTO ELOSEGI

■ Kanpingagsen lehenengo lanean hiru apaiz xeble Bibliaren edukiak argitzen saiatzen dira.

Bertan azaltzen diren irakaspen asko behar bezala ulertuak izan ez direla-eta "Deustuko Zubia" argitaletxeko hiru apaiz xeble Bibliaren edukiak argitzen saiatuko zaizkigu Kanpingagsen lehenengo antzezlanean. Bidenabar Liburu Santuaren salmentek gora egingo duten itxaropenarekin antzokian bildutako "anaia-arrebei" Itun Zaharraren nahiz Berriaren gertakari garrantzitsuenen errepaso egingo diete. Bibliak berak erantzunik gabe uzten dituen zenbait kontu argitzen ere saiatuko dira, izan ere, zer dakigu Jesusen nerabe garaiaz? Gizakia nola hazi eta hedatu zen? Ba al zegoen Jesusen mirarien atzean ezkutuko trikimailurik?

Kanpingagsek Txalorekin batera

ekoitzi duen ikuskizunak arrunt ezagunak diren pasarteak hankaz gora jartzen ditu publikoaren barrea lortu nahian. Etengabeko gag erauntsia da.

Bere garaian Tanttakak muntatu zuen "Shakespeare osoa (gutxi gorabe-

□ **"Biblia osoa" ikuskizuna ia erabat aktoreen sormenetik irtendakoa da**

hera)" zapore ezin hobe utzi zuen antzezlanean aritu ziren Joseba Apaolaza, Asier Hormaza eta Patxi Barco. Eta hala, antzerako beste ikuskizun bat muntatzeko gogoz Kanpingags sortu

zuten iaz: "Gu lanean gustura aritzeaz gain", dio Joseba Apaolazak, "jendeak ere oso ondo erantzun zuela ikusi genuen eta, beraz, esperientzia hura errepikatu nahi izan dugu".

HASIERAKO EZUSTEKOAK.

"Shakespeare osoa" idatzi zuten autoreen testuetara jo zuten berehala eta "Biblia osoa (gutxi gorabehera)"ren egile eskubi-deak erosi zituzten testua irakurri gabe: "Eta hau sorpresa jaso genuena. Ia musikal bat zirudien antzezlan batekin egin genuen topo, guretzat oso ezberdinak ziren erreferenteekin gainera. Azkenean inprobisazio lanetik abiatzea erabaki genuen", dio aktore lanetan aritzeaz gain ikuskizunaren zuzendari den Patxi Barco. Hala, egungo ikuskizuna ia erabat

ALBERTO ELOSEGI

aktoreen sormenetik irtenakoa da.

Ikusleak oso gertukoak zaizkion pertsonaiak ere topatuko ditu Bibliaren interpretazio honetan: *"Eta ba al dakizue nor aurkitu zuen Moisesek Sinai mendira zihoala?"* dio, esaterako, apaizetako

□ "Kanpingags jubilatute arte pailazoarena egiteko aukera izateko sortu genuen" PATXI BARCO

batek, *"Juanito Oizartabal, noski, 'Al filo de lo imposible' telesaiorako atal bat grabatzen ari zela"*. Olentzero berak ere badu tarterik Ekialdeko Errege Magoen alboan: *"Baina noiztik gara euskaldunak hain monarkikoak?"* dio haserre, gurean gabonetan protagonismoa partekatu beharraz kexu.

Ikuskizunaren zuzendariak argi du Kanpingags konpainia umorea ardatz duten lanak eszenaratzeko jaio dela: *"Proiektua abiatu genuenok beste hainbat lan egiten dugu. Guretzat proiektu hau lan hori osatzeko modu bat da. Pailazoak gara, eta Kanpingags jubilatute arte pailazoarena egiteko aukera izateko sortu genuen"*. Apaolaza bat dator ideia honekin: *"Gure asmoa estilo honekin jarraitzea da nahiz eta horretarako intelektualekin borrokan jarraitu behar"*.

Bestelako proiektuak baztertu behar ez izateko aktore talde zabalak prestatu ditu ikuskizuneko hiru pertsonaiak, hala behar izanez gero ordezkapenak egiteko: Joseba Apaolaza, Asier Hormaza, eta Patxi Barcoz gain, Mikel Laskurainek, Joxean Bengoetxeak, Ramon Ibarrek eta Niko Lizeagak osatzen dute aktore taldea.

Ikuskizuneko pertsonaia guztiak hiru apaizek gorpuzten dituzte, eta beraz, ia elementurik ez duen oholtzaren gainean

benetako peripeziak egin behar izaten dituzte aktoreek arropaz eta ileordeko ziztu bizian aldatzeko. Alde horretatik aktoreari esfortzu handia eskatzen dion antzezlanak dela aitortzen dute taldeko kideek. Emanaldia izerdi patsetan amaitzen dute.

UMOREA ETA MATEMATIKA.

"Askok ere zailagoa da barrea eragitea negarra eragitea baino. Barreak matematikaren antza handia du: denak du bere mementoa, etengabe pultsua man-

ALBERTO ELOSEGI

■ Azken mementokoak

Euskarazko bertsioaren estreinaldirako ordubete besterik falta ez denean urduritasuna da nagusi Bilborock aretoan. Gaurko funtzioan parte hartuko duten Mikel Laskurain, Joxean Bengoetxea eta Asier Hormaza aktoreek, pase teknikoak egiten ari diren bitartean, adi-adi entzuten dituzte Patxi Barco zuzendariaren eta Joseba Apaolaza kidearen azken mementoko aholkuak. Ingu-ruan jende ugari dabil aretoan atzera eta aurrera.

"Musikak askoz ere lehenago sartu behar du" edo *"segundo bat gehiagor begiratu behar diozu publikoari zati honetan"*, dio zuzendariak ikuskizuna hasteko ordu erdi besterik falta ez denean. Gazteleraz eginiko estreinaldian hainbat zati soberan zeudela ohartuta mozketak ugari jasan ditu ikuskizunak, eta hortaz, aktoreek aldaketa guztiak denbora gutxian barneratu behar izan dituzte.

Ikuskizuna hasi da. Ez dago eserleku bat ere libre. Jendeari pittin bat kosta zaio ikuskizunean sartzea, baina berehala epeldu da giroa ●

tendu beharra dago. Ezin duzu segundo bat lehenago edo beranduago iritsi", dio Barco. Horrexegatik emanaldi kopurua haztearekin batera ikuskizuna ere haziz joango dela espero dute taldekoek. Antzezlanaren lehen minutuetatik azkenekotaraino ikusleari barrea eragiteko xedea jarri dio bere buruari konpainiak. Ez da helburu makala.

"Biblia osoa" rekin Kanpingagsek edozeri buruz umorez mintza daitekeela frogatu nahi izan du, tesirik egin gabe: *"Azken batean gizaki libre eta pentsalariak gara eta behar denaz barre egiteko prest gaude"*.

Orain arte eginiko emanaldietan aretoak betetzea lortu dute Kanpingagsekoek, eta abendua baino lehen jada 40 emanaldi eskaintzeko konpromisoa hartu dute. Taldekoen hitzetan Donostiako

■ Ritxi Lizartza, itzultzailea:

“Komunikazioa erabateko zuzentasunaren gainetik jarri behar da”

Euskal Telebistako “Goenkale” telesaileko euskara zuzentzaile gisa dihardu egun lanean Ritxi Lizartzak. Hainbat antzezlan ere euskaratu du: Tanttakak egokitutako Manuel Rivasen “Ekaitz txorien eskua”, Alessandro Bariccoren “Novecento. Ozeanoko pianista” eta Zurriola antzerki eskolak aurtan estreinatutako Yolanda Doradoren “Emakumeen sekretua”, besteak beste. Iaz Donostiako Antzerki Sariketan “Novecento” euskaratzeagatik saritua izan zen. Kanpingagsen lehen antzezlan ere berak euskaratu du.

■ Euskal umoreaz hitz egiten da maiz, antzerkian ere existitzen al da?

Nire ustez existitzen da, dudarik gabe, euskal umorea darabilen antzerkia. Baina oraindik erdararen zordun gara, eta hori da arazoa. Kontua da gaur egun egiten diren gauza gehienak erdaratik abiatuta egiten direla, eta beraz, euskaraz itxuratu egin behar izaten da. Euskararen normalizatzea lortu nahi badugu, beharrezkoa da euskaratik abiatzea, ideiak euskaraz sortzea, alegia.

■ Euskara teknikoegia erabiltzea egozten zaie itzultzaile askori...

Nire ustez, euskara normalizatuta ez dagoenez, euskal

antzerkiaren lehen helburuak komunikatzea izan behar du. Gure hartzailea zein den kontuan izatea ezinbestekoa da. Egia

da ikastoletatik irtendako jendeak euskara teknikoagoa uler dezakeela, baina, oro har, ikusleen gehiengoak ez. Horregatik, komunikazioa erabateko zuzentasunaren gainetik jarri behar dela uste dut. Izan ere, hizkuntza errespetatuz komunikazioa ematen denean, hizkuntza ere zuzena da niretzat. Hizkuntza abiapuntu bakartzat hartuta, ordea, askotan metahizkuntza egiten dugu eta jendeak ez du adierazitakoa ulertzen.

■ Ia ez da antzerkirik idazten eta taldeek batez ere egokitzenak taularatzen dituzte...

Literatur sariketen kasua aipatu nahiko nuke. Gauza da bertan saritutako lanak balio literarioa izan badutela, baina gehienetan ezin direla antzeztu. Ez daude antzeztuak izateko pentsatuta,

helburu literario batekin eginak daude-eta. Dudarik gabe antzerkia literatura da, baina literatura komunikatiboa. Horregatik ez zait harritzekoa iruditzen hemengo taldeek lan horiek ez eszenaratzea. Nire ustez ikuskizun handiak egin daitezke hizkuntza soila erabiliaz, eta entretenigarriak diren obrak idatzi. Literaturari garrantzia ematen bazaio galtzaile gara, eta jendea aspertu egingo da antzerkian ●

ARGAZKI PRESS

Antzerki Azokan ikuskizunak harrera oso ona izan zuen programatzaileen artean. Gainera, euren lehen ikuskizuna Ameriketako Estatu Batuetara eramateko asmoa ere badute, bertako gaztelaniazko merkaturan sartzeko aukerak badituztela

uste baitute. Horretarako New Yorkeko Reduced Shakespeare Company antzerki taldearekin duten harremana oso baliagarria izango zaie.

Urtarrilean, gainera, estilo bereko beste ikuskizun bat prestatzen hasiko

omen dira-eta “Shakespeare osoa (gutxi gorabehera)” berriro taularatzea ere ez dute baztertzen. Su bizian abiatu du, beraz, Kanpingags konpainiak bere antzerki ibilbidea ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

ERRENTERIA

Irailaren 13tik 16ra, Alameda kalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurriz!**

Municheko Olinpiar Jokoetan gertatutakoak bazterrak nahastu zituen. Ale hartako editorialean hori aztertzen zen Berlingen 1936an jazotakoak gogoratu.

Berlindik Munichera

■ Afrika bolborategi bat zen garai hartan. Eta kontinente horren egoerak Municheko Olinpiar Jokoetan izan zuen eragina. 1936ko Berlineko Jokoetan izan zuen bezala.

Ez da sarri gertatzen zapalkuntza jasaten dutenak zapaltzaileei aurpegia eman eta garaile irte-tea. Horregatik du, beharbada, halako itzal luzea haien lorpen sonatu orok herri oroimenean. Aldeko eta kontrako iritziak jasoko dituzte, baina berea ez da segituan ahaztuko. Horrelako zer edo zer gertatu zen 1972ko Olinpiar jokoetan Rhodesiaren parte hartzea galaraztea lortu zuten kirolari beltzen garai-penarekin. Izan ere, Afrika bolborategi bat da aspalditik, eta halakoxea zen garai hartan ere. Angola, Mozanbiko eta Ginea Bissau portugaldarren aurka ari ziren irmoki, eta era berean gauzak pil-pilean zeuden europarren kolonialismotik "askatutako" Sudan, Uganda, Burundi,

Afrika Erdiko Errepublika eta Txad bezalako hamaika herritan. Municheko Olinpiar jokoetan gertatuak bazter guztietan izan zuen oihartzuna, eta guztiz normala zen bezala, ZERUKO ARGIAk ere gai hari eskaini zion bere editoriala, "Berlindik Munichera" zeritzan gogoeta.

ZURIEN MESPREZUPEAN

Hitlerren garaietara atzera eginez ekiten zion bereari. "1936ko uda beroan Owens beltzak Berlingo Olinpiadetan urrezko medailla irabazi izan zuenean, beltz bati eskua ez emateagatik, gizon txiki bat bere leku berezitik altxa, jira eta estadiotik irten egin zan. 1936ko uda

beroan, atletek eskua altxatuz agurtzen zutenean, bazan esku-altxatze aren esan nahiaz zalantzarik, faxistek ere horrela-tsu egiten bait zuten beren agurra. 1936ko uda beroan, Olinpiada guziko jai ofizialik aundiena, Alemaniako ejerzitokak atletei eskeini ziena izan zen. An, gerrako ministro zen Von Blomberg mariskala, an ejerzitoko buru zen Fritsche jenerala, an itsas indarren buru zen Raeder almirantea, an Goering jenerala, an Von Ribbentrop ordezkaria eta nazio sozialismoaren zenbait buruzagi gehiago”.

Honaino gogoarekin eginiko ibilera historikoa. Eta jarraian, garaiko komuni-
kabideek zabaldutako mezuari zihoakion
eztenkada: "Politika an zegoen bizi-bizi,
kirolen erdian".

Izan ere, politika eta kirola nahastea-
ren aurka azalduak ziren komunikabide

**■ Valeriano
Urrutikoetxea S.A.**

Iragarkia, 1972-IX-10

Valeriano Urrutikoetxea S.A.
(Erri-lanak eta Etxegintzak).

Zurak-zerratoki. Atx-arrizko arrobiak, ta igeltsuz lendik egiñiko "Bellrock" alb-ormak. Beroz nasli-kezko moltsotuta zoladurak.

Galdakao.Urrutizkiñak:
76.01.88 - 76.75.43 ●

■ Ristorante Andra-Mari

Iragarkia, 1972-IX-10

Beren izeneko Aberriko Oroi-
galluen aldamenian. Ikuspen
ikusgarriak bertatik alderdi
guztietara. Mai berezia. Elejalde.
Urrut: 76.00.05 Galdakao ●

[illegible]

■ “Xenpelar” bertso-paperen sariketa

Kultura gaiak, 1972-IX-10

Epailearen erabakia: “Donostian bildu dira 1972 urteko Xenpelar sariak banatzeko Euskaltzaindiak izendatu dituen erabakitzaileak eta honela egin dute: Lehen saria: “Sortetxeari”. Egilea: Xalbador. Bigarrena: “Zar-saridun batek esana”. Egilea: Joxe Ayerbe. Irugarrena: “Deabruren bat badago beti gertu zirikatzeke”. Egilea: I. Olea.

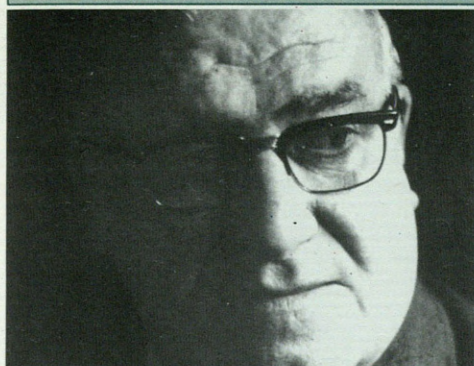
Donostian, 1972-VIII-27.

Bildurik firmatu dutenak: Alfonso Irigoyen, Juan Mari Lekuona, Fermin Artola, Michel Itzaina. Ezin etorria adierazi du Mariano Izetaz eta Juan Garmendia kanpoan gertatu da.

Oharrak: 1) Sariketa hau Euskaltzaindiaren ardurapean eratu da, Donostiako Turismo Etxearen diru laguntzarekin.

2) Sariak 12.000, 8.000 eta 5.000 pezetakoak dira.

3) Sariak Donostiako Euskal Festetan banatuko dira ●

■ Fernando Aire, “Xalbador”.

“ireki” haiek. Baina...

“Berlindik Munichera, egutegian, ogeita hamasei urtetako tartea besterik ez badago ere, bi Olinpiaden artean zulo ikaragarria dago. Ogeita hamasei urte oiek gizaldiz eta mendez aldatu gaituzte

gauza askotan. Odol asko isuri da, malkoak erruz isuri dira aurpegieta behera eta munduak -ez mundu guziak- egur azpian ikasi du gizonari zor zaion itzala. Ez mundu guziak oraindik, ordea. 1936ko mentalidade asko dago oraindik zerupean.

Orañ zazpi urte, Iam Smith-en rejimena Londrestik eten egin zan. Mexicon ez zan bere atletentzat lekurik izan, baina denborak gauza danak konpontzen dituelako esperantzan, Municheko atak irekiagoak azaltzen zitzaizkien. Joan zen urtean Olinpiar Batzordeak (CIO) Luxenburgon egin zuen batzarrean ireki ziren ate aiek: Rodesiarrek Britaina Aundiko ikurpean azaldu nahi bazuen, onartuak izango ziren. Horrela, Rodesiako atletak, pasa-

porterik gabe, olinpiar txartel utsarekin eldu ziren Munichera (txartel ori, ain zuzen, Sortaldeko Alemaniak sortu zuen, bere atletak Bonn-eko ezaugarriarik ez bait zuen lortzen)”.

Eta zer esan nahi zuen horrek guztiak? Komunikabideek atleta beltzei aurpegiatzen zieten, hau da, kirola eta politika nahastu izana, ez zela beraiei bakarrik muga zitekeen gorabehera, antza. “Politika berriz ere. Gauzak bakean irtengo baziren, burua berotu behar. Londresko agintariei sortu zitzairen lehenbizi zalantza. Zer gerta ote zitekeen horrelako jokoari jarraituz? Afrikar guziek onartuko ote zuten neurri zabal au? Washingtongoak ere berehala konturatu ziren beltzen nahigabeaz. Eta zuriei ez zaie komeni beltz guziak elkar-tzerik...”.

POLITIKA, POLITIKA ETA POLITIKA

Eta bazen gehiagorik, hala ere. “Nixon eta Brandt, auteskunde bezperatan, nolaz jarriko beltzen aurka?”.

Gauzak horrela, Munichen gertatutakoa aztertzeari ekiten zion.

“Abuztuaren amaian rodesiar 44 atleta eldu ziren Alemaniara. Urak gero eta aundiago. Rodesiarrak an badira, bera ez doala Olinpiadara, dio Etiopiak. Tanzaniak, Sierra Leonak, Kenyak eta beste 25 errik beste orrenbeste adierazten dute berehalaxe. Abuztuaren 19an, Kemt-en, amerikar atleta beltzek Afrikakoekin bat egiten dute”.

Zein ote beltzen arteko batasun horren ondorioa? Bada, editorialgileak azaltzen zuena: “Beltz guztiek ez joateaz, Munich jaio baiño lehen gorputz da”. Olinpiaden antolatzaileek zerbait egin behar “eta auteskundeetara jotzen da illaren 22an”. Eta hara hor hauteskunde haien emaitza: “Beltzen zapaltzaille eta lapur dan gobernu baten jendeak ez dauka giza-emakume zuzenen artean azaltzerik”.

Hortik aurrera, hausnarketa egitea baino ez zitzaion editorialgileari gertatzen. Eta baita egin ere! “Olinpiadak politizatu egin omen dira. Atzo goizeko berria! Munduko erri zapaldu guzietan Olinpiedetara euren ikurpean joateko aukerarik emango balie, orduan bai, ederra, politika!” ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Juantxo-Txiki, pertsona serioa

Anes Lazkauko, 1972-IX-10

Leengo egunean bost urte bete berriak zituen Juantxo-Txikiri, “Aizu, Txiki...”, esan nion. “Ni ez naiz Txiki. Txikia nire anaia da. Ni aundia naiz”, erantzun zidan. Benetan txikia da Juantxo eta iñoren aginpean egotea bearrezkoa zaio; baiña bere burua aundi ikusi nai du. Aundi izatea nai. Ta bidean dioa. Jainkoak berberak jarri zuan, sortzetik, bide orretan. Aundi izateko gogo, umerik txikie-nean ere, agertzen da tarteka-tarteka. Aundi izatea, norbere buruaren jabe izatea da, pertsona izatea. Ortarako

jaio da Juantxo-Txiki. (...) Gaurko umea, biarko gizona. Gizon bezela tratatu zazu gaurko ume ori. Bestela errudun ikusten zaitu askotan, eta Juantxo gizon egingo danean, zure erruak gogoan izango ditu oraindik. Ez ume-ri egindako erruak bezela, gizonari egindakoak baizik. Umeari egin zenion okerra atzo, baiña Juantxo gizonak berari, gaurko gizonari, egin da bezela gogoratuko ditu. Orra kora-pillo gaitza. Prolema latza. Juantxo-Txiki ez da gizon: alaz ere, gizon bezela trata zazu ●

A S T E K O L I B U R U A

ZORTZI URTETIK AUERRAKOENTZAT

**LAUTERDI
PIRATAREN
ALTXORRA****Aitzpea Goenaga
TXALAPARTA**82 orrialde
9,50 euro

Hamaika urteko neskatila bat da Aitzpea Goenagak, Txalaparta argitaletxearen bidez, bakarrean idatzi eta kaleratu duen lehen idazlari protagonistak nagusia. "Lauterdi pirataren altxorra", berriz, zortzi urtetik aurrerago irakurleei zuzendua dagoen abentura posibleen liburua dugu, Aitor Larrañaga "Peli" k eginiko marrazki alaiez hornitua. Liburuko gertaera arriskuetsu zein ohikoen kontakizuna, Atxuten esku gelditzen da, zeren neskatila horrek Aste Santuko oporrak iritsi bezain laster egin duen lehenengo gauza, koaderno bat erostea izan baita, non

egunez egun idatziko dituen opor egun horietan gertatuko zaizkion gorabeherak. Aitona Federen etxera doa, baina oraingoan bakar-bakarrik egingo du bidaia, eta ez gurasoak lagunduta, besteetan bezala, eta zortitzen dago horregatik, baina urduri samar ere bai... Halere, dena ondo doa, eta herrira iristean, han ikusten ditu zain aitoa eta Manu lehengusua. Hortik aurrera, makina bat jende eta gauza ezagutuko ditu Atxutek: Matilde eta bere baserria, piratetz hainbeste dakien Tomas eta bere txalupa, eta ororen gainetik, Lauterdi pirataren kontuak eta madarikazioa duen altxorra.

▼ Egileari Galdezka

"Duda gabe, protagonista neska izatea nahi nuen"**Aitzpea Goenaga****■ Nola sentitzen da bat gaztetxoentzat idazten duenean?**

Ni behintzat urduri, zeren hau nik neuk bakarrik idatzi eta kaleratzen dudan lehendabiziko liburua da, eta gazteentzat egin dut gainera, eta ez da batere kontu erraza gazteak konforme eta gustura uztea.

■ Nola bururatu zitzaizun "Lauterdi pirataren altxorra"?

Gaztetan, banuen liburu bat oso-oso maitea. Ez zen hartan beste munduko ezer gertatzen, gerta zitekeen istorio bat, baina ez zuen kontatzen. Oso abentura posibleak ziren haiek, baina gazte baten zat edozer izan daiteke abentura: etxetik bakarrik ateratzea edo motxila batekin nonbaitera joatea abentura da jada, adibidez. Eta nik horrelako zerbait idatzi nahi nuen, alabari kontatzen dizkiodan ipuinak bezalakoxea. Dударik gabe, protagonista neska izatea nahi nuen, eta ausardia handiko neska gainera.

■ Eta zer-nolako ezustekak bizitzen ditu neskato horrek?

Hasieran, aitonaren etxera joatea da abentura, baserri batera joatea eta animaliekin harremanak izatea. Baina gero, halako batean, ezustean jakingo dute neska horrek eta bere lehengusuak aitonaren herrian ere bazela pirata oso ospetsu bat, eta gainera litekeena dela haren altxorra herrian bertan ezkutaturik egotea. Hari horretatik tiraka hasi eta ezusteko gehiago bizi ahal izango dituzte neska-mutiko horiek, bien artean piraten altxorra aurkitu arte. Hortik doa istorioa. Oso modu errazean konta zitekeen zerbait idatzi nahi nuen. Kontaketak ez zezala beste munduko konplexutasunik eduki, baina zortzi urtetik aurrerakoek gustura irakurriko zuten zerbait izan zedila. Nik oso ondo pasa nuen libururako gauzak asmatzen, piratei buruzko xehetasunak irakurtzen eta abar, eta liburu hau irakurtzen dutenek ere ondo pasatzea espero dut.

LIBURUAK

**GERRA DA LEKU
HONEN IZENA**

Jordi Serra i Fabra
ELKAR
204 orrialde
11,80 euro

AURTENGO APIRILA SARIAREN IRABAZLEA

Joxantonio Sarasolak euskaratua izan da Jordi Serra i Fabraren "En un lugar llamado guerra", 2002ko Apirila Saria eskuratu duen idazlana. Urte askotan errusiarren menpe izandako Asia aldeko herrialde batean petrolioia aurkitzen dute. Aurretik ere bazen han liskarrik: errusiarrek, batetik, lurraldearen independentzia aldarrikatzen dutenak, bestetik, eta horiez gain, batzuen zein kazetari gazte bat, gupidagabea izatea espero den gerra horren berri ematera. Behin han, bere lana ongi bete asmoz, bertako mutiko bat kontratatuko du interprete lanak egin diezazkion. Gerraren gordintasuna eta kazetaria eta mutikoaren arteko harremana azpimarratzen ditu, batik bat, idazlan honek.

LUZI, FER!

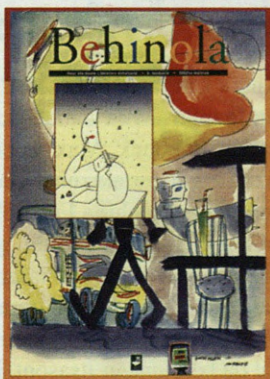
Jon Suarez
AIZKORRI
45 orrialde
5 euro

ETXEAN GAUZAK ONDO EZ DOAZENEAN

Mikel Valverderen irudi adierazgarriak apaindurik datorkigu Jon Suarezren "Luzi, Fer!" narrazioa, non neska-mutiko biki batzuen estuasunak kontatzen zaizkigun. Izan ere, sei urte baino ez dituzte Luziak eta Fernandok, baina ondotoxo oharturik daude, azkenaldian, gauzak ez dihoazela ohiko bide-tik etxean. Aitatzok jada ez du pijama amaxoren kamisoiarekin batera gordezten, amaxok iratzargailu berri bat jarri du gonbidatuen gelan orain daukan bere gau-mahai berrian, eta guraso biak "Luzi, Fer! Gero eta bihurriagoak zarete, deabru halakoak!" esaten hasi zaizkie, amona erretxintzen denean bezala. Eta hori gutxi balitz, amonaren etxera bidaltzen dituzte bizitzera.

BEHINOLA 6

Batzuen artean
GALTZAGORRI
64 orrialde
6 euro

HAUR ETA GAZTE LITERATURA ALDIZKARIA

Galtzagorri Elkarteak plazaratzen duen "Behinola" Haur eta Gazte Literatura aldizkariaren seigarren zenbakian, haur txikiñentzako literatura hartu dute gai nagusitzat. Hori dela-eta, "Hitz eta Pitz" deitu sailean egin ohi duten elkarriketan, Kalandraka Galiziako argitaletzekoek haur txikiñentzako albumgintza modernoaren nondik norakoak azaltzen dituzte. Gainera, "Behinola" orain artekoan ilustratu izan duten irudigileei ere galdera sorta bat aurkeztu diete, Jokin Mitxelena, Elena Odriozola, Antton Olariaga, Belén Lucas, Mikel Valverde eta Jon Zabaletaren erantzunak jasoz. Bestalde, "Hitzontzi" ataleko sorkuntza-leihoak Joxan Ormazabalaren poemei ireki diote, Jon Zabaleta irudigilearen lanak hornitzen duten zenbaki honetan.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsuena. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

FONDOS RESERVADOS, EL NEGOCIO DE LA GUERRA

Kalegorriako
Ikerketa Taldea
KALEGORRIA
274 orrialde
16 euro

DIRU BEREZIEZ NEGOTIO BIRIBILA

Kalegorriako Ikerketa Taldeak eginiko lanari zor zaio "Fondos reservados, el negocio de la guerra"n eskaintzen den politika mailan azken urteotan gertaturiko eskandalurik handienaren inguruko kronika zehatza. Diru gose zen Espainiako Barne Ministerioa osatzen zuen jendea, PSOE alderdia Gobernuan egon bitartean. Besterik ez bada, argi eta garbi gelditu zen horixe bederen, nahiz guztien buru izandako Felipe Gonzalez lehendakari ohiaren aurkako salaketak ez zituzten entzun ere egin nahi izan. Epaituen artean ziren, Barne ministro izandako bi (José Barrionuevo eta José Luis Corcuera), Estatuko Segurtasunerako ordezkari ohia (Rafael Vera), gehi Julián Sancristóbal, José María Rodríguez Colorado, Francisco Alvarez eta Iñaki López.

MIRAKONTXAKO SOLASAK

L. M. Mujika
Urdangarin
HIRIA
345 orrialde
23 euro

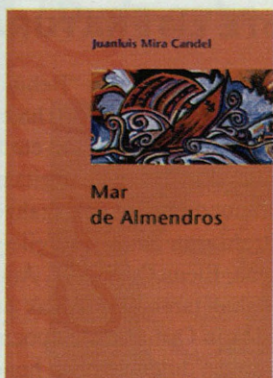

EUSKAL GRINAK HIZPIDE DITUEN NOBELA

Euskaldunok aspalditik dauzkagun grinak hartu ditu hizpide Luis Mari Mujika Urdangarinek "Mirakontxako solasak" nobelan, non, erlatibismo aske baten jabe den aita liberal batek bere etxean antolatzen dituen otorduetan, zeharo pertsona kontrajarriak biltzen diren: Pio Baroja, Unamuno, Zuloaga, Orixe, Arrese eta Aitzol bezalakoak, gerra aurreko garaietan; eta behin gerra jazo ondoren, Lafitte, Krutwig, Mirande eta Celaya bezalako solaskide berriak, eta bizirik jarraitzea lortzeaz gain, erbestera joan beharrik izan ez duen Pio Baroja. "Mirakontxako solasak" nobelaren narratzailea, hain solasaldi libreetarako aukera eskaintzen zuen gizon liberalaren eta politikoki karlistekin lerratzen zen ama zorrotz baten semea da.

MAR DE ALMENDROS

Juanluis Mira
Candel
KUTXA
55 orrialde
3,61 euro

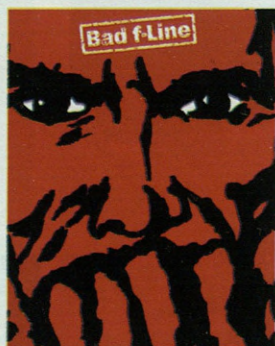

DONOSTIA HIRIKO KUTXA ANTZERKI SARIA

Iazko Donostia Hiria Kutxa Literatur lehiaketan gaztelerazko Antzerki ataleko saria eskuratu zuen Juanluis Mira Candelek "Mar de almendros" lanarekin. Orihuelan jaioetako idazle honek, Max Auben "Campo de almendros" gogoangarriaren oinarri izan ziren gertakizunak dakartza kontura bere idazlanean. 1936tik 1939ra iraun zuen gerra hura Francok eta bereek irabaztear zedula, Alakanteko kaian pilatu zen sarraski hartan galtzaile gertaturiko jendea, erbestera eraman zitzaizkeen balizko itsasontziaren zain. 1939ko martxoaren 29an, jendaurrean taularatutako azken lanean zeramatzaten jantziak oraindik gainean dituen antzezle talde bat gehitzen zaio unetik unera etsiago dagoen jende multzoari. Izango al da beraientzat itsasontzirik?

DISKOA

ROJO
Bad f-Line
DESOBEDIENCIA
10 kanta
8,90 euro

BAD F-LINE INOIZ BAINO OLDARKORRAGO

Inoiz baino eraso jarrera handiagoarekin azaltzen zaizkigu Bad f-Line taldekoak bere laugarren emaitza den "Rojo" honetan. Rakel, Txema, Tadeos eta Iñaki laukoteak osatutako Bad f-Linek, Ricardo, José G. Izkué, Karlos Agirreurreta, BBB, Juan Luis Goikoelea, Jousilouluko Josema eta beste lagun askoren laguntza izan du, aurreko "Amarillo" egin zuenetik bi urtera kaleratutako

CDa osatzerakoan. Eta oldarkor, amorraturik, are gehiago, zeharo haserre agertzen da "Rojo" diskoko hamar kantuetan, tekno-punk, rock-industrial eta musika-elektron deitu soinuak oso era berezian nahasiz. Kantuen izenak? Hauexek: "680x0", "Dogma", "No infinito", "Dj. Bobo", "Lego", "Qwerty", "Toxicosmos", "Yhvh", "La forma" eta "Variaciones Goldberg".

GETXO irailak 7 Kontzertua

Getxo Folk jaialdian Afrika, Europa, Asia eta Ameriketako doinuak izango dira entzungai irailaren 4tik 8ra bitartean. Besteak beste, irailaren 7an Eleftheria Arvanitaki greziararen kontzertua ikusteko aukera izango da.
21:30
Areetako metro geltokiko plazako karpan

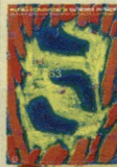
DEBA azaroaren 29a arte Lebiaketa

Aurtengoa "Tene Mujika" Narrazio Laburren Literatur Sariaren hogeigarren deialdia izango da. Aurkezten diren lanek argitaragabeak eta aurretik inon saritu gabeak behar dute izan. Gutxienez 6 eta gehienez 30 folioko lanak aurkeztu beharko dituzte parte hartzaileek.
Debako Udala

DONOSTIA irailak 7 Musika Hamabostaldia

Urtero legez, Donostiako Musika Hamabostaldia hiriburua girotuko du. Irailaren 7an esaterako Mª José Moreno sopranoaren eta Galiziako Sinfonikaren Ganbera Orkestraren kontzertuak ikusteko aukera izango da.
20:00
Zurriola etorbidea

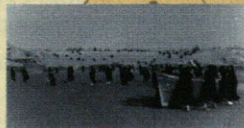
MIARRITZE irailak 11 Dantza saioa

Ekitaldi anitz antolatu dituzte aurtengo Miarritze Maitaldia dantza jaialdiaren baitan. Besteak beste, irailaren 11n Pedro Pauwels konpainiaren txanda izango da.
21:00
Kasinoa

BILBO urtarrilaren 15a arte Erakusketa

Shirin Neshat artista irandarraren lanak egongo dira ikusgai "Rapture" erakusketan. Desberdintasun sozialak eta kultura islamdararen baitan bizi den zentsura agerian uztea du helburu artistak.
Guggenheim museoa

BILBO irailak 3-15 Antzerkia

"666" Yllana taldearen hirugarren produkzioa da eta gaur egun antzeztan honetan Britainia Handiko eta Espainiako aktoreek lan egiten dute. Yllana taldeak biolentzia eta heriotzaren inguruko ironia darabil lan honetan.
20:30
Ayala antzokia

GASTEIZ irailak 5 Kontzertua

Cadenie Quartet-en eskutik, irailaren 5ean zuzeneko emanaldiaz gozatzeko aukera izango da jazz cool, boleroak, blues eta bossa izango dira protagonista nagusiak emanaldian.
20:00
Montehermoso kulturunea (Jardín de Falerina kafetegian)

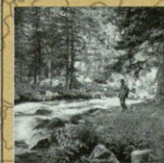
BERBINTZANA irailak 8 Azoka

Nekazaritza Ekologikoaren Azokan erosleak aurkitu ahal izango dituen elikagai guztiak produkzio sistema ekologikoaren bitartez lortutakoak dira eta osagai ekologikodunak soilik, abaldunak edo abala lortzeko tramitazioan daudenak.

ELGOIBAR irailaren 14a arte Erakusketa

"Kiriola Elgoibarren" izenburupean antolatutako erakusketan Azkue senideek XX. mendean argazkigintza arloan eginko lanak daude ikusgai. Sendiko hiru belaunaldiak artxibo izugarria osatu dute. Elgoibar herriko hainbat ezaugarri bertan jasoz.
19:00
Kultur etxeko sotoa

ZUMARRAGA irailak 7 Kontzertua

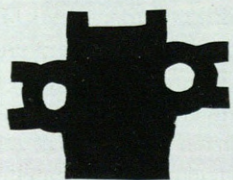
Aurten Antiguako XIX. Musika jaialdia antolatu dute Zumarragako Udalak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak. Hori dela eta, irailaren 7, 14, 21 eta 28an musika emanaldiak izango dira. Irailaren 7an, adibidez, Shostakovich Ensemblek jardungo du eszenatokian.
19:30
Antiguako ermita

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Euonymus europaeus edo Lapurdi eta Gipuzkoan ezagunagoa den basaerramua, baso bazterretan aurkitu dezakegu. Zapatagintzan erabili izan da eta buruko zorriak hiltzeko ere balio du.

ORKOI ZURA

E*uonymus europaeus* landare zabaldua eta ezaguna da ia Euskal Herri osoan. Euskaraz duen izen mordo adierazle: Lapurdin eta Gipuzkoan basaerramua, Bizkaian zapatari egurra edo zapatari bedarra, Baztanen madarikatua eta Bergaran jasotako bildots egurra.

Basaerramua baso bazterretan eta sailen arteko itxitura eta eskarduretan elorri zuri eta beltz, zumalakar, zuhandor, arkakarats, lahar, sagar eta udare makatz eta abarrekin nahastuta bizi ohi da. Udazkenean, lurrera erori aurretik, kolore gorri bizi ederra hartzen dute hostoek. Sasoi bertsurako fruitu zintzilikarioek arrosa kolore deigarria garatua

dute. Hauek pozoitsuak dira eta gizakiok bezalaxe arazo larriak izan dituzten zaldi,

ahuntz eta ardi askori buruzko berri jaso izan da. Hortik dator, apika, madarikatua izena. Pozoi hau geure buruetako zorriak hiltzeko maiz erabili izan da.

Basaerramuaren egurra ezpelarenen tankerakoa da, zuri-larua, gogorra eta lantzeko fina. Arkuak egiteko adinako malgua da, arkatzairen lana egiteko ikaztu izan da, bolbora ona ematen du, koilarak, orratzak eta artilea eta lihoa lantzeko lineaetako ardatzak egin izan dira berarekin eta, zapatari egurra izenak jaso duen eran, langintza honetan aritzen zirenek orkoiak egiteko ondo berea zuten ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Zelula amak, zehazki, gorputzeko ia beste edozein zelula ordezkari ditzaketen tresna ahalguztidunak dira, hain zuzen ere gaixoen zelula hondatuak ordezkatzeko dituzte.

ZELULA AMAK AURRERA BEGIRA

Joan zen astean zelula amak hainbat gaitzen sendabidean erabiliz lor daitezkeen aurrerapausoak aipatu nituen, bihotzeko infartua jasan ostean bihotzeko ehun kaltetuak berriro ere bere onera etortzeko eta bestetik Parkinson gaitzak jota dauden pertsonen garuneko zelula hondatuak ordezkatzeko zelula ahalguztidun horiek duten gaitasunagatik.

Izan ere zelula amak horixe baitira, gorputzeko ia beste edozein zelula bihur daitezkeen tresna ahalguztidunak, gorputzean jadanik espezializatuak dauden ehun edo organo berezietako zelulen eginkizuna beren gain har dezaketen langile berriak.

Duela hilabete batzuk Iruñeko Klini-

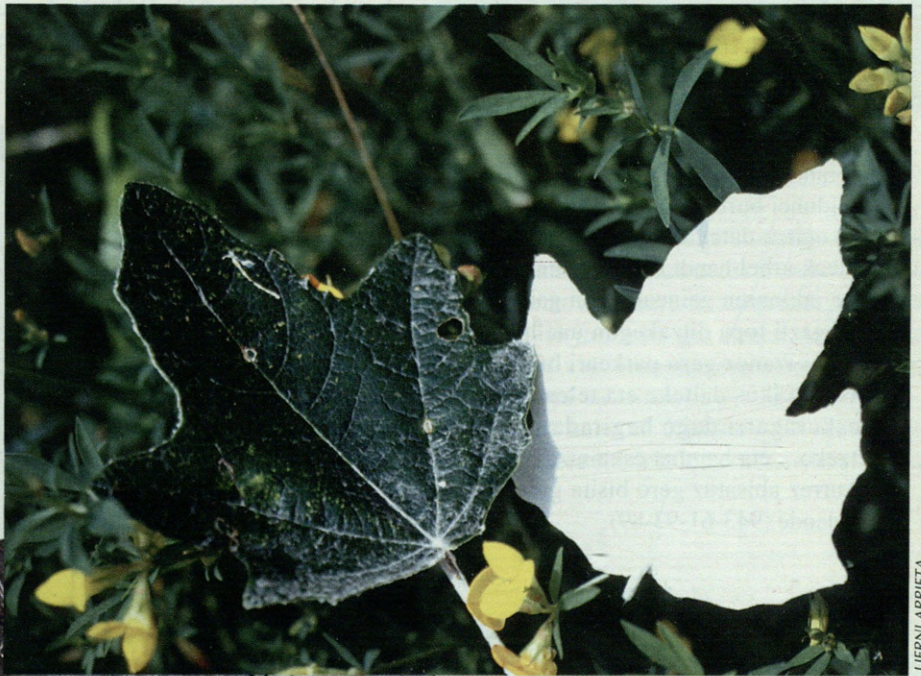
ka Unibertsitarioan hitzaldi bat eman zuen Catherine M. Verfaillie etorkizuneko bide oparoak aurreikusten ditu zelula amen ikerkuntza lerroak aurrera jarraitu eta gauzak, okertu ezean, adituek uste bezala gertatzen badira: oraingoz esperimentu arrakastatsuak lortu dira, baina

ikertzaile amerikarraren esanetan, "oraindik ere ikerketa horiek sistematizatu egin beharra dago, eta orduan esan ahal izango dugu aurrerapen berrien sustraia izango direla". Batez ere akats entzimatioko onorioz sortutako gaitzak izango lirateke Verfaillie-ren ustez aurrerapausorik handienak edukiko lituzketenak. Eta, hemendik urtebetera edo urte eta erdira ikerketa horiek bigarren fase batean sartuko direla onartu arren, giza ehunarekin harremanak dituzten gaixotasunak zelula amen bidez osatzeko esperantza edukitzeko, oraindik ere urte batzuk pasatu beharko direla uste du aditu horrek. Dena den, ikerketekin aurrera jarraitzearen premia azpimarratu zuen ●

◆ JABIER AGIRRE

Txingudiko badian, Plaiaundiko parke ekologikoan

Txingudiko badiaren ataltxo bat da Plaiaundiko parke ekologikoa. Parke hau, tren geltoki, Hondarribiko aireportu eta Donostiatik Hendaiaara doan errepidearen artean dago. Hori guztia gutxi balitz, erdi-erdian rugby zelai ederra dauka, atletismo pista eta guzti. Tramankulu eta eraikuntza horien alboan, balio ekologiko izugarria duen hezegunea, Bidasoaren ur

LIERNI ARRIETA

■ Zurzuriaren hostoa, aurretik eta atzetik.

geza eta itsasoko ur gazia elkartzen direneko puntua, ingurune baldintza paregabeak, beraz eta leku gutxitan aurki daitezkeen aberastasun biologikoa. Gainera, hegazti migratzaileentzat kasu, Europako pasabiderik garrantzitsuenetakoa da.

■ Ingurune horretan ur gezako bi laku daude, euri urez beterikoak, ez direnak inoiz guztiz idortzen.

LIERNI ARRIETA

Txingudiko badiaren zonalde horretan zegoen bizitza mugimenduaz oharturik, 1998an, Plaiaundiko paduraren berreskurapen lanak hasi ziren. Ordura arte, Plaiaundin, eraikuntza hondakinen zabortegia, txabola mordoa, baratze txikiak eta kirol instalazioak zeuden. Baina, urte horretako udaberrian, antzinako padura berreskuratu nahian, putzuak handitu zituzten eta inguruak lurrez babestu, hegaztientzako aproposa den gunea sortuz.

Beraz, N-1 errepide nagusia hartuko dugu, Donostiatik Hendaiako norabidean. Irunera iritsitakoan, errepide nagusia utzi eta eskuinetara hartuko dugu Plaiaundiko Parke Ekologikoa jartzen duen seinalearen parean. N-1aren azpitik pasako gara berriz ere eskuinetara hartuaz. Berehala, ezkerretara parkeko parkinga topatuko dugu aurrez aurre. Parkingean autoa utziko dugu eta interpretazio zentzorantz abiatuko gara. Bertan, parkeko bizidunei buruzko informazioa dago. Astero egiten duten erroldan, behatutako espezieak arbel handi batean apuntatzen dituzte jakinaren gainean egon gaitezen zein hegazti topa ditzakegun une horretan. Nahi izanez gero parkeari buruzko bideoa ere ikus daiteke eta teleskopioa ere eskuragarri dago begiradatzeko bat botetzeko... eta hainbat eskaintza gehiago. Aurrez abisatuz gero bisita gidatuak ere badaude (943-61-93-89).

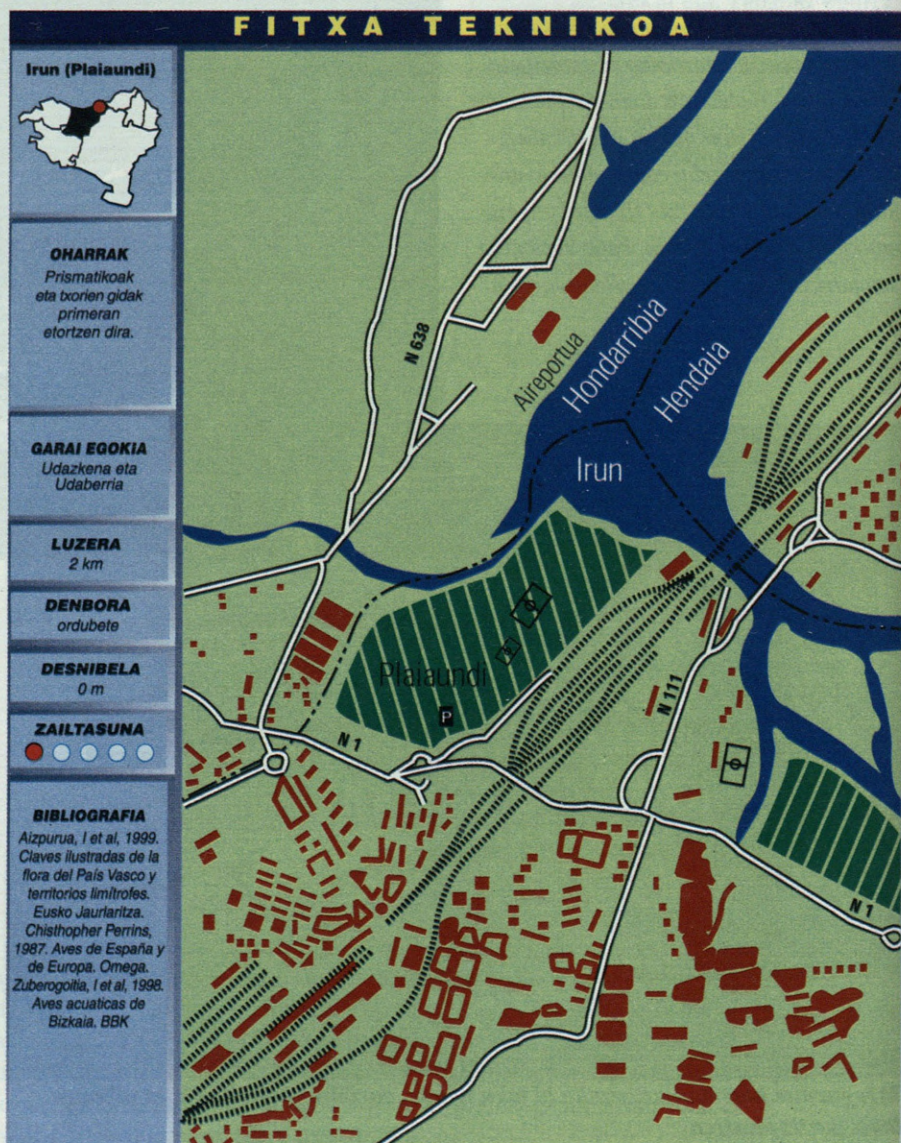

■ Ibilbidea eta atzealdean Jaizkibel.

Guk, halere, ibilbidearen mapa eskatu eta bidetara ekingo diogu. Ibilbide guztian zehar, habitat desberdinak daude. San Lorentzo eta Txoritegi aintzirak marea artekoak dira, hau da, mareen eragina jasaten dute eta ura uhateen bidez erregulatzen da. Aldiz, Itzaberriko urak, ez du inongo uhaterik, itsasoko ura da. Interpretazio zentroaren bi albotara, ur gezako bi laku daude, euri urez beterikoak, ez direnak inoiz guztiz idortzen. Beste bi gune ere badaude. Bata Jaizubia ibaiaren ibai ertza eta bestea aireportu alboko aintzira. Lehorrean berriz, zelaia eta zuhaitz eta zuhaixka ezberdinez osatutako guneak. Interpretazio zentrotik eskuinetara hartuko dugu ur gezako bi aintziren artean. Nahiz hegaztiak mementoro alde batetik bestera mugitzen diren, hor dabilzan basahateak eta kopetazuriak ikusteko leku paregabeak dira bi aintzira

Interpretazio zentrotik eskuinetara hartuko dugu ur gezako bi aintziren artean. Nahiz hegaztiak mementoro alde batetik bestera mugitzen diren, arrantzan dabilzan basahateak eta kopetazuriak ikusteko leku paregabeak dira bi aintzira hauek.

hauek. Aurrera jarraituaz, ezkerretara hartuko dugu errugby zelaia inguratuaz. Eskuinetara Itzabarriko hondartza dugu. Oraingoan, prismatikoen laguntza edukiz gero, hobeto moldatuko gara. Itzaberrin,

LIERNI ARRIETA

■ **"Baccharis halimifolia".**

Gazitasun handia jasateko gai da eta landare autoktonoentzat oso kaltegarria.

trenak zarata handia ateratzen badute ere, badirudi hegaztiak denborarekin ohitu egiten direla; aldiz guk sortzen diegun kaltea handiagoa da.

■ **Koipua. Hego Ameriketako karraskaria da, baina erabat egokitu da Txingudira.**

ubarroi handia, lertxuna, kaioak... topatuko ditugu eta ez geldirik, gehienak, hondarretan ezkutatuta dauden zizare, txirla eta karramarroak harripatu nahian ibiliko dira. Baina lan horretan abilenak hanka eta moko luzeak dituztenak dira, kurlintak eta kuliskak adibidez, aldiz, txirlen maskor gogorra hausten ez dio inork irabaziko itsas mikari.

Behin Itzaberri pasata, aireportua bistan dugula alboko dorre panoramikora igo gaitezke aireportuko aintziran egoten den arrano arrantzalea ikusteko. Badirudi, arrano honek gustuko duela arraina arrantzatu ondoren zuhaitzean jesarri eta lasai asko bere mokadua irenstea. Arrainetan aipagarria da, arrain hiru arantza, Gipuzkoan Txingudin soilik topa geneza-keena.

Bidea jarraituz, laster iritsiko gara lehen behatokira. Hemendik aurrera, zeozer ikusteko beharrezkoa da dorre panoramikoak eta behatokiak erabiltzea. Ibilbidea landaretza pantaila (estalki) baten bidez inguratua dago, gure presentziak hegaztiei sortzen dien inpaktu bisuala ekiditeko. Aireportuak, errepideak eta

Hemengo landaretzak bizirauteko eragozpen handiak jasan behar izaten ditu; gatz kontzentrazio handiak, substratu aldakorra korronteen arabera, itsas mailaren aldaketak...

pua. Koipua, Hego Ameriketako karraskari bat da, erabat egokitu dena Txingudira eta belarjalea izanik, lezka da bere bazkaririk preziatuen, hegazti askoren kalterako.

Hemengo landaretzak bizirauteko eragozpen handiak jasan behar ditu; gatz kontzentrazio handiak, substratu aldakorra korronteen arabera, itsas mailaren

LIERNI ARRIETA

■ **Ahatea belarretan.**

Berehala bidegurutze batera helduko gara. Ezkerretara joanez gero, bigarren dorre panoramikora iritsiko gara eta berehala interpretazio zentrora. Aldiz, aurrera jarraitzen badugu, San Lorentzo aintzira inguratuko dugu.

Landaretza aztertzen badugu, lezka-diak ikusiko ditugu edonon. Oso gustuko dute hegaztiei lezka bai babesteko baita habiak egiteko ere. Lezkari arruntak, adibidez, kabia bertan egiten du. Baina badu Plaiaundin bizi den etsai kanpotarra, koi-

aldaketak...

Gainera, badago bertakoa ez den espezie bat landare autoktonoak kaltetzen dituen. *Baccharis halimifolia* gazitasun handia jasateko gai denez, lezkari eta tamarixak ordezkatzeko dituen ondorioz, hauetan babestu eta elikatzen diren animaliak kaltetuz. Hauetaz gain zelai ugari dago eta horiek inguratuz zuhaitz eta

AINHOA OIARTZABAL

■ **Behatokiak eta dorre panoramikoak erabiltzea beharrezkoa izaten da hamaika gauza ikusteko.**

■ Parke ekologikoari bisita... baina kontu handiz

Eguraldia okertzen denean edota elikagaia urritu, milaka hegaztik bidaiatzeko joera dute. Udazkenean, Europa iparraldean giroa hozten denean, hegaztiak leku bero eta aproposagoetara migratzen dute. Udaberrian, berriz ere hegaldetik iparraldera igaroko dira bero sargoritik ihesi kumatzerara.

Hegaztiak oso igarobide egokia dute Txingudi migrazio garaian, inguruko mendikateak saihestuz, behin-behineko destinora heltzeko. Hau guztiagatik, Txingudira hurbiltzeko garairik aproposena udaberria eta udazkena dira. Dena den, zentroa ireki zutenetik gaur arte 212 espezie zenbatzera iritsi dira eta urte osoan zehar bertan bizi diren espezie asko ikus daiteke: kopetazuriak, txilinporta txikia, uroiloak... Plaiaundiko padura babestuta dago, Txingudiko Natur baliabideen Babes eta Antolamendurako Plan Berezian sartua baitago. Plan honen barne, kategori desberdinak daude eta Plaiaundiko parke ekologikoak Babes Bereziko kategoria lortu du. Beraz, ez gara edonola hurbilduko inguru hauetara, araudi bat ezarri-

ta dago eta behar beharrezkoa da betetzea eta errespetatzea honelako inguruak kontserbatu nahi baditugu behinik behin:

- ✓ Markaturiko ibilbidetik ez gara aterako.
 - ✓ Ezin da ez animaliarik ez landararik ezta fruiturik hartu.
 - ✓ Ez da komenigarria animaliei janaria ematea.
 - ✓ Zakurrak loturik eta kontrolatuak eraman behar dira.
 - ✓ Isiltasuna eskatzen da, ez musika ozenik ezta oihurik ere.
 - ✓ Ziklomotoreak aparkalekuan utzi behar dira.
 - ✓ Arrantza eta ehiza debekatuak daude.
 - ✓ Ezin da parkearen urertzean ez ontziratu ezta lehorreratu ere.
 - ✓ Debekatua dago akanpatzea eta sua egitea ere bai.
- Arau hauek kontuan hartzea ez da beste munduko gauza. Saia gaitzen betetzen eta betearazten urtetik urtera hegaztiak geroz eta gehiago erabiltzen baitute gurea baino gehiago beraiena den Txingudiko "Restopa" ●

■ Ezkerrean txoritegiko irla bat eta eskuinean, lezkadia. Hegaztiak oso gustuko dute lezka, bai babesteko, eta baita habiak egiteko ere.

Noizik behin Txingudin zenbait bitxikeria gertatzen da. Duela gutxi, Itsaso Gorrian, Pertsiar Golkoan edota Mauritanian ohikoa den lertxun mota bat azaldu zen. Zisne basati bat ere agertu zen eta iparraldeko espezie hauek hemen ikustea oso-oso arraroa da.

zuhaixka ezberdinak: zurzuriak, makalak, sahatsak, haltzak, erramuak...

Hurrengo begiratokian, San Lorentzoko aintzira behatu genezake, aproposa mokozabalak lertxunak eta lertxuntxoak behatzeko.

Aipaturiko hegaztiak nahikoa ohikoak dira gure lurraldean, baina noizik behin Txingudin zenbait bitxikeria gertatzen da. Duela gutxi, Itsaso Gorrian, Pertsiar Golkoan edota Mauritanian ohikoa den lertxun mota bat azaldu zen (*Egretta gularis*). Zisne basati bat ere agertu zen eta iparraldeko espezie hauek oso-oso arraroa da hemen ikustea.

Aireportuak, errepideak eta trenak zarata handia atera arren, badirudi hegaztiak ohitu egiten direla, aldiz guk sortzen diegun kaltea handiagoa da.

San Lorentzo aintzirari bira eman ondoren, poliki-poliki berriz ere interpretazio zentzura iritsiko gara gure ibilbidea bukatuz ●

◆ LIERNI ARRIETA
◆ AINHOA OIARTZABAL

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

CHIRACEN BELDURRAK

Presidentziarako hauteskundeen lehen itzulian jasotako emaitza txarren ondoren Chirac lur jota ibili zen. Bigarren itzulian Le Peni ateratako aldeak ez zion kontsolamendu handirik ekarri eta loa galarazten zion aztoramendua sosegatu ezinik zebilen. Garbi zegoen: herriak ez zuen maite.

Herriak benetan berari buruz zer pentsatzen zuen jakin nahian, gau batez, autoa hartu eta Pariseko kaleetara irten zen. Bastille inguruan garbitzaile bat ikusi eta:

- Aizu!

- Gabon! Presidente jauna! -aurrean nor zuen sinistu ezinik-

- Gabon! Utzi zurikeriak alde batera eta esadazu benetan jendeak zer uste duen nitaz. Ez baitirudi jendeak maite nauenik.

- Baina, baina... nola esan dezake horrelakorik presidente jauna?

- Zer jauna eta zer jaunondo! Agidanez, jende askok gustura akabatuko

FRANCE

2A2PIAK
BATMAN

ninduke.

- Ez dut sekula horrelakorik entzun!

- Are gehiago, batzu-batzuk nire hilobia profanatzeko asmoa omen dute!

Langilea isilik.

- Zer esan nahi du isiltasun horrek?

Asteko Lokuzioa

TXANTXARRA JAN

Elkar musukatzea

OTHERA JOAN ZIREN, EZ DAKIT, NIK HANTXE
UTZI NITUEN, KALE ERDIAN, TXANTXARRA
JATEN ELKARRI

Comerse los mocos / Se bécoter /
A pass, tongue down the throat

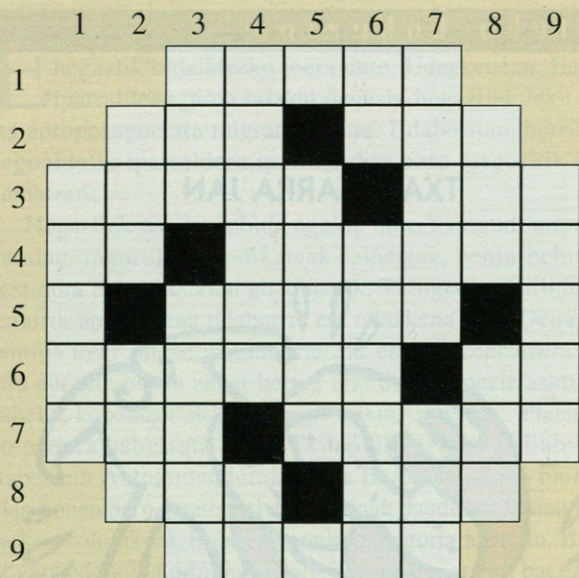
Zu prest al zeundeke nire hilobia profanatzeko?

- Ez dut uste!

- (Lasaitu hasperena) Eta zergatik?

- Ez dudalako batere maite, ilaratan luzaro itxarotea!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Infusio mota. 2.- Haizen horrek. Ozta.
3.- Pl., emamukeen jantzia. Norat atzizkia.
4.- Erbioaren sinbolo kimikoa. Garo, ira.
5.- Sufrearen sinbolo kimikoa. Inburua. Iodoaren sinbolo kimikoa. 6.- Asaba. Herbehereak. 7.- Zelai. Sendoa.
8.- Euskal atzizkia. Edari alkoholadun. 9.- Mehe.

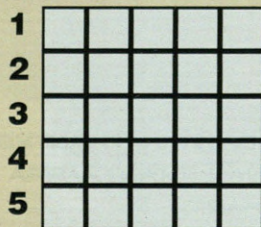
GOITIK BEHERA

- 1.- Itsas ur. 2.- Leku horretan. Alderantziz, jatorri atzizkia.
3.- Oinaze. Gerrarako makina. 4.- VI. hilabetea.
Oinarritzako edari. 5.- Nitrogenoaren sinbolo kimikoa.
Krisialdia. Kontsonantea. 6.- Kontsonante bustia. Soroa.
7.- Arteria garrantzitsua. Belgikako hiria. 8.- Joan den urtean.
Zein lekutan. 9.- Teilatuko pieza.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Emakume izena. 2. Diru zahar.
3. Lepoa. 4. Zango atalak.
5. Mendiko atea.

Letra Zopa

A	E	J	A	T	O	M	I	K	S	E	J	U	L	E	B
H	A	G	R	I	Ñ	A	J	R	S	N	R	B	O	H	O
A	T	U	R	E	S	L	A	O	O	U	A	U	S	O	D
L	E	Ñ	A	H	E	A	N	H	A	S	R	E	D	I	Y
M	K	E	U	T	Ñ	L	G	L	T	U	K	F	I	F	B
H	I	J	N	W	A	T	E	R	P	O	L	O	A	Ñ	O
T	R	N	K	S	O	B	D	A	L	H	A	J	I	H	A
N	E	J	E	K	B	L	D	B	N	A	L	B	S	I	R
I	G	A	T	Ñ	E	D	A	Ñ	I	L	I	H	B	P	D

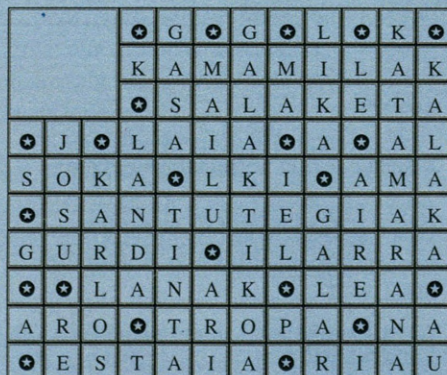
Aurki itzazu
8 uretako
kirolen ize-
nak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

N A N E E D P G O D A K U R I K
A J T S G A B R Z E R L D A L U
N O D I E Ñ I A N L A A E J A Z
U R P T D E R O R I N O H B B I
Z A S L S H I D Z E G N E I I J
A E J R B A K E I O A Ñ R A H G
H E I A S H A L Ñ S T A B G O J
E H A S L A I R U K S A M O T S
B Ñ M A L H E D O Z G H S E Z D
G I L T Z U R R U N A D G S A J

8ko txikian

1. Irisarri. 2. Irakatsi. 3. Abaraska. 4. Ilunabar.
5. Ubelduak. 6. Laurdena. 7. Onespena. 8. Arantzak.
9. Zekaleak. 10. Edukiera. 11. Eztandak. 12. Arrantza.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Bazka. 2. Iaz. Ote. 3. Botak. Art. 4. II. Laukia. 5. L. Iduna. L. 6. Belusa. Ek. 7. Otu. Itaka. 8. Ane. Uka. 9. Arrai.

Goitik behera: 1. Bilbo. 2. Ioi. Eta. 3. Bat. Iluna. 4. Azaldu. Er. 5. Z. Kausi. R. 6. Ko. Unatua. 7. Ataka. Aki. 8. Eri. EKA. 9. Talka.

I	Z	A	G	A
Z	A	K	A	R
A	K	U	R	A
G	A	R	A	U
A	R	A	K	A

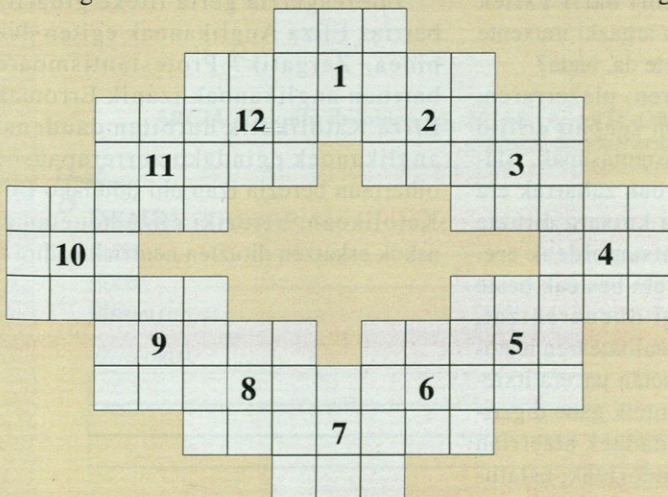
Hitz Gezidunak

	Landare mota	▼		Iratze	▼		Urtaro beroak	▼		Toka, naiz	▼		Aurkitua
	Zelaiak			Lekale			R birritan			Hitzarmen			
		▶		▼			▼			▼			▼
	Lerroan ipinia	▶											
	Gatibu												
Hiztuna	▼		Izena	▶	▼			Txori mota	▶				
Barazki mota			Deitura					Asmatu					
▶			▼				Iodoa	▶	▼	Kontso- nantea	▶	Sufrea	▶
							Zezen zikiratua			Neba		Omena	
Baita	▶				Letoniako hiriburua	▶	▼		▼	2	▶	▼	
Adiskidetasuna					Kolore militarra					Kontso- nantea			
▶				▼						▼			
Hegazti mota	▶					Garoa	▶				Bokala	▶	
Leherkari ezaguna						Musika nota					Interjekzioa		Bokala
▶					Klera	▶	▼				▼		▼
					Kontso- nantea								
Olgetarako denbora	▶			▼				Kasik (bi hitz)	▶				

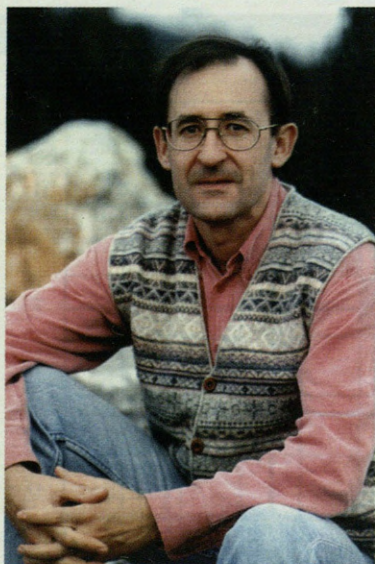
Pertsonaia: Idazle gipuzkoarra

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Maitasunak
- 2.- Afaloste
- 3.- Zurrunbiloa
- 4.- Eguneroko agerkari
- 5.- Sapa
- 6.- Mirakuluak
- 7.- Haserratu
- 8.- Hautatua izan daiteke
- 9.- Saioa
- 10.- Kaiku, ergel
- 11.- Intsektu
- 12.- Maoren dotrina politikoa

IÑAKI MENDIGUREN

TXANPONAREN BI ALDEAK

Uztailaren 21ean irakurri nuen "Gara"n Txileko 3.000 ebanjeliko Gobernuaren egoitza aurrean bildu zirela... protestatzeko! Zergatik? Spencer Tunick estatubatuarrak lau

mila laguni biluzik egindako argazkiaren-gatik. "Herriaren duintasunaren eta moralaren aurkako atentatutzat" jo omen zuten argazkia, eta "horrelako adierazpen sasiar-tistikoekin Txilek behea jo dezake" esaten omen zuten.

Hasteko, horrelako jendeak erotismoaz ezer gutxi ulertzen duela iruditzen zait. Jakin beharko lukete libidoa baretzeko erremediorik onena nudismo masiboko lekuak direla. Hondartza nudista batera zoazen lehenengo aldian, agian lepoko mina egingo zaizu lehen ordu erdian, baina gero uhinen dantza miresten edo nobelata-xoa irakurtzen duzu. Alegia, lau mila pertsona batera, biluzik, ziur asko ez da lekurik tentagarriena "haragikeriak" egiteko.

ETA banago kristau horiek umorearen grazia ere urri samar dutela. Oshok zioena gogoratu beharko lukete: "Niretzat seriotasuna gaixotasun bat da; umoreak bihozberago egiten zaitu, apalago. Umorea, nire ustez, funtsezkoa da erlijioan".

Baina serioak ere ez dira. Pinotxeten "bihurrikeriekin" (milaka batzuei tripak atera, lepoa moztu, arrainen bazka bihurtu... argazkirik gabe, hori bai!) Txilek behea jo ez bazuen, orain argazki inuxente batengatik hondoratuko ote da, bada?

Gorputzaren, sexuaren, plazerraren, emakumearen... aurrean zenbait erlijio nagusik (judaismoak, kristautasunak, islamak...) dituzten erreparaoak zaharrak eta sakonak dira, eta biziki kutsatu dituzte ustez laikoak diren pentsamoldeak ere. Askok idatzi da honetaz, eta besteak beste hor dago, irakurri nahi duenarentzat, Michel Foucault-en "Sexualitatearen historia". Tristeena da gai hauetan jarrera itxie-na dutenek gero tripako minik gabe digeritzen dituztela beren soldaduek atzerrian egindako gerren albo-ondorioak, estatu-bortizkeria, multinazionalen makro-lapu-

rreta eta mega-ustelkeriak, alde askotak miseria gorria, pipiak jotako demokrazia..

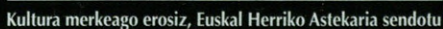
Beste albistea -niretzat garrantzitsua- goa eta pozgarriagoa- Canterburyko artzapezpiku berriaren izendapena da. Eliza anglikanoak bere burua izendatzerakoan baditu itzal anakroniko batzuk, azkar gainditu beharrekoak: gobernu eta monarkia britainiarraren esku-hartzea, adibidez. Gauza on bat ere badu, ordea, auzokoen-tzat eredugarria: Jainkoaren baimenaz, 70 urtera iristean kargua utzi behar dutela nahitaez. Uztailearen 23an, Rowan Williams Galesko artzapezpikua izendatu zuten munduan zehar zabaldutako 70 milioi anglikanoen buru.

BI haurren aita honek emaztea ere teologoa du, eta 52 urte ditu orain; beraz, aurrez kargua uzten ez badu, 18 urte gertatzen zaizkio Eliza Anglikanoa XXI. mendeko kristautasunaren erronken aurrean kokatzeko. Eta egia esan, itxaropen handiak sortu ditu, gorago aipatutako fundamentalista eta tradizionalisten artean izan ezik.

Intelektual eta teologo argia eta ortodoxoa, espiritualtasun sakonekoa, liberal-ospea du gainontzean: Eliza eta Estatu erabat banatzearen aldeko, oso kritikoa iazko irailaren 11z geroztik Mendebaldeak daraman politikaz, dibortziatuak elizaz berriro ezkontzearen aldeko, emakumeak gotzain ere egitearen aldeko, homosexual "praktikanteak" ere ordenatu izan ditu...

Interesgarria gerta liteke gidaritza berriaz Eliza Anglikanoak egiten duen bidea. Zergatik? Protestantismoaren barruan anglikanoak izanik Erromako Eliza Katolikotik hurbilen daudenak, anglikanoek egindako aurrerapausoek oihartzun berezia izan ohi dutelako Eliza Katolikoan, bereziki eliza honetan ere askok eskatzen dituzten neurriak badira ●

"Gorputzaren, sexuaren, plazerraren, emakumearen... aurrean zenbait erlijio nagusik (judaismoak, kristautasunak, islamak...) dituzten erreparaoak zaharrak eta sakonak dira, eta biziki kutsatu dituzte ustez laikoak diren pentsamoldeak ere"

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D Kontu zenbakia

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria